תלמוד בבלי · אחרונים · רש״ש · סדר נשים

רש"ש על כתובות

רבי שמואל שטראשון [הרש"ש]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש"ש על כתובות

רבי שמואל שטראשון [הרש"ש]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשש-על-כתובות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 7
דף ג. 8
דף ג: 8
דף ד. 9
דף ד: 9
דף ה. 10
דף ה: 10
דף ו. 11
דף ו: 11
דף ז. 12
דף ז: 13
דף ח. 13
דף ח: 13
דף ט. 14
דף ט: 15
דף י. 16
דף י: 16
דף יא. 17
דף יא: 18
דף יב. 19
דף יב: 19
דף יג. 20
דף יג: 22
דף יד. 22
דף יד: 23
דף טו. 24
דף טו: 24
דף טז. 25
דף טז: 25
דף יז. 26
דף יז: 26
דף יח. 27
דף יח: 27
דף יט. 28
דף יט: 28
דף כ. 28
דף כ: 29
דף כא. 29
דף כא: 30
דף כב. 31
דף כב: 31
דף כג. 32
דף כג: 33
דף כד. 33
דף כד: 34
דף כה. 35
דף כה: 35
דף כו. 36
דף כו: 37
דף כז. 37
דף כז: 38
דף כח. 38
דף כח: 38
דף כט. 39
דף כט: 41
דף ל. 41
דף ל: 43
דף לא. 44
דף לא: 44
דף לב. 44
דף לב: 45

דף לג. 46
דף לג: 46
דף לד. 47
דף לד: 48
דף לה. 48
דף לה: 49
דף לו. 49
דף לו: 49
דף לז. 50
דף לז: 50
דף לח. 50
דף לח: 51
דף לט. 51
דף לט: 52
דף מ. 52
דף מ: 53
דף מא. 53
דף מא: 54
דף מב. 54
דף מב: 55
דף מג. 55
דף מג: 56
דף מד. 56
דף מד: 57
דף מה. 57
דף מה: 58
דף מו. 59
דף מו: 60
דף מז. 60
דף מז: 61
דף מח. 61
דף מח: 61
דף מט. 62
דף מט: 62
דף נ. 62
דף נ: 63
דף נא. 63
דף נא: 63
דף נב. 64
דף נב: 64
דף נג. 64
דף נג: 65
דף נד. 65
דף נד: 66
דף נה. 66
דף נה: 66
דף נו. 66
דף נו: 67
דף נז. 67
דף נז: 68
דף נח. 68
דף נח: 68
דף נט. 69
דף נט: 69
דף ס. 69
דף ס: 70
דף סא. 70
דף סא: 70
דף סב. 71
דף סב: 71
דף סג. 71
דף סג: 72
דף סד. 72
דף סד: 72

דף סה. 73
דף סה: 73
דף סו. 73
דף סז. 74
דף סז: 74
דף סח. 74
דף סח: 75
דף סט. 75
דף סט: 76
דף ע. 76
דף ע: 76
דף עא. 76
דף עב. 77
דף עב: 77
דף עג. 78
דף עג: 78
דף עד. 78
דף עד: 79
דף עה. 79
דף עה: 79
דף עו. 80
דף עו: 80
דף עז. 81
דף עח. 81
דף עח: 81
דף עט. 82
דף עט: 82
דף פ. 82
דף פ: 83
דף פא. 83
דף פא: 83
דף פב. 83
דף פב: 84
דף פג. 84
דף פג: 84
דף פד. 85
דף פד: 85
דף פה. 85
דף פה: 86
דף פו. 86
דף פו: 86
דף פז. 87
דף פז: 87
דף פח. 88
דף פח: 89
דף פט. 89
דף פט: 89
דף צ. 90
דף צ: 90
דף צא. 91
דף צא: 91
דף צב. 92
דף צב: 92
דף צג. 92
דף צג: 93
דף צד. 93
דף צד: 94
דף צה. 94
דף צה: 94
דף צו. 94
דף צו: 94
דף צז. 95
דף צז: 95
דף צח. 95

דף צח: 95
דף צט. 96
דף צט: 96
דף ק. 97
דף ק: 97
דף קא. 97
דף קא: 97
דף קב. 98
דף קב: 98
דף קג. 98
דף קג: 99
דף קד. 99
דף קד: 99
דף קה. 100
דף קה: 100
דף קו. 100
דף קו: 101
דף קז. 101
דף קז: 101
דף קח. 101
דף קח: 102
דף קט. 102
דף קט: 103
דף קי. 103
דף קי: 103
דף קיא. 104
דף קיא: 104
דף קיב. 105
דף קיב: 105

דף ב.

גמרא (בסה"ע) בשעת וסתה לא תיבעי לך כו'. נראה דבאין לה וסת נמי ביום ל' לראייתה שהיא עונה בינונית לא מיבעי לי' ג"כ דל"מ אמרה נסתחפה שדהו. ואפשר דאפילו בתוך העונה נמי לא מיבעי ליה דל"מ אמרה. דדוקא בתוך וסתה דלא שכיח כולי האי שתשנה וסתה מבע"ל:

רש"י ד"ה ואוכלות בתרומה. ואם כו'. כצ"ל:

תד"ה בתולה. שאינו דבוק. מ"ש המהרש"א דאילו כתיב העבד עברי הוה משמע דבוק. הוא נגד כללי הדקדוק דלא תבא ה"א הידיעה על הנסמך (עי' תל"ע רפ"ז) רק ע"ד הזרות. וכזה מצינו ג"כ התואר בלי ה' אף שהמתואר בה' כמו נוהגים העגלה חדשה (שמואל ב' ו ג) ועי' צה"ת בו' למליצה ביאור דבריהם בדרך אחר:

תד"ה מפני (הא'). הק"ק שבמהרש"א תמוה. דאי תימא דלטעמא דמתני' מותר לישא ביום א'. ודאי דחייב במזונות אם הגיע הזמן לאותו יום:

דף ב:

גמרא כיון דאיכא נשי דקא משנייא ווסתייהו כו'. וסברא זו ל"א על שעת ווסתייהו שתאמר נסתחפה שדהו ואפי' למ"ד וסתות דרבנן משום דגביה איתא חזקת ממון:

גמ' שם לעולם כו' חלה נמי אינו גט והיא גופא קמ"ל כו'. עי' תוספות שנדחקו. ול"נ דקמ"ל מלתא דפסיקא דבכ"ע אינו גט אפי' אם התנה בפירוש דגם אם לא יבא מחמת איזה אונס שיהיה גט. ומסיפא דייק שפיר דמשמע ג"כ דבכ"ע הוי גט אפילו לא התנה בפירוש. ועי' בסמוך עוד פי' אחר נכון בס"ד:

גמ' שם ורבותינו התירוה להנשא. ויש לנו לפשוט מהם דאין טענת אונס. אלא כיון דטעמייהו הוא דהוה כמהיום ניחא ליה יותר לפשוט ממתניתין דמעכשיו. ולפמ"ש לעיל בסמוך בלא"ה א"ש:

רש"י ד"ה אינו גט. ואם אין לו בנים כו'. כצ"ל. ונ"מ נמי להנשא לכהן. ובזה י"ל הא דקאמר והיא גופא קמ"ל כו'. דנראה דאפי' את"ל יש טענת אונס בגיטין מ"מ נפסלה לכהונה משום ריח הגט דדוקא בלא נעשה התנאי כלל אמרו ב"ה גיטין (דף פא) דלא פסלה (ולפ"ז מ"ש רש"י בסה"ע וגם לכהונה נפסלה. אינו מדויק. דכיון דמותרת לינשא כש"כ דנפסלה מהכהונה. וגם קשה דהיכי דייקינן דאין טענת אונס דדלמא לענין דנפסלת לכהונה קאמר דלא שמיה מתיא) אבל משום דאין גט לאחר מיתה אף ריח הגט אין בו. ולישנא דחלה נמי אינו גט הוא אשגרת לישנא:

רש"י ד"ה דלמא. לכתוב אם לא באתי לר"ח פלוני כו'. אף די"ל דלהכי כתב מכאן ועד יב"ח כדי לחשוב היב"ח מיום צאתו כדכתב הר"ן בנדרים (עב ב) ע"ש. מ"מ אם לא היתה כוונתו לשיהא הגט מיום הכתיבה ע"כ לא כתב הזמן אלא לחשוב ממנו היב"ח וא"כ הל"ל אם לא באתי לר"ח פלוני:

תד"ה פשיט. ולכך משנה לשונו פריך ר"א כו'. וכן בבכורות (ה) הוי בה ר"א:

תד"ה לא נשאו. מקובלין כו'. כה"ג בנדרים (לה) לפי' הרא"ש והר"ן בד"ה דיקא נמי ועמ"ש שם:

בא"ד הל"ל נמי בל"ר אוכלות משלהם. כצ"ל:

תד"ה דלמא מת. וי"ל דבאונס דלא שכיח כלל לא אסיק אדעתיה כו'. דברי המהרש"א בזה מגומגמין דע"כ צריך לחילוק דאכלו ארי לא שכיח כלל הואיל דמת מעצמו לכ"ע אין טענת אונס ואף דהוא שכיח ולא שכיח:

דף ג.

רש"י ד"ה דמדאורייתא לא הוי גיטא. שנאמר ולנערה ל"ת דבר. בנדרים (כז) דחי לה קטלה שאני ע"ש:

ד"ה דטריח. כונסה באחד בשבת. לכאורה אף לאחר תקנת עזרא בדטרח יוכל לכונסה בא' בשבת. ואולי היכא דאיכא חשש דאיקרורי דעתא והוצרכו לתקן יום קבוע בשבילה. ובחרו ביום ד' דוקא משום שקדו. לא חלקו בין טרח ללא טרח. וכ"מ מדלא קאמר ל"ש דבא' בשבת לא אלא בדלא טרח כו'. וכ"מ ממתני' דלא נקטה טעם דשקדו בכדי שלא נטעה לומר דאם טרח יוכל לכנוס בא' בשבת:

תד"ה וסברא. וא"ת כו'. ולע"ד י"ל משום דזה לא איצטריך אלא בתנאי דאם בלא מעכשיו. דלא שכיח כולי האי. דלמאי אהני ליה בלא אמירת מעכשיו:

דף ג:

תד"ה ולדרוש. ותירץ ר"ת דא"ח מיתה על בעילת עובד כוכבים כו'. ואף דחייבת מיתה גם על ביאת בהמה היינו משום בהמות ממש ואפי' פנויה נמי:

בא"ד ומת"כ התיר ר"ת כו'. עי' רא"ש דקיים פסקו מט"א. ולע"ד ה"נ להתיר מטעם דכקטן שנולד דמי ועי' סנהדרין (עא ב) ובתד"ה ב"נ:

תד"ה ולדרוש (הב'). דא"כ מאי משני משום פרוצות דהא אפילו כו'. ר"ל דכיון דבאונס לא מסרי נפשייהו דאף דלא דרשי להו דאונס שרי מ"מ מנקין א"ע לומר אנוסים אנחנו. א"כ עבדי ברצון נמי ויאמרו אנוסות היינו כדלאחר דרשה. ודברי מהרש"א בזה

מגומגמין. אבל י"ל דפרוצות היינו שרצונם שיאנסום למלאות תאותן בבעילת הטפסר. אבל אי סברי דבאונס ג"כ אסירי אין רצונן כלל בזה דתצא שכר הנאתן בהפסדן ודו"ק:
תד"ה ותו. ופי' הקונטרס כו' אינו מיושב. ונ"ל דרש"י לשיטתו לעיל וכפי' הריצב"א בתד"ה ובשני ל"מ לפרש כפי' התוס' דמאי קושיא דרישא הוא למיעקר תקנתא דרבנן וסיפא אינו אלא למיעקר מנהגא:

דף ד.

תד"ה אבל איפכא. ואמר לאחותה בבה"ק כו'. כצ"ל:
בא"ד ותוך ז' ודאי אסור כו'. ובהחולץ (מג ב) צדדו לומר דאפילו תוך ז' מותר ע"ש:
תד"ה מסייע. כההיא דתניא בפ"ק דמו"ק חתן כו'. מתניתין ערוכה היא בפ"ג דנגעים מ"ב. אבל כן דרכם בכ"מ להביא מהגמרא אף דמשנה היא. וביותר אם המשנה היא מסדר טהרות. לכן מה שתפס הנקה"כ על הט"ז ביו"ד סי' רע"ח שהביא הא דטלית כו' שנקרע רובה כו' מגמרא דחולין. והקשה דהא היא משנה בכלים הלא הראיתיך שכן גם דרך הראשונים נ"ע. ועמ"ש בתמורה (יט ב) ובהשמטות בס"ד:
תד"ה אבל דברים. אבל קשה דכל אותן הימים כו' משמע אפי' בשבת. ביומא (ח ב) מוקי להא דקתני מזין עליו כל שבעה לבר משבת. וא"כ הה"נ דכוותיה:

דף ד:

גמרא כאן באבילות דידיה כאן באבילות דידה. אולי לפי שהנשים מפני רכות לבן מתפעלות ומצטערות הרבה על כל צרה של"ת יותר מהאנשים ולבן נשבר כאשר יעידון הכתובים והנסיון. וזה אצלי כונת הכתוב הרבה ארבה עצבונך. דכל מאורע רע יעציבך ביותר:
גמ' שם וכן היא שמת חמיה כו' אינה רשאה כו'. כצ"ל:
תד"ה ומי. ולרשב"א כו' לאו עמו ועמה במטה אלא בבית אבל כו'. כצ"ל:
תד"ה עד. ואומר ה"ר דוד כו' כי לפרש"י לרבות גו"ד שפיר דלא כו'. כן העתיק התוי"ט בפ"ב דאהלות מ"ד:
בא"ד (בסה"ע) בתוספתא דאהלות ספ"ג שתי אבנים. כצ"ל. או כמו דאיתא בדבריהם בשבת (קנב ב) בפרק אמר ר' יהודה שתי כו'. אבל לפ"ז אינו מדוייק מ"ש לקמן ובתוספתא דאהלות ספ"ג תניא מעשה כו' דהכי הל"ל ועוד תניא שם:

דף ה.

גמרא וא"ר אלעזר פוסקין כו'. כצ"ל בל"י:
גמ' שם הולכין לבתי כנסיות ולב"מ כו'. נראה דתרתי קמ"ל חדא דאף דב"כ וב"מ אין נאותין בהן כו' כדאיתא בפ' בני העיר אפ"ה לפקח על עס"ר שרי וכמו דשרינן שם הספד ש"ר. שנית דאפילו בשבת שרי. וכן בהא דהולכין לטרטיאות כו' אית בהון איסורא אפילו בחול כדאיתא בעבודה זרה (דף יח). ועי' ברי"ף בפ' שואל במש"כ שם המגיה:
גמ' שם מיתיבי השמים כו'. ומעשה ידיו מגיד הרקיע ה"ק כו'. ק"ל מדוע לא מקשינן מהכתוב שם (קב) ומעשה ידך שמים. ואולי בספריהם היה כתוב חסר י' כי גם ויבשת ידיו יצרו בספרנו מ"י. כאשר העיד המ"ש:
רש"י ד"ה ידחה. לשלישי כו'. וא"כ תחול יום ערבה בשבת. ועי' סוכה (מג ב) ובתד"ה לא איקלע:
רש"י ד"ה למחר. שאין משתה אלמון באלמנה אלא יום אחד כדלקמן כו'. כוונתו למאי דמסקינן שם דברכה אלמון באלמנה אינה אלא יום א'. ופי' אליבא דאב"א קמא שם וע"ש בר"ן:
תד"ה שמא (בסופו). אתיא מבן עוף כו'. ע"ש בקדושין ותראה שט"ס בדבריהם ונצרך לתקנם:

דף ה:

רש"י ד"ה זו אמה. מהגדולה מודדין כו' ואמת כלים. הן לר"י בפי"ז דכלים מ"י אמת כלים באמת בת חמשה. וכמדומה שאמת בת חמשה טפחים נמדדת מן פסת היד (זולת האצבע). ולא ה"ל להכניס א"ע בפלוגתא:
תד"ה זה. ועוד דאפילו לא מחלק מצי משוי כו'. ק"ל דמה יענו על הא דזו אמה. דודאי הוי מצי למדוד האמה ממנו אף אם לא היה מפורד:
תד"ה דם. ועוד דע"כ לשמואל כו' אלא משום נטילת נשמה. אלא טעמא דחבורה הוי כו'. כ"נ דצ"ל:
בא"ד קמ"ל דחבורי מיחבר. פירוש ואפ"ה שרי משום דסכנה היא. לכאורה מזה ראיה לדעת הרמב"ן שהביא הר"ן בפר"א דמילה דמותר למול בשבת אף שיצטרך אחר המילה לדחות שבת להחם חמין או לשחוק כמון וכדומה ותיובתא להרז"ה והרשב"א שאוסרין. דהא שרינן למול אף שסופו לחלל שבת במציצה. וי"ל דשאני מציצה דא"א לעשותה מע"ש. ולכן כשצותה התורה למול בשבת ע"כ עם מציצה ג"כ. משא"כ חמין וכמון

דאפשר להחם ולשחוק מע"ש וכדאר"ע שם כ"ד שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה אה"ש:

תד"ה לדם הוא צריך. ולפירושו לקמן כו' אע"ג דהויא משאצ"ל. ר"ל ומשמע דאי לדם הוא צריך אסור אף לר"ש דפוטר במשאצ"ל. ולכן גבי מציצה ל"ק דמאי חילול שבת איכא דהא א"צ לגוף הדם דהתם דייק אליבא דר"י דמחייב במשאצ"ל. והא דהקשו התוס' לעיל על טעם דהחלשת התינוק דא"צ להחלישו. היינו משום דהוה מקלקל דפטור לר"י אף בחובל ועדיין צ"ע:

דף ו.

רש"י ד"ה שלא הגיע זמנה. במסכת נדה כו' הוא שם (ה):

תד"ה האי. וכן בפרק נוטל ספוג כו' משום דאתי לידי סחיטת שמן הנבלע בו. ל"י מהיכא פסיקא להו דר"ל משום סחיטת שמן. דלמא משום מים הנבלעים בו. וכ"מ שם בפירוש הרמב"ם:

בא"ד כיון שהנסחט הולך לאיבוד כו'. בהגהה שבגליון משמע דמחלק בין מלאכה שאצ"ל לפס"ר דלא ניחא ליה. היינו דשאצ"ל הוא דא"צ לאותו דבר אבל מ"מ לא קפיד אם בא הדבר. ולא ניחא ליה הוא דקפיד עה"ד שבא כי יותר הוה ניחא ליה אם לא היה בא כי הכא דהולך לאיבוד. אבל ל"מ כן מהא דמייתי הערוך ראיה מהושענא דהתם ודאי לא קפיד על כשרונה. וכן ממה שהקשו התוס' עליו לקמן ממפיס מורסא. דודאי לא קפיד אם יהיה לה פה. ול"נ דהחילוק הוא דמשאצ"ל הוא דמכוון לאותו דבר אלא שא"צ לו כההיא דחופר בור וא"צ אלא לעפרו דמכוון לחפירה. וכן הוצאת המת מכוון להוציאו משא"כ פס"ר דלא ניחא ליה אינו מכוון להמלאכה כלל:

בא"ד דההיא דמתיר ר"ש לזלף כו' דמצוה שאני. מש"כ המהרש"א ומיהו אהא דפריך כו' לא בעי למימר דמצוה שאני כו'. ול"נ דע"כ לא אמרי התוס' דמצוה שאני אלא לר"ש. אבל למאי דס"ד השתא דההיא דמסוכרייא אתיא כר"י לא מהני הא דמצוה:

בא"ד וכן ההיא דאית ליה הושענא אחריתי כו'. עמש"כ שם בס"ד:

תד"ה מאי. אלא דפריך ליה מגופה דברייתא. הא דתינוקת מתניתין היא. ועמש"כ בנדרים (כו) בס"ד:

דף ו:

רש"י ד"ה דטריד דלא בעל. מצטער שלא בעל. לכאורה הנ"ל להגיה בעיל ת' בעל וכלשון הגמרא. וכ"ה לשונו לקמן בד"ה אלא אמר רבא. וכן בתוד"ה והא. שוב התבוננתי דאולי

כיון בגירסתו זאת ליישב מה דק"ל על מה שחילק רש"י לקמן וכן התוס' לאביי בין ק"ש להא דאבל. דגבי ק"ש מצטער דלא מצי עביד מצוה דהלא באבל יש ג"כ צער כזה דל"מ עביד מצות תפילין. וע"כ צ"ל דעל זה אינו מצטער הואיל דרחמנא פטריה. א"כ גבי ק"ש נמי הרי רחמנא אסריה. אלא ע"כ צריך לחלק דגבי ק"ש מצטער על מה שפשע שלא בעל מקודם בלילות החול ונכון בס"ד:

תד"ה והני. דניחא ליה לאוקמי מתני' כשמואל. לפמש"כ ביבמות (פ) דאין סברא דליפלוג רב על סתם משנה ע"ש. טפי י"ל דדחיק אביי ללישנא דנהרדעי דרב אוסר:

תד"ה רוב. מי חיישינן לדשמואל כו' או דלמא באמבטי עיברה כו'. משמע דמפרשי דאי חיישינן לדשמואל הות אסירא לכה"ג (ודלא כדמשמע מדבריהם בחגיגה שם) וזה אישתמיט מהמל"מ בפי"ז מהל' א"ב הי"ג:

תד"ה ואם להוציא. וס"ד דר"א דמותיב כו' ולא לפתח דהוה משאצ"ל ואפ"ה אסר שמואל ולהכי פריך כו'. כ"נ דצ"ל:

דף ז.

גמרא א"ר הונא אין הלכה כר' יעקב. מש"כ המהרש"ל דאי קאי על ר"ע דחוט השדרה ל"ל דמייתי הכא. תמוה דהרי לקמן (בע"ב) איתא כה"ג והלכתא המזכה לעובר לא קנה:

תד"ה מתוך. ושחיטת עולת נדבה דשרי כו'. לכאורה מאי קושיא הא צורך מצוה היא. ואולי לדעתם לצורך מצוה אינו אלא למצות היום וכמ"ש או צורך קיום מצוה ביו"ט:

בא"ד והא דקי"ל בפ"ק דביצה דיש עירוב והוצאה ליו"ט (כצ"ל ולמחוק בפ' אמרו לו) נראה דאיירי בעירובי תחומין. ק"ל איך ס"ד דרבה שם דלב"ה אין ע"ת ביו"ט והלא כמה משניות נשנו בפ' משילין בדיני תחומין. וכן בפרק בתרא דר"ה שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום. הכי כולהון אתיין כבית שמאי:

בסה"ד אבל ע"ת אין ענינה להוצאה. ר"ל ואיך מוכיח תחומין מהוצאה כיון דתרי עניני נינהו ויכול להיות דתחומין אסורין אף אם הוצאה מותרת. ומ"ש המהרש"א מלישנא דעירוב והוצאה גופיה ליכא לאוכוחי משום דלשון הוצאה יפול גם בתחומין כו'. תמוה דמה הוכחה יש מזה דאף אם יהיה לשון הוצאה כמשמעה. מ"מ י"ל דהיינו ע"ת. גם מ"ש לפרש הוצאה על תחומין לא מחוור כלל:

שם בא"ד היינו משום דמותר להוציא לצורך. מ"ש המהרש"א דצריך טעם מדוע לא התירו נמי תחומין לצורך משום מתוך. תמוה דאפילו לצורך אוכל נפש גופיה לא התירוהו כדמוכח בכ"ד:

דף ז:

גמרא מלתא פסיקתא קתני דליכא בתולה דבצרה כו'. ק"ק דמ"מ יקשה מדוע לא קתני מברכין לבחור שבעה ולאלמון יום א' דהוה ג"כ מלתא פסיקתא. ובפרט לפמש"כ הר"ן דברכה באה על שמחת לבו של חתן ע"ש:

רש"י ד"ה במקהלות. כמו הקהל את העדה אין הקהל כו'. כצ"ל:

תד"ה במקהלות. אין סברא לחלק בין עשרה לעשרים. ק"ק דא"כ אפי' בין שלשים נמי. ואמאי מספק בפסחים (סד ב) בשלשים לענין הכתות ע"ש. ואולי מפני שמצינו חשיבות מספר שלשים ויבחר יהושע שלשים אלף איש (יהושע ח':ג'). ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף (שמואל ב ו':א'):

תד"ה הורוה. אע"ג דמבית חשמונאי כו'. וכן פרש"י בב"ב (יא):

בא"ד ומלכות הורדוס ק"ג שנה כו'. הוא במס' ע"ז (ט):

בא"ד כדאמרינן הלל ושמעון כו'. הוא בשבת (טו). ודע דהמאור עינים בפ' נ"א ונ"ב הוכיח בראיות עצומות שמונבז והילני אמו לא היו מזרע בית חשמונאים כי אם גרי צדק בכמו כ"ה שנים קודם חורבן הבית וכ"כ בסה"ד בשם היוחסין. וא"כ א"ש הורוה ב"ה כפשטיה:

תד"ה והא. דכשנשאת למחלון היתה כו'. כצ"ל:

תד"ה שנאמר. ונראה דאסמכתא כו' דעשרה לא משתמע כו'. עי' רא"ש סי' י"ב וצע"ק:

תד"ה רי"א. שפעמים בא עליה עושין כו'. כצ"ל:

דף ח.

גמרא רב אסי איקלע לבי רב אשי כו'. עי' לקמן (כג) במהרש"א ד"ה רב אשי וכן מצינו בע"ז (לג ב) דפליגי רב אסי ורב אשי ודלא כסה"ד בהגהת הש"ס:

תד"ה שהכל (בסופו). ול"ג לכולהו דא"כ הוה משמע דג' ברכות הן. עי' מה שכתבתי בפסחים (כג ב):

דף ח:

רש"י ד"ה בשורה. ומושיבין אותו והן עומדים כו'. ובסנהדרין שם לא מצינו שהאבל היה יושב אלא הוא עומד וכל העם עוברין או איפכא ע"ש:

רש"י ד"ה עשרה כוסות. כדכתיב כו'. עי' עירובין (סה):

תד"ה כי תניא. מכאן משמע שברכת אבלים שבבה"מ לא הוי אלא בעשרה כו'. ובמגילה (כג ב) סתמו דסגי בג' וע"ש במרדכי סי' תתי"ד:
תד"ה אלא (בסופו). ומברכין לה בלא י'. נראה דר"ל אע"ג דליכא י' במנחמין זולת צירוף האבלים. אח"ז ראיתי שכוונתי בזה לדעת מהרש"ל:

דף ט.

גמרא מאי קמ"ל תנינא כו'. ק"ל דנימא דקמ"ל דאפי' לא שויא אנפשיה אלא ספק אסורה לו. עי' שו"ע יו"ד סי' א' סי"ד סברת מהרי"ק בהא דעד עצמו מותר לאכול משחיטתו מכאן ולהבא. וזה יש לדחוק ולומר דהיינו הא דמשני מ"ד התם ודאי קים ליה כו' ודלא כפרש"י. אבל עק"ל דנימא דאתי לאפוקי מקושית התוס' וא"ת ונוקמה בחזקת היתר כו'. ולפמש"כ המהרש"א בתד"ה ומי אר"א ע"ש. לק"מ:
רש"י ד"ה עדים לא. ועוד הא לא נתפשה אסורה. מזה אין ראיה דוהיא לא נתפשה קאי על ועבר עליו רוח קנאה דבתריה כדאיתא בסוטה (ג). אולם מן כי מצא בה ערות דבר ראיה נכונה היא דמוקמינן ליה שם (ע"ב) שלא בקנוי ושלא בסתירה:
תד"ה האומר (בסופו). כך בוגרת פעמים אין לה דמים כו'. מדברי המהרש"א משמע דהא דנותנין לה לילה הראשונה אינו אלא ביש לה וסת ושלא בשעת וסתה. אבל בגמרא לא חילקו בין יש לה וסת לאין לה. וכן לפי מאי דמסקינן דבכולן בועל בעילת מצוה ופורש. ואפי' הדם שותת ויורד מותר לו לגמור ביאתו. לא חילקו הפוסקים. ומשמע דאפי' בוגרת ואין לה וסת שרי בזה ועי' ברמ"א סי' קפ"ז סעיף ה:
שם בא"ד וכדאמר בפ' הבע"י כו'. וכן איתא לקמן (צז ב):
תד"ה ואב"א. וא"ת א"כ בס"ס נמי תיאסר כו'. קשה מהא דאמרינן בחולין (עז ב) דסמכינן מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות כו'. וכן ביבמות (קיט) סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות כו'. וע"ש עוד לעיל (סז) ברש"י ד"ה כולן זכרים. ואולי י"ל דהתם מחצה דנקבות הוה בתולדה וטבע העולם ולכן הוה מחצה ודאית משא"כ ספיקא דתחתיו כו'. אבל ק"ל מדוע לא נלך באשת כהן אחר רוב הזמן שעבר עליה טרם שנתארסה. כמו במעות שנמצאו בהר הבית לעולם חולין אפי' בזמן הרגל (שקלים פ"ז מ"ב) דאזלינן בתר רובא דשתא. וכמו כן קשה בנדה ר"פ האשה גבי ג' נשים שלבשו חלוק אחד דניזל אחר מי שלבשתה זמן ארוך יותר מחברותיה. וכן בדוכתי טובא. ואף שיש לדחות הראיה מהא דשקלים. דשם י"ל דהטעם הוא דכי תצטרף כל המעות דחולין דכל השנה יהיו יותר

ממעות דמעשר דרגל ודכל השנה. מ"מ הסברא בעצמה ישרה היא דניזל בתר רוב הזמן ורוב וקרוב הולכין אחר הרוב ועי' פסחים (ז):

תד"ה ומי אר"א. בעד אחד אין חוששין לקדושיו. כצ"ל:

תד"ה מפני מה. אמאי לא אסרוה לדוד דדוד היה יודע בודאי שנבעלה. לכאורה יש לדון בזה דהא חזינן דבאונס מותרת לבועל. אף דלפי הסברא הוה ק"ו מרצון דתיאסר. אלא כיון דאינה נאסרת לבעל לכן גם לבועל מותרת. וא"כ ה"נ לאוריה לא היתה נאסרת ע"פ עדותו דדוד דאין אדם משים עצמו רשע. ואפי' את"ל דפלגינן דבוריה כמש"כ הרמ"א באה"ע סי' קט"ו ס"ו. מ"מ הרי אינו אלא עד אחד. וצ"ל משום דאוריה ודאי היה מאמינו לדוד והיתה נאסרת עליו כדכתב הח"מ שם ס"ק כ"ה. והעיקר נ"ל דע"כ אכתי לא הוה אסיק אדעתיה הא דבאונס שרי לבועל אף דזה הוה ידע דלבעל שריא מקרא דוהיא לא נתפשה (ועי' מל"מ בפ"ב מהל' סוטה הלי"ב) ולכן גם בזה הוה ס"ד דאף דא"נ לבעל מ"מ לבועל מיהא אסורה. אבל לפי דמסיק דבאונס שריא גם לבועל מטעם דאינה אסורה לבעל. גם בכה"ג שרי גם לבועל מהאי טעמא גופיה וחדא מתרי טעמי נקיט. וכן נ"ל להורות הלכה למעשה:

דף ט:

רש"י ד"ה ביהודה אמאי לא. והא ודאי מאחר זינתה כו'. כצ"ל:

תד"ה כל. אלמא אע"ג דאמר מהיום כו' ודמפרש בגמרא באומר כו'. כצ"ל:

בא"ד אלא ה"ה אם נשבה. וכן פרש"י בעצמו בשבת (נו):

בסה"ד ולפי' הקונטרס קשה קצת איך בא עליה כו'. ק"ל דזה קשה טפי לכ"ע לתירוצא קמא דאונס הואי דודאי א"א הואי. ונ"ל דכוונתם להקשות על הא דאיתא בשבת שם כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה ומביא ע"ז הא דכל היוצא כו'. אבל לכאורה י"ל דהיינו הא דמשני שם שבקש לעשות ולא עשה ודלא כפרש"י שם וי"ל משום דבזה אכתי לא ניצל מחטא כדאיתא בנזיר (כג) דאשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה דצריכה כפרה וסליחה ע"ש. משא"כ לפרש"י א"ש דמחשבה רעה אינה מצטרפת למעשה כדאיתא בקדושין (מ). והא דאיתא בשבת (סד) דגם הרהור עבירה צריך כפרה. ובמ"ר ויקרא (פ"ז) דעולה באה על הרהור הלב. נ"ל דמחשב לעשות שאינו עושה עתה כלום רק שמחשב לעשותה לאח"ז. ע"ז אינו נענש כלל. אבל הרהור הוא שמהרהר עתה בה ומצייר יופיה בלבו אף שאינו מחשב כלל לעשותה בפועל זה מיקרי חוטא וצריך כפרה:

תד"ה אי. וי"ל דלא חשיב ס"ס כה"ג כו' דאימר קודם שנתארסה נאנסה. נ"ל דר"ל דא"ת דפתחה פתוח דהיינו שנבעלה יש שני צדדים להפסידה כתובתה. א' אם נבעלה קודם שנתארסה. ב' אפי' א"ת לאחר שנתארסה דלמא היה ברצון. ולזכותה אין לה אלא צד אחד דהיינו שנאנסה אחר שנתארסה והוה כמו מיעוט דאינו מצטרף לס"ס כמש"כ לעיל בד"ה ואב"א (ועמש"כ שם). ולפ"ז יש לנו חלוק מרווח בין לאוסרה עליו דא"נ משום דשם הוה ספק שקול. ספק תחתיו ספק אינו תחתיו לכן מצטרף לס' שאינו בקי והוה ס"ס גמור. משא"כ לענין כתובה כדאמרן ולא נצטרך לחילוקם דלעיל מטעם החזקות:

תד"ה לא. דאין זה מיגו דמיפסלא נפשה מכהונה. ועי' לקמן (כב ב) בתו"י בסה"ע כה"ג. ועמש"כ בב"ב (קלד ב) בד"ה מאי שנא בס"ד:

דף י.

רש"י ד"ה שיהא זה כמוהר. הקיש כו' ומה כסף האמור כאן שקלים כו'. וכ"ה לקמן בגמרא (לח סע"א). הן גבי מוציא ש"ר כתיב ג"כ מאה כסף וילפינן להו דהוו שקלים כסף קצוב מכסף קצוב כדאיתא בבכורות (ר"ד נא) ובפרש"י ושם יליף אונס ג"כ מזה וצ"ל דנקיט לה אגב. ועיקר קרא אינו אלא למילף מפתה מאונס למנין חמשים. אבל לקמן (לח ב) בד"ה הא סברא לא בא לשונו בדיוק ע"ש:

רש"י ד"ה מברכתא. העיר הזאת ששמה מברכתא. ונזכרת ג"כ בעירובין (מז ב. סא ב):

תד"ה הואיל. אם יצטרכו למכור כו'. ר"ל ואתו לידי תיגרא שתתלונן עליו לאמר אתה מוכר שעבוד כתובתי. אבל מלקוחות לא תוכל לטרוף לא מטלטלי ולא עידית אם יש בנ"ח אפי' זיבורית:

תד"ה נותן. לישדר מר תלתא כו'. כצ"ל:

דף י:

גמרא וריבא"א נתחייבת במקחך א"ל. כצ"ל וכן בסמוך:

גמ' שם אלמנה על שם מנה. ונ"ל דאותיות אל הם לשימוש שם התואר ולקוח מלשון ערבי כמו שפי' המבארים במלות אלגביש. אלקום. ועי' בס' א"ק לר"ש לעוויזאהן בשם אלסר ובהערה למטה. והבונה בע"י נדחק בזה ע"ש:

רש"י ד"ה ויש לה טענת בתולים. אבדה כל כתובתה כו'. ברש"י שברי"ף ליתא מלת כל. ונכון. דפלוגתא היא לקמן בכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אם יש לה מנה או אין לה כלום:

רש"י ד"ה אין כמותם. לפי שאינו מעוכב ביום מלילך לשדות כו'. ק"ל דאדרבה דהא אמרינן בברכות (סב) לעולם ינהיג אדם א"ע שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להרחיק. ולפמש"כ המפרש בתמיד (כז ב) בד"ה חשיך דהיינו בתחלת הלילה (ועי' כ"מ בפ"ה מהל' דעות ה"ו) יל"ק. ולולי פירושו הנל"פ לפי שבערבית אין דרך לאכול הרבה וכפי אזהרת הרופאים:

תד"ה ותנא (בסופו). ולא אצל אשור שהיה בימי משה. מש"כ המהרש"א בח"א מהיכי תיתי לן שהיה אשור אחר קודם משה. לכאורה אישתמיטתיה כתוב הדר מן הארץ ההוא יצא אשור (בראשית י':י"א). אולם עיקר ברייתא דרב יוסף אהאי קרא איתמר ביומא (י). וכן יל"פ קרא באכה אשורה (שם כה) דהיינו נמי סליקא. ומקראי דבלעם עד מה אשור תשבך וענו אשור. בלא"ה ל"ק כיון דכתיבי בנבואתו דלעתיד. וכמו שמצינו הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו. אך קשה מקרא דבני שם עילם ואשור:

תד"ה אמר. וי"ל אע"ג דלא מחייב על ביאת מקדש אסור להורות כו'. ק"ל א"כ מאי פריך רב אחא לרב אשי בכריתות שם על הא דלא רצה להתיר נדר אחר ששתה יין מזוג מהא דא"ר דהלכה כר"א:

דף יא.

תד"ה מטבילין. ונראה לר"י כו' מדרבנן כו'. בתור"ע לקמן פ"ד אות נ"ב הקשה דא"כ דליכא מה"ת גר קטן שהורתו ולידתו שלא בקדושה. ל"ל קרא שם למעוטי שאינה בסקילה תיפוק ליה דהיא בחזקת בעולה ע"ש. ול"נ כיון שנתגיירה אמה והיא מחזיקתה תחת השגחתה כדי שתתגייר משתגדיל לכן היא בחזקת משתמרת שלא נבעלה. ועי' בגמרא ס"פ ד' אחין. עי"ל דאתי למעוטי כגון שהושיבוה ע"פ חבית של יין ולא היה ריחה נודף קודם הזנות כדלעיל. וכמו שבדקו בנות יבש גלעד ביבמות (ס ב) אבל לא אישתמיט תנא לאשמעינן דתהני הך בדיקה לענין קנס ולענין כתובה שתהיה לה מאתים. ולעיל (ו ב) אמרינן רוב בקיאין הן ר"ל בהטיה. ועי' חגיגה (יד ב) תד"ה בתולה:

בא"ד כגון שירש את אמו. לכאורה קשה מאין פסיקא להו דיורש את אמו ד"ת כיון דהורתו שלא בקדושה. ונראה דחילייהו מהא דקי"ל ביבמות (צז ב) שני אחים תאומים והיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה חייבין משום אשת אח ע"ש. וא"כ חזינן דיש להם קורבה מצד האם ולכן ה"ה דיורש את אמו מה"ת. והאחרונים לא הביאו ד"ז. ונ"פ דה"ה דפסול לעדות לאמו מה"ת. ועי' בשו"ע ח"מ סי' ל"ג בש"ך סק"ז. וכן אם בא עליה חייב סקילה משום בא על האם. אך ק"ל למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא א"כ הוא

מחוסר מילה ואינו גר עד שימול ויטבול וכ"מ מתוס' יבמות (מז ב) ד"ה מטבילין דעדיין אינו גר עד שימול אח"כ. והרמב"ן בנ"י שם הביא ראיה מזה דבדיעבד טבל קודם שמל עלתה לו טבילה. וצ"ל דהתוס' ס"ל כאן כדעת הרא"ה שהביא שם הנ"י דכיון שהוא עתה בהיותו במעי אמו לאו בר מילה הוא הוי דינו כנקבה דסגי לה בטבילה לחודא. וכן יש לכוון דברי התוס' ביבמות שם:

תד"ה אבל. האומר תן גט זה לאשתי כו'. כצ"ל:

במשנה בתולה אלמנה גרושה וחלוצה כו'. עי' תוי"ט בשם הר"ן דחלוצה איידי דמתניתין קמא נקט. והר"ן מסיים ולאשמעינן דאע"ג דנתאלמנה ונחלצה מנה מיהא אית לה:

דף יא:

משנה שם הגיורת כו' יתירות על בנות שלש שנים ויום א' כו'. יתירות לאו דוקא כדמוכח בכ"ד דבת ג"ש ויום א' ביאתה ביאה וכדקתני במשנה הקודמת פחותות כו' דמשמע הא בנות ג"ש ויום א' מנה. ואיידי דתני רישא פחותות תני סיפא יתירות וכה"ג משני בעירובין (טז) איידי דתני רישא פרוץ מרובה עה"ע תני סיפא עומד מרובה עה"פ:

גמרא מתיב ר"נ היא אומרת מ"ע כו'. נ"ל לגרוס רנב"י דר"נ סתם הוא רביה דרבא ורמב"ח היה חבירו דרבא ולא שייך לומר דאותיב ליה:

והנה איתותב רמב"ח מפשטיה דמתניתין ועמש"כ בחדושי או"ח סי' ק"ס:

גמ' שם ואמר ליה רחב"א אפשר כו'. כ"נ דצ"ל:

גמ' שם אלא ש"מ הדר ביה רבא מההיא. ביצה (יח ב) ב"ב (כד) מנחות (ז ב):

גמ' שם ויש לה עדים שלא נסתרה א"נ נסתרה כו'. לכאורה הוה זו ואצ"ל זו:

רש"י ד"ה באפי נפשה. בלא גברי כו'. בכזה אומר הש"ס בפירוש כן כמו לעיל (ו) ובכ"ד. ובאפי נפשה משמעו בכ"מ דלא איתמר על פירושא דמשנה אלא דפליגי בעלמא. והכא ג"כ יל"פ דלל"ק פליגי בפירוש דמתניתין דרב מפרש לה כדמסיק רבא אליביה לל"ב. ושמואל מפרש לה כס"ד דרב אושעיא. ונ"מ נמי לדינא דלל"ק הלכה כשמואל בדינא כמש"כ הרא"ש. ולל"ב איכא למימר דפליגי באיסורא כגון לענין כה"ג כמו שפרש"י:

רש"י ד"ה כשהכיר בה. כשכנסה וכתב לה כתובה. וצ"ל שכתב לה סתם כדחזי ליכי. או אפילו גם זוזי מאתן עי' לקמן (יב ב) תד"ה ב"ד של כהנים. אולם יל"פ במקום שאין כותבין כתובה או שלא כתב לה איהו א"נ שנאבדה:

רש"י ד"ה מדמי לה לבוגרת. דקי"ל שכלו בתוליה במס' יבמות כו'. וכן איתא לקמן (צז ב):

רש"י ד"ה מקח טעות לגמרי משמע. ואין לה כלום. כצ"ל נקודת ההפסקה:

תד"ה הדר ביה. המפרשים נלאו כאן לעמוד על כוונתם. ומש"כ המהרש"א די"ל דהדר ביה מכוליה מילתא דבין במ"ע ובין בבעולה יש להן מנה לרבנן אף בלא הכיר בה. ונסתייע מרש"י שפי' באמת כן מדל"ג מההיא. במחכ"ת שגה בכוונתו שהרי לקמן כ' רש"י להדיא דהדר ביה מההיא דלעיל. וכונת רש"י דל"ג מההיא הוא דכיון דעסוק בה עתה ועומד בה אינו נופל עליה לשון מההיא (ויותר היה נופל עליה לשון מהא או מהך) אבל לקמן דמיירי באידך מימרא דרבא שייך שפיר לומר על הראשונה מההיא. ובכוונת דברי התוס' נ"ל כפשטייהו. והוא דאיכא למימר דהדר ביה וס"ל להפך דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה דאינה מקח טעות כ"כ דסופה להיות בעולה תחתיו. אבל במ"ע הוה מק"ט דלא תהיה תחתיו מ"ע דאין מ"ע בבשר:

דף יב.

גמרא מאן דמתני לה אברייתא כש"כ אמתניתין. ק"ל דלמא לא מתני לה אמתניתין משום דרבה לא יאמר עלה ז"א דהא ליכא עדים דליסמוך עלייהו. עי' מהרש"א בתוס' ד"ה אמר רבה:

תד"ה כנסה. דלא מהני טענת בתולים כו'. כצ"ל:

תד"ה וניחוש. דלעיל נמי מפרש כו'. הוא (בדף ט ב):

תד"ה כגון. ומת מיד או עדים כו'. כצ"ל:

גמרא אר"א שתי תקנות הוו. כה"ג ביומא (כב) ובגיטין (מז ב) ובמנחות (נב):

דף יב:

במשנה היא אומרת כו' ונסתחפה שדך. כ"ה הגי' במשניות ונכון:

תוי"ט ד"ה לא כי. עמש"כ בב"ק (לה ב):

גמרא רב יהודה ורב הונא אמרי חייב. בבה"מ איתא ר"ה קודם לר"י וכ"ה לקמן בדברי אביי וכ"ה בציון התוס' כאן והוא הנכון:

גמ' שם עד כאן ל"א ר"ג התם אלא דאיכא מיגו. ולפ"ז בטענה מ"ע אני תחתיך דליכא מיגו לא מהימנא אפי' לר"ג וכ"כ הב"ש סי' ס"ח ס"ק כ"ב ואפ"ה חשבינן לה למיגו. ועי' תוס' לקמן ר"ד הסמוך וצ"ע דבכה"ג אמרינן בב"מ (דף ב יח) איערומי קא מערים. ועי' לקמן (טז) ברש"י ד"ה הכא בסופו:

רש"י ד"ה אלא דאיכא מיגו. כגון גבי משארסתני נאנסתי הוה טענה מ"ע אני כו'. ר"ל תחתיך דמקודם לא הוה לה אלא מנה כדמסיק וא"כ לא הוה מיגו. וכ"ה להדיא בגמרא לקמן (טז):

תד"ה רב הונא. דהתם (ר"ל בריש הפרה) משמע כו'. והמציין השתבש:
בסה"ד דהא בסוף המניח אית להו לרבנן כו'. קושיית המהרש"א בכאן תמוה דהא בהמוכר שור כו' ע"כ ליכא ברי ושמא כדמוכח ממש"כ התוס' דסוגיא דהכא אזלא להא"נ דהתם:
תד"ה אלא. האי שינויא כו' דלריו"ח בההיא דמ"ע ליכא מיגו. ובזה מדוייק לישנא דגמרא אמר לך ר"נ כו' ושביק לריו"ח בר זוגיה. אבל הא דמשמע דחזקה איתא גם שם. צ"ע דמש"כ הר"ן חזקת אינה מזנה הוא דוחק דלא הוה דומיא דחזקה דטענת משארסתני נאנסתי דהיינו שמעמידין אותה אחזקה דמעיקרא וחזקה דהר"ן הוא כעין רובא עי' קדושין (פ). ולעד"נ דרש"י הורנו במתק לשונו במש"כ אי בתולה הואי ונשתעבד לה במאתים דבג"ת אחרונות דלכאורה (שפת יתר הם) אורי לן דחזקה דהתם היינו דמשעה שנולדה עד ג' שנים היתה מוחזקת להיות כתובתה מאתים. ולר' אלעזר לקמן היתה מוחזקת מיהא להיות לה כתובה ודו"ק:

דף יג.

במשנה והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור"א אומרים נאמנת. וכ' הרע"ב ומ"מ אם אשת כהן היא כו' שויתה אנפשיה חדא"ס כו'. וכ"ע התוי"ט וה"נ באשת ישראל וקבל בה אביה קדושין בפחות מבת ג' שנים. אבל הרע"ב נראה דדק שפיר במה שלא כתב בכגון זה דהא ע"כ מתניתין לא איירי בגוון זה. דא"כ ע"כ תחתיו נאנסה ומאי טענתיה הרי נסתחפה שדהו:
גמרא בשלמא לר"א כו' וחדא לאפוקי מדרחב"א א"ר ששת. אין להקשות דהא ממתניתין שלפנינו דהיא אומרת מ"ע נמי שמעינן לה דאל"כ מאי איכא בין טענה דידיה לטענה דידה. די"ל דאתיא כר"מ וכדאוקמה ריו"ח. אבל מ"מ ק"ק דליתני הכא והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את והיה מקחי מק"ט ולא יצטרך למשנה שלפניה וי"ל:
רש"י ד"ה סבר לה. דאילו ריו"ח לא שביק רבנן כו'. לכאורה י"ל כיון דלדידיה ע"כ אתיא כר"מ הוא נמי ס"ל כוותיה דמחלוקת ואח"כ סתם היא. ואולי לא חשיב לה סתם דאיכא למימר דרק הני תנאי ס"ל כוותיה:
גמרא בשלמא לזעירי כו' אלא לר"א כו' לישנא מעליא. מוכח להדיא דלזעירי לא נצרך לומר לישנא מעליא. ונ"ל משום דמדברת יוכל להתפרש מלשון וידבר עמים תחתי (תהילים י"ח:מ"ח) דהוא ענין הנהגה לל"א שבפרש"י. והכא נמי ר"ל שמתנהגת עמו לבדו. או מדברת ר"ל דברי תפלות וזנות דמסתמא הוא בסתר. עי' לשון מהרי"ק שהעתיקו

הח"מ והב"ש בסי' ז' סי"א על הגהת רמ"א. אבל בתוס' סוטה (ה ב) ד"ה הא משמע דגם לזעירי הוא לשון נקי וכ"מ בירושלמי שהביאו התוס' שם. ונ"ל לחלק בין לשון נקי לבין לישנא מעליא דהראשון הוא כגון שאומר לא טהור תחת טמא דהלשון מבורר וכן דבור תחת סתירה דיש במשמעותו ג"כ לשון סתירה כנ"ל. אבל לישנא מעליא הוא לדבר בלשון שהוא רחוק מן המכוון כמו הכא לרב אסי. ולפעמים הוא הפך המכוון כמו בריש פסחים דתני אור תחת ליל. ולכן קאמר הכא בשלמא לזעירי כו' משום דבלשון נקי אף במילי דעלמא דרך לדבר בו כדאיתא שם בפסחים. ובזה מדויק שם דאהא דתני אור תחת ליל משני לישנא מעליא נקט. ובתני דבר"י תני לעולם יספר אדם בלשון נקיה. ובברכות (יא ב) אהא דתקנו הכל תחת רע אמרינן משום לישנא מעליא הוא דמפני דמשמעות הכל שם היינו כל הטובות דומיא דשלום דקדים ליה. ולפ"ז לא דקו התוס' כאן שפיר בד"ה לדברי בהא דנקטי לישנא מעליא:

גמ' שם אלא למ"ד לדברי המכשיר בה פוסל בבתה מא"ל. ק"ל הא כתבו התוס' ביבמות (מז) בד"ה ואין אתה. דאין סברא לומר שיהיו בניו פסולים ובני בניו כשרים ע"ש. וא"כ הכא נמי נאמר דאין סברא להכשיר אותה ולפסול את בתה ואין לומר דהכא שאני דלא מיחזי כ"כ כחוכא דיתלו שבתה נפסלה אח"כ בביאת עצמה לפסול לה דא"כ הא איצטריך טובא ומאי פריך:

גמ' שם האמר רב מלקין על היחוד ואין אוסרין כו'. ק"ל לפרש"י ותוס' דמיירי בא"א מאי פירכא דלמא שאני א"א דחמירא דאית בה מיתת ב"ד לא חיישינן דבא עליה. אבל בנתין וממזר דאין בהם אלא איסור לאו חיישינן. וביותר לדעת הרמב"ם בפי"ב מהל' א"ב הל"ב ובפט"ו ה"ב דבביאה שלא בדרך אישות אין בה איסור תורה. וחילוק זה איתא בסוטה (ז) ועי' לעיל (ד' ב). לכן הנכון יותר דרב איירי בפנוייה. ופריך כיון דביחוד גרידא לא מיתסרא ה"ל להאמינה במיגו דלא נבעלתי (ולא נצטרך ג"כ למה שנדחקו התד"ה ואין ולבסוף העלו בקושיא) ומשני מעלה כו' דלא להאמינה במיגו וכפי' הת"י:

תד"ה רב אסי. וא"ת כו'. לכאורה בפשוט י"ל דהתם איכא חזקת ממון נגד המיגו וס"ל דמיגו להוציא ל"א ועי' לקמן (עה ב). אבל תירוצם דהכא הוא תירוץ הגמרא לקמן (טז) הכא אין שור שחוט כו' לפי פירושם שם. והא דלא מחלק הגמרא מטעם חזקה הוא משום דגם בשדה זו של אביך כו' לפי דבריו היתה מוחזקת ביד אביו ואפ"ה מודה ר"י דאמרינן מיגו:

דף יג:

גמרא לא שתוקי וכשר כו'. ופרש"י כלומר כו' והעובר יהיה זכר כו'. לכאורה תמוה דהא תני בבתה. אבל מצינו כיוצא בזה ביבמות (פ) להיפך ע"ש בפרש"י ותוס'. אמנם כאן יל"פ דנ"מ אף לבת ולתרומה כדפרש"י לקמן בד"ה מדין כהונה:

רש"י ד"ה מכשיר אפי' בר"פ. הביא להם ראיה כו'. כצ"ל:

תד"ה מסייע. הקשה ר"ת כו' דהתם בשבויה כל פסולים כו'. לכאורה התם נמי לא קאמר אלא רוב עובדי כוכבים פרוצים וא"כ סוף סוף אינה פסולה אלא מחמת רוב. וי"ל דכיון דבהשבאים גופייהו איכא רוב פרוצים א"כ ודאי נבעלה מהם ודוחק. ועוד דא"כ מדוע נאמנת באומרת נשביתי וטהורה אני דהוה כמו מיגו במקום עדים. ורש"י שפי' בד"ה לזו יש עדים. כולנו עדים שנבעלה לאו דוקא נקט אלא דר"ל ע"פ רוב:

תד"ה מכשיר (בסופו). דאפי' לזעירי כו'. זו היא גי' רש"ל. אבל המהרש"א גורס לר' אלעזר:

תד"ה ההוא ארוס. והתם קאמר איפוך שמואל אמר הולד ממזר כו'. אבל בלא איפוך לא קשה להו כ"כ דאיכא למימר מאי שתוקי דקאמר היינו דמשתקין אותו מנכסי אביו כדקאמר התם. או דמשתקין אותו מדין כהונה כדמשני הכא. וק"ק דמאי פריך שם אתירוצא דמשתקין אותו מדין כהונה פשיטא השתא מדין ישראל משתקין ליה כו'. נימא דבזה פליג על רב וס"ל דאין משתקין אותו אלא מדין כהונה אבל בבת ישראל מותר וי"ל. ועי' בדבריהם לקמן בא"ד:

בא"ד (בד' יד) דפשיטא שלא היה מזנב אחריה כו'. כ"נ דצ"ל:

דף יד.

גמרא התם אשה נישאת בודקת כו'. יל"פ דהתם עומדת כל ימיה תחתיו באיסור שגם היא מוזהרת עליו כדאיתא יבמות (פד ב). אבל בזנות אינה עוברת אלא בפעם הזאת. וגם לדעת הרמב"ם שהבאתי לעיל (יג) אין בזנות איסור תורה כלל:

רש"י ד"ה והא נמי כדיעבד דמי. מאי דמשמע מדברי רש"א דע"י העראה יכולה להתעבר. נעלם מכ"ת תוס' יבמות (ס"ד נה) שהוכיחו דאינה מתעברת ע"י העראה. ולענין ישוב פרש"י י"ל ע"פ פי' התוס' ד"ה ההוא בסופו וכגון שלא אמר שבא עליה ביאות הרבה:

רש"י ד"ה חד ספיקא. שהרי לא בא כו' שמא היינו מכירין כו'. נדחק בזה ליישב לפירושו לקמן בהא דס"ס. דהא ה"נ בהבועל נולד הספק אם הוא כשר או פסול והיא

באה מחמתו ומדוע לא קרי לה אלא חד ספיקא. אבל לפמש"כ בס"ד לקמן בפי' דס"ס. א"ש בפשיטות דכאן אין חזקה בבועל:

רש"י ד"ה תרי ספיקי. וזו שבאת מחמת בנה קרי לה ס"ס. תמוה לקרות זה ס"ס דהלא הכל תלוי בספק אחד אם נתגרשה אמו או לא. גם קשה דליחשב גם אותו ויהיה ג' ספיקי. ויותר קשה דא"כ גם בתו תתכשר שגם פיסולה בא מחמתו. ובפ"י יוחסין משמע דהיא פסולה לכ"ע כמו שהביאו התוס'. לכן נ"ל דר"ל דבכל אחד יש חזקה נגד הספק דלאמו שנולד בה הספק היתה חזקת אינה גרושה. ולאלמנתו יש ג"כ חזקת כשרות. משא"כ בו ובבתו ליכא שום חזקה. והוא כעין שתירצו התוס' לפירושם:

בסה"ד כל שנטמעו בה עירובי ספק חלל. כ"נ דצ"ל:

תד"ה חדא. וללק"ק דיבמות דלא דיימא מעלמא ולא"ד כו'. וכ"ז אליבא דרבא שם. ולפי דבריהם בסה"ד דלעיל נראה דלא שייך הא דיבמות לדהכא:

תד"ה ת"ר. דהא מכשיר לקמן שתוק ממזר וכש"כ דמכשר כו'. נראה דר"ל דהא ת"ק פוסל כל שתוקי וכן ר"מ דפוסל שיתוק ממזרות ואפ"ה מכשרי אלמנת עיסה דהיינו שאנו מכירין את ספיקו. וא"כ כש"כ לר"י דמכשר שתוק ממזר כו':

דף יד:

גמרא ממזר צווח כו' איכא בינייהו. מדברי התוס' מוכח להדיא דר"ל דלרשב"א פסול. ובשותק מכשיר. וכלפי לאיי ומפרש"י ל"מ כן:

רש"י ד"ה חלל נמי. ודאי פסיל מדאורייתא. כצ"ל:

בא"ד מלא יחלל ב' חילולין במשמע. עי' מהרש"א יבמות (טו ב) ובסנהדרין (נא):

רש"י ד"ה והאי דשתיק. משיאין בנותיהן. נראה דט"ס הוא וצ"ל נשותיהן. ועי' לעיל תד"ה אלמנת. והרי גי' רש"י כאן ג"כ אלמנת עיסה ולא כר"ת דמוחק מלת אלמנת:

תד"ה ותו. והא אמרת רישא חלל כשר והיינו ודאי חלל. בהדיא לא קתני לה רק מדיוקא שמעינן כדאמר לעיל כל שאין בה כו' הא חלל כשר:

במשנה אם רוב אנשי העיר משיאין כו'. כ' התור"ע דאם היה ד"מ נ"א כשרים ונ' פסולים ובהנ"א היה כהן א' אסורה לו. דכיון דהוא יודע בעצמו שלא בא עליה א"כ הוא אינו בכלל הספק ולא נשאר רק מחצה ע"מ כו'. הנה הרב ז"ל נראה דמדמי ליה להא דתנן בפ"ד דתרומות מ"ח וט' בלבנות ושחורות ע"ש. אבל לעד"נ דדוקא לענין ביטול לא מהני אותן שאינן בכלל הספק. אבל לענין דכל דפריש מרובא פריש מהני אפי' אותן שאינן בכלל הספק. וראיה מב"ב (כג ב) גבי נמצא בין ב' שובכות דאמרינן שם ואע"ג

דבחד מנייהו נפיש מחבריה ע"ש. והרי בהנשארים בהשובך אין ספק שהם ודאי נשארו במקומן. והספק אינו אלא על הניפול הנמצא ואפ"ה אמרינן דמרובא פריש. ולפמש"כ היה נ"ל דאם בחנות אחת כשרה היו מ' חתיכות מרובעות ועשר משולשות. ובחנות הטרפה לא היה אלא כ' חתיכות וכולן משולשות. ונמצאת חתיכה משולשת כשרה. ודבר זה צריך עדיין תלמוד ואכמ"ל:

רש"י ד"ה אם רוב העיר. שאין רוב בני העיר מן הפוסלין כו'. תימה דשינה לשון המשנה המדוייק דדוקא רוב כשרין. ולשונו משמע דבמחצה על מחצה גם כן כשרה. ונראה דטעות סופר הוא וצ"ל שרוב בני העיר אינן מן הפוסלין כו':

דף טו.

גמרא בקרונות של צפורי היה מעשה. משום דמקומו של ר' יוסי הוה בצפורי (סוכה טז ב. סנהדרין לב ב) להכי קאמר של צפורי:

גמ' שם והוא שהיתה סיעה של ב"א כשרים עוברת לשם. לכאורה הל"ל של רוב בנ"א כשרים:

גמ' שם אלא מתשעה צפרדעים ושרץ אחד כו' ספיקו טמא. משמע דוקא בקבוע אבל בפירש א' מהן אף ברה"י טהור. מוכח דרובא עדיף מס"ס. דבפ"ו דטהרות מ"ד שנינו כל שאתה יכול לרבות ספיקות וס"ס ברה"י טמא. ולעיל (יד) אמר דר' יהושע אדר"י ל"ק כו' הכא תרי ספיקי. ואף דפוסל אף ברוב כשרים אצלה. וי"ל דלפרש"י שם ודאי ל"ק דס"ס דשם אינו אלא שם מושאל עמש"כ שם. ולפי' הב' י"ל דחד מהספיקות הוה רובא להקל דרוב נשים יולדות לט' (והוא כעין תירוץ התוס' בפסחים (ט) בד"ה ואת"ל א"נ אימר אכלתיה עדיף כו' דספק הרגיל הוא. וכ"כ שם (בע"ב) בד"ה ספק ע"ש). ולפי' התוס' שם ג"כ רוב המשפחה כשרים. גם י"ל דלהכי מחמיר ר"י ברוב כשרים משום דביוחסין החמירו לגזור משום דלמא אזלא איהי לגבייהו כדלעיל:

רש"י ד"ה ומשני איכא דקאזלא לגבייהו. כצ"ל:

רש"י ד"ה אמרי דבר"י. מה שהוסיפו בד"ח תיבות והרג זה הוא שבוש:

תוס' (ברה"ע) וריב"נ כתרוייהו. כצ"ל בכ':

תד"ה דלמא (בסופו). הדרא לניחותה האשה שקדש אבל כו'. כ"נ דצ"ל ותיבת השליח למחוק:

דף טו:

גמרא מע"מ ישראל למ"ה כו'. המ"ל לענין שלא להאכילו נבלות:

במשנה היא אומרת בתולה נשאתני. בב"ב הגי' נישאתי. ובזה יובנו דברי רש"י ד"ה והוא אומר. שלא הקדים לפרש כן על מלת נשאתני שהיא לנוכח:

דף טז.

גמרא הניחא לזעירי כו' מיגו כו'. וקאמרה **נבעלתי מהימנא**. הלשון קשה דהלא לר"י אינה נאמנת. ולר"ג אפי' בלא טעמא דמיגו נאמנת כמו בהיתה מעוברת. בשלמא לקמן גבי היא אומרת מו"ע אני דקאמר נמי בשלמא לר"א כו' מיגו כו' וקאמרה כו' מהימנא. י"ל דהכוונה על ר"ג וכדאמר לקמן גבי היא אומרת משארסתני נאנסתי דמיגו כו' מש"ה קאמר ר"ג דמהימנא (אע"ג דהתם קאימנא אליבא דריו"ח ולדידיה בהא דמ"ע ליכא מיגו ואפ"ה מהימנא לר"ג. י"ל דהש"ס אגב אורחיה רצה לסתום כשינויא קמא דלעיל (יב ב) וראיה להרמב"ם וסיעתו שהביא הב"ש בסי' ס"ח ס"ק כ"ב) אבל הכא קשה. ומדברי התוס' לעיל (יג) בד"ה ואין. נראה דהיה גירסתם כאן דמיגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי מהימנא (ואולי צ"ל דמהימנא) וקאמרה נבעלתי. וגי' זו נכונה:

גמ' שם בשלמא לר' אלעזר. כצ"ל בל"י:

גמ' שם וקאמר ר"י לר"ג בהאי מיגו דהכא מודינא לך כו' מ"ש האי מיגו כו'. בפי' הרמב"ם מחלק דהתם המיגו אינו אלא לענין איסור והיתר לכן לא אמרינן לה לענין ממונא. אבל הכא הוה המיגו ג"כ לענין ממונא להכי מודה ביה ר"י. וזהו ג"כ כוונת הרע"ב. וע"כ גירסא אחרת היה לפניהם בגמרא. והתוי"ט במחכ"ת שגה בכוונתם ע"ש דודאי אמרינן מיגו גם לענין איסור והיתר כמו לקמן (כב) במשנה ועי' בתור"ע. ובזה מיושב שפיר קושיית התוס' לעיל (יג) ד"ה ר"א:

רש"י ד"ה בשלמא לר"א. דאי בעיא אמרה מו"ע אני תחתיך משארסתני כו'. כצ"ל הד"א ודלא כהגרי"פ:

תד"ה הנ"מ (בסופו). וקאמר מי סברת כו' אמיגו קאי כו' ואפירקא קמא קאי. לכאורה בדיחוייא דאפירקא קמא קאי לחודא סגי ואפי' אם יהיה טעמיה משום ברי ושמא. אלא דכיון דע"כ קאי אפירקא קמא טפי י"ל דאמיגו קאי וטעמו הכא משום מיגו ואפי' הלה תובעו וכדהוכיחו לעיל ממתניתין גופה:

דף טז:

גמרא אי כל הנישאת כו'. עי' גה"ש. ויש להוסיף עוד יבמות (לז):

רש"י ד"ה דלא מפקא. צ"ל דלמא מפקא:

רש"י ד"ה ראויה היתה זו כו'. ולא בעולה שתפסל לכהן מחמת זנות. ע"כ היינו כר"א ביבמות (סא ב) דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה. ולכן לא פי' דראויה לאכול בתרומה אם היתה בת כהן משום דאף לר"א לא מיפסלא מתרומה כמש"כ התוס' שם (סט) בד"ה לא פוסלין:

תד"ה וליחוש. יהא נאמן לומר פרעתי מנה במיגו כו' אלמנה כו'. עי' מהרש"א. ול"י מאי דחקו להוציא דבריהם מפשטן. ולא עוד אלא על פירושו יש לדון הרבה כמש"כ בב"ב (קלד ב) בס"ד ע"ש:

תד"ה כותבין. ושטרי מקח דאמר התם. הוא שם (קסט):

דף יז.

גמרא א"ל ב"ה לב"ש לדבריכם כו' מן השוק כו'. יש לדקדק על תיבת לדבריכם שנראה כמיותר כי כן לא הוזכרה באמירת ב"ש לב"ה. וכן תיבות מן השוק נראין מיותרים. ושמעתי בזה דבר נכון והוא דמי שלוקח מקח מן החנות ומראהו לתגר או לקרובו ודאי דאם רואה בו איזה חסרון מצוה או חובה עליו לגלות לו בכדי שיחזירנו להחנווני. משא"כ כשלוקח מן השוק שאינו מכירו להשיבנו לו אם נתאנה מה לו לחבירו לגלות לו מומיו להדאיבו באין תועלת. וזה שאמרו לדבריכם ר"ל בשלהי גיטין דלא יגרש את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה א"כ אין לו תקנה כמו שלוקח מן השוק ישבחנו כו'. וש"י:

רש"י ד"ה **פירכוס. קליעת שער.** עי' לעיל (ד ב) תד"ה פוקסת:

רש"י ד"ה בריך מתייך לשלם. ברוך בואך בשלום. בע"י הגירסא לשלום ונכון כלישנא דגמרא לשלם עי' שלהי ברכות:

רש"י ד"ה שום תשים. שימות הרבה כלומר שתהא אימתו עליהם כו'. בקדושין (עו ב) דריש מזה כל משימות שאתה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך. ואולי משום דכתיב בקרא ג' שימות דרשינן לתרוייהו:

תד"ה שיטתיה. מ"מ שניהם מין ארז. כדאיתא בר"ה (כג):

דף יז:

רש"י ד"ה מישחא. שמתוקן לחפיפות קאמר כו'. כצ"ל:

דף יח.

רש"י ד"ה נאמן. מדאורייתא בלא שבועה. משמע דמשבועת היסת דרבנן לא מיפטר. וע"כ צ"ל דהלה טוען בברי שלא נפרע דעל טענת שמא אין משביעין. ולכאורה לשיטתו דאינו תובעו טפי ה"ל לפרש דא"צ אפילו שבועת היסת מטעם מיגו. וכ"ה בש"ך בשו"ע סי' פ"ח סל"ב וע"ש בש"ך (וכן אפי' לשיטת התוס' דמיירי כשתבעו. לרב חביבא דמתני להא דר"נ אסיפא בשבועות (ס"ד מ) ופסק שם ר"ת כוותיה) דאילו ליפטור משבועה דאורייתא בלא טעם דמיגו נמי פטור ואפי' תבעו אבל לפ"ז לא א"ש מאי דמשני משום דקבעי למיתני סיפא כו' והא קי"ל כו'. דהא מ"מ משבועת היסת לא מיפטר. אמנם כ"ז אינו לפמ"ש התוס' שם (מו) ד"ה בדרבנן. (ושם הבאתי שכ"ה גם דעת רש"י) דשבועת היסת עדיין לא נתקנה בימי התנאים. והא דלא תני באומר מנה לויתי ממך ופרעתיך חמשים והלה אומר שלא נפרע מאומה שהוא פטור מטעם מיגו ואם יש עדים כו'. דתיפוק ליה דפטור מטעם שקדמה הודאה לתביעה ע"ש בש"ך ס"ק נ"ה ונ"ו ובסי' ע"ה סק"ט:

תד"ה מפני. דהא איצטריך להיכא שמעיד שגנב לו. כצ"ל:

תד"ה חזקה. כגון חזקה שאין האשה מעיזה כו'. לקמן (כב ב):

דף יח:

תד"ה ובכולי (בסופו). דבעדות שקר ליכא אלא לא תענה כו'. לכאורה גם איסור גורם להזיק איכא עי' בחו"מ סי' א' ס"ד בהגה"ה ואפי' גרמא בניזקין דפטור ג"כ הוי איסורא (ב"ב דף כב). והא מחוייב להשיב אבידתו ולהצילו מנזק דממילא כ"ש שלא יגרום לו היזק עי' רא"ש ריש שבת. וכן אסור לכבוש עדותו וכ"ש להעיד שקר:

גמרא וכ"ת כו' אבל בשטר לא והאר"ל עדים החתומים עה"ש נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד. התוי"ט העתיק ע"ז פרש"י בגיטין דלא חציף אינש לזיופיה. זה אינו ענין לכאן כלל דהא הכא יש עדים שהוא כ"י או כ"י יוצא ממק"א וא"כ ידעינן שאינו מזוייף. אלא דמביאו הכא לכוונה אחרת לענין דהוה כהגדה לפני ב"ד שאינו חוזר ומגיד:

תד"ה ואין. או שרבע אדם אחר. כצ"ל:

תד"ה מלוה גופיה. ולרבנן אפילו מלוה ע"פ לא הויא כו'. לכאורה קשה כיון דאמרי דהמעשה הוה אמת נהמנינהו ע"ז במיגו דאי בעו שתקי ולא אמרי דפסולים היו ולא איברי סהדי אלא לשיקרא. וי"ל כיון דפסולים היינו פסולי קורבה כמ"ש הר"ן. וקרובים גזירת מלך היא דאפי' משה ואהרן פסלינהו רחמנא כדאיתא בב"ב (קנט). וגדולה מזו

כתבו התוס' לקמן (כה ב) בד"ה הרי ועמ"ש שם. וכן בקטנים א"ל הכי. ועי"ל דאין זה מיגו דדלמא לא רצו שיטרוף ממשעבדי. וכעין זה כתבו הת"י לקמן (כב ב) בד"ה תרוייהו וכן הר"ן שם:

דף יט.

תד"ה מודה (בסופו). דהא כי טעין נמי אמנה כו' והתם לא שייך ה"ט. דבריהם מתפרשים ע"פ מש"כ לקמן בע"ב ד"ה אר"נ ואמנה נמי נראה דהיינו טעמא כו' וכמש"כ שם המהרש"א. ואף דהתם פרט חדא באנפי נפשה וכש"כ הכא דכייל להו כהדדי כמש"כ לקמן בד"ה אימא. ומיושב גמגום המהרש"א כאן:

תד"ה אי ס"ל. כרשב"ג דא"ל להדיא בפ"ק דב"מ כו'. כצ"ל. וק"ל דהא בב"ב (קע) לחדא אוקימתא אמרינן גם עלה איפוך ויל"פ דר"ל הא דב"מ דמייתי וכמש"כ הר"ן והרא"ש על איפוך דגיטין (יז ב):

תד"ה וכדר"ה. וא"ת תרתי מילי דרב ל"ל. הנה מדר"י ודאי לא הוה שמעינן הא דר"ה דה"א דוקא אמנה לא מהימן אבל באומר פרעתי נאמן כדר"נ. ואי מדר"ה ה"א איפכא דוקא פרעתי לא מהימן מטעמא דשטרא בידיה מאי בעי כמש"כ התוס' לעיל בסד"ה מודה. אבל התוס' לשיטתייהו לעיל בסד"ה אימא דר"ה סתם קאמר ולא מפליג ולכן לא איצטריך הא דר"י:

תד"ה וכגון. דוקא מוכר שט"ח דהוי מדרבנן כו' אבל בנושה כו' א"י למחול. לכאורה מדאיצטרך הכא למימר וכדר"נ מוכח הכי. דאל"כ אף בדלא ר"נ מ"מ חב לאחרים הוא דהיה מיהא מקום לבע"ח שלו לגבות ממנו גופיה כאשר היה גובה מלוה שלו:

דף יט:

גמרא ושטר פסים. פירושו עי' לקמן (עט) ובב"ב (קנד ב):

רש"י ד"ה מודעא ניתן. להציל האנוס מאונסו. כצ"ל:

רש"י ד"ה או דלמא. לאח"ז באם שלא יקיים תנאו בזמנו. כ"נ דצ"ל:

תד"ה ואם כת"י. וא"ת כו'. במיגו דאי בעי אומרים עדיין הם פסולים. לפמש"כ לעיל (בדף יח) בשם ת"י והר"ן. י"ל ג"כ הכא דדלמא לא רצו למיפסלינהו. ועי' בר"ן כאן:

דף כ.

גמרא דאילו הוו לקמן דלמא הוו מודו להו. לכאורה י"ל ג"כ להיפוך דבפניהם לא הוו מעיזי להכחישם. וכמו בהזמה (ובכל דבר חיוב) שאינה אלא בפניהם ולא אמרינן דאילו

הוו לקמן דלמא הוו מודו להו. ואולי י"ל דזהו כעין ק"ו וקי"ל דאין עונשין מן הדין כמו דאם הרגו אינן נהרגין בפ"א דמכות (ה ב):

גמ' שם אבל ל"ל חזקה דאבהתיה אמרינן כשהוא שוטה זבן כו'. קשה דמאי פסקא מי לא יארע דיהיה עדים שזבן כשהיה חלים. והנ"ל דבר שטיה היה כל ימיו ועתותיו במצב אחד. רק דתרי אמרי שהיה כל ימיו כמו חלים. ותרי אמרי שהיה כמו שוטה ומיירי שכבר מת ואיננו לפנינו לבודקו. אך דברי התוס' בד"ה ואוקי עומדים לנגדי וכן משמעות דברי הפוסקים ועי' ר"ן:

גמ' שם אין מקיימין אה"ש אלא משתי כתובות או משתי שדות כו'. מלת או היא מהגהת רש"ל וכ"ה גי' הרי"ף. ולגי' שלפנינו בלא מלת או נ"ל דכתובות אין הכוונה על כתובות נשים כמשמעה בכ"מ אלא דקרינן כתובות בחולם התיו מן וכתובת קקעא. ור"ל משתי כתיבות של ב' שדות. וגם אם תקרא הת' במלאפום. י"ל כן וכ"נ מפרש"י. אבל הפוסקים לא פירשו כן:

רש"י ד"ה וביוצא מת"י אחרים. שהשטרות כו' שמקיימין את השלישי כו'. וכ"כ בדבור הסמוך. ולאו דוקא דלפירושו דחיישינן שמא זייף את זה מהן אפילו במקויימין נמי. ורב שימי קאי גם אהא דרב אסי ועי' ברמ"א סי' מ"ו ס"ז ובאחרונים:

תד"ה ואוקי. דכיון דלא בא בתחלת החדש איכא למימר דאודויי אודי ליה. ק"ל מאי הוכחה היא זו הלא שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף. וי"ל:

תד"ה וריו"ח (בע"ב). לר' אלעזר דאמר ע"מ כרתי. כצ"ל בל"י:

בסה"ד ולשון כותב אדם לא משמע הכי. לכאורה נראה דגם הירושלמי מפרש הא דכותב אדם עדותו כפרש"י והרי"ף אלא דתלי פלוגתייהו דר"ה וריו"ח בפלוגתא דרבי ורבנן. דכמו דלרבנן אי מדכר המלוה ע"י השטר יכול להעיד על מנה שבשטר כן בכתב עדותו לעצמו לזכרון יכול להעיד על הדבר לאח"ז כשנזכר ע"י אותו כתב. וכן לרבי בהפוך. ודלא כמש"כ בר"ד דמתוך הירושלמי נל"פ בענין אחר:

דף כ:

רש"י ד"ה אפי' לעצמו. צ"ל אפילו עצמו:

דף כא.

גמרא דלמא איכא דס"ל הלכה כו' ולא מחביריו ובהא אפי' מחביריו. הא דל"ק בקיצור דלמא איכא דס"ל הלכה כרבי אפי' מחביריו וכדקאמר לעיל. נ"ל משום דלהירושלמי שהביאו התוס' לעיל בסד"ה וריו"ח אפי' לרבי אם זוכרין המלוה בלא השטר א"צ לצרף

עמהן אחר. א"כ אם ב"ד הטועין הוו ס"ל דבכ"מ הל' כר' ואפי' מחביריו ע"כ הוו תלו דקיום דב"ד דשמואל דהוה בלא צירוף הוא מפני דהיו זכורין אף בלא השטר. אבל כיון דגם הטועין ס"ל דבעלמא אין הלכה כמותו מחביריו. יאמרו דאולי קיום דב"ד דשמואל בלא צירוף הוא משום דהוה ס"ל דכאן ג"כ א"ה מחביריו:

גמ' שם מאי דקא מסהיד סהדא לא קא מסהיד דיינא כו'. עפרש"י. ולכאורה קשה מהא דלעיל דמת אחד מהן צריכין ב' מן השוק להעיד עליו. והרי מאי דקא מסהיד החי (דהוא על מנה שבשטר) לא קא מסהדי הני. ודברי מהרמ"ש בזה אינן עולין לפרש"י:

תד"ה ודוקא. כדאמר בג"פ (קסז). כצ"ל:

בא"ד נראה דאתיא כר"א כו'. עי' מהרש"א. והש"ך בסימן מ"ב סק"ב יישב קושייתו דלר"א איכא למיחש גם אחספא דלמא יכתוב שדי מכורה לך כו' וצ"ל דהגמרא שהביאה ע"ז הא דהוציא עליו כת"י שהוא חייב לו נקטא למצוא נ"מ גם אליבא דר"א. (גם י"ל משום דלא מצאה משנה מפורשת שתדבר מענין שתועיל כת"י אלא זו). אבל יש למצוא חשש אחר כגון שיכתוב עליו שעתה מתחייב א"ע בשטר זה. לפירוש ר"ת לקמן בר"פ הנושא בהא דחייב אני לך מנה בשטר וכמו שבארוהו הפוסקים בשו"ע סימן מ' ע"ש בש"ך וזה נכלל ג"כ בהא דהוציא עליו כת"י כו'. והא לא אתיא כר"א דאפי' אחספא נמי:

תד"ה הוציא. כי סברא דבכל שטר כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה עד. דנאמן אדם לומר פרוזבול כו'. הוא בגיטין (לז ב):

דף כא:

גמרא ואחד אינו מכיר כו' מעידין בפניו וחותם. הרא"ש דקדק מכאן דא"צ להעיד על חתימת העדים בפני שלשתן יחד כו'. והש"ך בסימן מ"ו ס"ק ס"ג דחה ראייתו דכיון דעד נעשה דיין הוה כאילו הועד בפני כולם. וא"ת כיון דקי"ל דבשעת קבלת עדות הדיינים בישיבה והעדים בעמידה. א"כ אין להם תקנה לא בישיבה ולא בעמידה. ועי' בשו"ע סי' י"ז בש"ך סק"ה ובט"ז שם. וענ"ל כיון דקי"ל דת"ח מעיד מיושב והמה ת"ח שהרי הם דיינים א"כ יש תקנה שישבו. וק"ק לישנא דיעמדו השנים דבר"פ ראוהו ב"ד המובא לקמן. וכן רש"י פי' ליתבו בדוכתייהו אחר שהעידו משמע דבשעת העדאתם יעמדו:

גמ' שם ור"ה לחייא בר רב. עי' חולין (יד) תד"ה אמר ר"ה:

רש"י ד"ה ליתבו בדוכתייהו. אחר שהעידו בפניו. לכאורה ז"א אלא לפי פירושו דהא דאין מקדשין על ראייתן בלילה הוא משום דעל מה יאמרו מקודש לכן סגי בזה שיעידו בפני אחד וע"ז יוכלו לומר מקודש. אבל לפי' התוס' דהטעם הוא משום דקבלת עדות

אינה בלילה ולפי סתמא דגמרא דצריכין להעיד בפני כאו"א. ואפי' רב אשי נראה דמודה בשארי עדיות (ועי' מהרש"א). ה"נ היה צריך שלפני כאו"א יעידו השנים האחרים ועי' בר"ן. ולפי דברי הש"ך שהבאתי לעיל יש לדון בזה. ועוד הנ"ל לומר דהכא דכבר ראו בעצמם אה"ח אלא דהחסרון הוא שראוהו בלילה לכ"ע סגי כשיעידו בפני אחד לבד:

תד"ה האמר. מיהו הא איכא לתרץ דאלישנא דא"ל משמיה דר"ה פריך. עמש"כ בהרא"ש פ"ק דעירובין סימן ז':

בסה"ד כיון שהיתה צריכה לחזור לב"ד. ר"ל לאיזה ב"ד שיהיה שיעידו לה העדים בפניהם שכבר נשבעה. ולאו דוקא לאותו ב"ד עצמו:

תד"ה וש"מ. דכשאין מעידין בפניהם א"נ אלא כעד מפי עד. תימה הלא אין מעידין אלא שזהו כת"י. ואם תקרא כזה עד מפי עד לא נקבל שום עדים אחרים המעידים על כ"י החתומים. טפי הל"ל דהוי מפי כתבם. עי' לעיל (כ ב) בתד"ה וריו"ח. והנלע"ד להגיה אין נראין אלא כעדים. ועי' בש"ך סי' מ"ו סקי"ז ושם לעיל סק"ז. ודבריו שבסק"ו תמוהים ונראין כסותרין זא"ז:

דף כב.

תד"ה תרי (בסופו). הוי בחזקת פסלות עד שנודע לנו כשרותו. בש"ך שם ס"ק ס"ו הביא ראיה לסתור דבריהם מהא דקי"ל עד זומם למפרע הוא נפסל וכ"ש לענין הכשר. ול"נ דאף לרבא אינו אלא בעד זומם מטעם דחידוש הוא או משום פסידא דלקוחות. אבל בלא"ה הסברא נותנת שיפסל למפרע. וא"כ לאכשורי ודאי מתכשר למפרע:

במשנה ואם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני א"נ. בתור"ע אות כ"א הקשה דמאי איריא באומרת עתה אחר שבאו עדים הא אפילו אמרה תחלה טרם ביאת העדים א"א הייתי וגרושה אני ואח"כ באו עדים לא מהני ואפילו באו עדים אחר שנשאת לא מהני (אליבא דרבה ב"א לקמן כג). לכאורה סותר א"ע למש"כ לקמן באות כ"ג דוהיא אומרת כו' ר"ל שמחזקת דבריה מה שאמרה מקודם ע"ש:

גמ' וזו הלכה העלה ר"א שר הבירה כו'. ב"ב (קמו). ועי' לקמן (פח) בפרש"י:

דף כב:

גמרא רב אסי אמר כגון כו'. ברי"ף ורא"ש הגיה רב אשי ועי' מהרש"א לקמן בדף הסמוך ד"ה רב אשי ועמש"כ לעיל (ח):

תד"ה הבא. דחזקה דאשה דייקא כו'. עי' ת"י עה"ג. ול"י מדוע לא קאמרי דהת"ק ס"ל כסברת המקשה לקמן ומי חציפה כולי האי. ול"ל סברא משום עדים דקא מסייעי לה

מעיזה. דהא גם לדבריהם צ"ל דפליגי בסברא דשמא יוזמו ודע דגם התוספות לקמן (כו ב) בד"ה אנן כתבו כהת"י:

תד"ה כגון. והא דתנן כו' הרגנוהו לא ישא את אשתו כו'. נראה דאזלי לשיטתייהו שם בסע"ב בד"ה א"ל מתניתין היא דאפילו מ"ד שם כנס אינו מוציא לא קאי אלא על החכם שאסר את האשה בנדר. אבל המביא גט כו' מת כו' לכ"ע כנס מוציא וכמו שהבינום הב"ח והח"מ בא"ע ר"ס י"ב. ולכן הוכרחו לומר לא ששנים כו'. ועי"ל דדקדוקם קאי אריש דברייתא דהכא דתני הרי זו לא תנשא דטעמא דשנים אומרים לא מת. הא לאו הכי תנשא לכתחלה אפילו לאחד מעדיה:

דף כג.

גמרא רב אשי אמר לעולם כו'. עי' מהרש"א. ומה שנדפס בגליון ס"א רב אסי הוא שבוש:

גמ' שם כי איתמר דרה"מ בפניו כו'. גיטין (פט ב):

גמ' שם ת"ר אמרה כו' התירוה לינשא ואח"כ באו עדים ואמרו ל"י כו'. ר"ל ל"י אם טהורה היא. אבל זה יודעים שנשבית וכפרש"י כי כן משמע לישנא דסיפא ואם באו עדי טומאה כו'. והא דלא מסייע מזה לאבוה דשמואל משום דלר' אושעיא דמתני לה אריש ליכא סיועא. ועמש"כ בברכות (כו):

תד"ה מאן. וא"ת מנ"ל דלמא אסיפא לא מצי קאי כו'. בכאן קושייתם אינה חזקה כ"כ. דא"ל דזה אין סברא להש"ס לומר דלא קאי אלא אריש דא"כ ה"ל למתנייה שם. וע"כ כוונת ר"א אף אריש. אבל לקמן (כד) דפריך בגמרא אלא למ"ד לה אריש מא"ל. שם יש להקשות דלמא קמ"ל דאפילו בשבויה אינה אלא בנישאת ואח"כ באו עדים. ותירוצם יעלה גם שמה דכיון דנשאת היינו התירוה להנשא פשיטא דאפי' בשבויה אם באו עדים קודם התרה לא יתירוה. עי' בתוספות שם בד"ה נשבית ובמש"ש שם. ודלא כהמהרש"א שכ' להוכיח כן מהברייתא. דא"כ י"ל דגם המשנה אתיא לאשמעינן כן. וגם בכאן לא מחוור לפרש כן דאכתי לא מייתי הך ברייתא:

תד"ה לא תצא. אבל אין לפרש כההיא דיבמות כו'. עי' לעיל (כב ב) תד"ה משום בסופו:

בסה"ד שהתירן לכתחלה. עי' ת"י עה"ג. ולכאורה י"ל דדייקי מהא דאמר לר"ש פוק איטפל בקרובותיך לאחר שאתו השבאים והנם עדי שבויה כמש"כ התוס' בסד"ה והא. אולם לפי מאי דאפרש בסמוך נצרכים אנחנו לדיוק הת"י:

תד"ה והא. ומיהו קשה כו' הל"ל הא איכא עדים קמן דהא איכא שבויינהו. דברי הת"י בזה מגומגמין ואינם מובנים. ולע"ד ה"נ דמיירי שלא היה מי שראה אותן בכאן ת"י

השבאים. וכדעיילי לר"ח הרי עיילי בלחודייהו בלא השבאים. והם היו עובדי כוכבים. לכן אף דלבסוף עלו ואמרו שהן היו שבויות ת"י לא מהימני דאין עדות לעובד כוכבים. גם מה שפי' התוס' להא דקאמר והאיכא עדים כו' היינו שיצא קול כו' צ"ל דיצא הקול לאחר שהתירן ולכן דייק שפיר טעמא כו' הא אתו עדים כו' והיינו אפי' לאחר התירן דומיא דיציאת הקול והאמר אבוה דשמואל כו'. אבל לישנא והאיכא עדים משמע דדבר ברור הוא. והיה נראה לכאורה לפרש דר"ל דא"א שלא ראו אותן בכל הדרך שהוליכן שהן ת"י. ודיוקא דטעמא כו' הוא ממה שאמר השתא מיהת כו' דמשמע דאילו הוו קמן השתא דהיינו אפי' לאחר התירן הוה מיתסרי. אולם למסקנא דר"ל עדי טומאה ע"כ צ"ל כפי' התוס' דהיינו יציאת קול:

תד"ה עדי טומאה. עמש"כ ע"ד בקדושין שם בס"ד:

דף כג:

תד"ה אין. דאי בדליכא עדים היינו מציעתא. עי' מהרש"א ולקמן בסמוך איישב דבריהם בס"ד:

רש"י ד"ה ובזמן. שכ"א אומר אני וחברי כהן. עתוי"ט. ול"נ דדעתו ז"ל דאם הוא עצמו אינו יודע אם כהן הוא ע"א אינו נאמן להעיד עליו. ולכן לעיל בשבויה לא הוצרך לפרש דפשיטא דהיא אומרת ע"ע טהורה היא דלא שייך לומר שהיא אינה יודעת. ובאומרת שהיא טמאה הא שויתה אנפשה חתיכה דאיסורא. ובזה נראה לכוון דברי התוס' ד"ה אין במש"כ דאי בדליכא עדים היינו מציעתא. ור"ל דע"כ מיירי דחברתה אומרת ע"ע ג"כ שהיא טהורה. וא"כ היא טהורה מחמת עצמה כבמציעתא ולא שייך לומר על עדות חברתה עליה נאמנת. ומשום דידה גופה ג"כ לא שייך לומר נאמנת במה שאומרה שהיא טמאה. דכל שאינה אומרת שהיא טהורה ממילא היא טמאה ודו"ק:

דף כד.

גמרא עד שיהו ג' שנים מעידין ע"ז ושנים מעידין ע"ז. נ"ל דהברייתא קצרה מלומר פעם ג' כי כן דרך חז"ל בכ"מ כמ"ש בעירובין (צג) וביבמות (קח ב):

תד"ה נשביתי. וקשה לרשב"א כו' וי"ל כו' דקתני סיפא עיר כו'. מה שהקשה המהרש"א נ"ל דלק"מ דמהתם לא שמעינן דאם נשאת תצא. אבל מהא דכרכום שפיר מוכח דקתני בה כל כהנות כו' דהיינו הנשואות לכהן כדפרש"י. וכדמוכח ג"כ מעובדא דר"ז בן הקצב. אך ק"ק דנימא דאשמעינן דדוקא אם משנשאת באו עדים לא תצא עמש"כ לעיל (כג)

אבל אם באו קודם שנישאת אף דבשעה שאמרה נשביתי וטהורה אני עדיין לא באו אף אם נישאת תצא. ועי' לעיל תד"ה שתי נשים:

תד"ה אבל. פי' בקונטרס משום חשש ממזרות ונתינות. לקמן (סוף דף כה):

בא"ד דאין מכירין ישראל חללים כו'. לעיל (יד ב):

בא"ד דלכ"ע בנ"י מקוה טהרה כו'. קדושין (עז):

תד"ה שלי. ורשב"א פי' דקאי אשביעית. נראה דצ"ל ורשב"ם עי' ר"ש פ"ד דדמאי מ"ו ובתוס' בכורות (ל) בד"ה מתניתין:

בא"ד דאמע"ר חשודין הם. ר"ל שלא להפריש מע"ר וה"ה אמע"ש בזה:

בא"ד איכא למימר דמשום כותי נקיט שביעית. וע"ה דקתני ע"כ קאי אמע"ר דאמע"ש ג"כ לא חשיד כדמוכח ההיא דפ' עד כמה. וא"כ ר"ת סותר א"ע למש"כ שם בתד"ה מעשרות:

דף כד:

גמרא במה הייתם אוכלין בגולה בקדשי הגבול כו'. ולקמן בל"ק אסיק דאפי' תרומה דאורייתא התיר להם. וק"ק דתרומה דאית בה מיתה לזר האוכלה התיר להם. וקדשים דאין בהם אלא איסור לאו (עי' תוס' יבמות סוף ד' עג) אסר להן. וי"ל דמעלה עבוד בקדשים:

רש"י ד"ה בקשו כתבם. שהתחתנו כהנים בגולה בגויי הארץ וילדו כו' והם חללים. טפי ה"ל לפרש דהוו עובדי כוכבים דולד עובדת כוכבים ה"ה כמוה:

רש"י ד"ה מקדש הקדשים. כצ"ל:

תד"ה ואב"א. אבל דרבנן אדרבנן לעולם צריך לתרץ בשכלי אומנתו בידו. והתוי"ט כתב לדעת הרמב"ם דלוהאב"א טעמא דרבנן הכא דלא חיישי לגומלין משום דלא מפסידין להו אכילת תרומה שנמכרת בזול. ולא מחוור דהתם נמי יש הפסד החמרים. ול"נ דטעמא דרבנן שם משום דהחשוד עה"ד לא דנו ולא מעידו כדכתב התוי"ט שם מ"א ומ"ו ועי' לשון רש"י כאן ד"ה אינו נאמן. ואף דלא פסק כן הרמב"ם מ"מ כיון דאיכא נמי טעמא דגומלין חיישינן טפי:

בא"ד ותירץ ר"י דמעיקרא ס"ד כו'. קשה דמ"מ יקשה איך סובר ר"י דמעלין מתרומה ליוחסין כיון דהיכא דליכא חששא דגומלין מעלין לתרומה ע"פ עד אחד:

תד"ה אמנה. וה"ה יכול להערים ולכתוב שטר בשם חבירו כהן כו'. כצ"ל:

תד"ה חד. ואור"ת דתרומה בכלל מזבח. אולי יכוין להא דבפסחים (ריש דף עג) קרא ר"ט לאכילת תרומה עבודה:

בא"ד כגון הפשט וניתוח דברים הכשרים בזרים כו'. ל"י מדוע שבקי לשחיטה. ובקדושין שם כתבוה והשמיטו ניתוח. ועמש"כ בברכות (כח. לא ב):

דף כה.

גמרא מקדש הקדשים הוא דלא אכול הא בתרומה כו'. לכאורה קשה דהל"ל ולטעמיך מקה"ק הוא דלא אכול הא בקדשים קלים דהיינו המורם משלמים ותודה ואיל נזיר אכול. והוא לא התירן אלא בקדשי הגבול. וי"ל דקדשים קלים נוכל ג"כ לקרותן קדק"ד נגד תרומה דאיקרי ג"כ קדש. וכמו שדרש ריב"ב במנחות (ס"ד ח) קרא דבקדש הקדשים תאכלנו על ההיכל. לפי שהוא קדק"ד נגד העזרה שנקראה ג"כ קדש כמש"כ המזרחי שם בפ' קרח:

גמ' שם ת"ל בבואכם בביאת כולכם כו'. כה"ג דרשינן (בזבחים כו):

תד"ה נשיאות. ואע"ג דבסוריא נמי הוי מדרבנן כו'. עי' מהרש"א. ול"י מדוע סני ליה פרש"י דבסוריא איכא למיגזר אטו תרומה דאורייתא. משא"כ בבבל דהכל מדרבנן. ועי' לקמן ע"ב בתד"ה נאמן (הא'):

דף כה:

גמרא א"ל מה ראית שקרא ראשון בבהכ"נ. נראה דכ"ז הוא מדברי ר"ל ובלשון שאלה. פירוש אולי מפני שראית אותו קורא ראשון לכן אתה מעיד עליו שהוא כהן. וזה אינו כלום דדלמא בחזקת שהוא גדול. והשיבו דראיתיו שהוא חולק עה"ג. ולמאי דהוסיפו בשס"ח מלות א"ל צריך להגיה אח"כ ראיתו שחילק עה"ג. והוא שאלת ר"ל להההוא גברא ור"ל מה שאמרת שקרא ראשון אין זה כלום אלא אם ראיתו שחילק עה"ג אז נקבל עדותיך. וכן במעשה השניה נראה להגיה ראיתו:

רש"י ד"ה שקרא אחריו לוי. וי"מ נתפרדה כו' והכא כהן אחר הוה התם. נ"ל להגיה גדול תחת כהן. או למחוק כ"ז מכאן ולהציגם לקמן בדבור הסמוך. ודעתו ז"ל כאן (לפי מה שפי' כהקס"ד בגיטין שם) דאם אין כהן שני יקרא ישראל אחר הכהן:

תד"ה הרי. וי"ל כו' דלדבריו קרוב הוא כו' ואין אדם נאמן להכשיר את בנו. כ"נ דצ"ל. או דצ"ל אף דאדם נאמן לפסול את בנו. ובעיקר דבריהם עמש"כ לעיל (יח ב) בתד"ה מלוה. אך הכא קשה להבין דכיון דע"א נאמן לכהונה א"כ אין כאן משום עדות רק שנדע בירור הדבר היה ראוי להאמין את האב במיגו וצ"ע בזה. גם דבריהם בסה"ד אינם מובנים היטב:

תד"ה נאמן (הא'). דדוקא בתרומת א"י או חלה בסוריא דרבנן אמר דמעלין כו'. כצ"ל:
בא"ד וכן מתניתין דלקמן דנאמנים כו' היינו בתרומת פירות או חוצה לארץ. כצ"ל:
תד"ה נאמן (הב'). ור"ת אומר דההיא דקדושין אתיא כר"י כו' וקדשי הגבול כו' כגון תרומה ונ"כ ויוחסין כו'. ולא רצה לפרש דקדשי הגבול היינו יוחסין לבד. ולתרומה א"צ כרוכין אלא סגי בעדות האב וכרבי דהכא. דעיקר לשון קדשי הגבול לא הונח רק על תרומה. אלא דיל"פ דה"ה ליוחסין. ומיושב תמיהת המהרש"א שם בקדושין. גם מאי דמשמע מדבריו שם דדברי ר"ת דהכא אינן כמו בקדושין תמוה. דהם אחדים ומותאמים:
בסה"ד א"נ הכא באשתו עמו. נראה דזהו הוספה מת"י. אבל הוא דוחק גדול:
תד"ה שבידו כו'. **וי"ל דל"ד כו' סברא הוא דנאמן אפי' לאח"מ**. נראה דר"ל דזה אין סברא שנחזיקנו כהן כל ימי חיי האב ואחר מותו יחזור להיות זר דמחזי כי חוכא. משא"כ שם לא מיחזי כחוכא אם נחזיקהו בהני נכסי ובהני לא. וכמו שאינו נוטל בראוי דהיינו מה שנפלו לו לאחר מיתה. ועוד דדמי להא דמחלק הגמרא בב"ב (ס"ד קלד) לענין פלגינן דבורא בין תרי גופי לחד גופא. וכן הא דאמרינן שם באומר זה בני דנאמן הואיל ובידו לגרשה לדעת התוספות שם דמ"מ מיפסלא מכהונה כמש"כ שם אע"פ שא"ז ליבום לא מיחזי כחוכא דאמרי סמוך למיתה גירשה כדאמרי' בגיטין (פא). עי"ל דכוונת התוס' כאן דקרא דיכיר איצטרך להיכא שלא היה לו נכסים זולת אלו שנפלו לו כשהוא גוסס. ודברי מהרש"ל בזה מגומגמין:

דף כו.

גמרא ור' חייא מסיים כו'. בב"ק הגי' ר' חנינא:
גמ' שם רשב"ג היינו ר' אלעזר. כצ"ל בל"י וכן בסמוך וברש"י:
תד"ה אין. וכן התם בגמרא ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לאביך בידי. ע"ש דזה הלשון הוא לאוקימתא מציעאה. וצריך להבין מדוע לא הביאו מאוקימתא קמייתא שם. ואי משום דאיפרכא. הלא גם זו איפרכא. וע"ק אמאי לא הביאו מרישא שם. וזה י"ל משום דברישא קתני א"ח שמא עשה ת"מ כו' וי"ל דמשום ה"ט גופא שהוא יודע שאינו שייך לו אלא לכהן. וי"ל עד"ז גם דקדוק הראשון משום דעל אוקימתא זו פריך שם וכי נחשדו חברים כו'. וכיון דחבר הוא ודאי יודע ג"כ שקנסינהו עזרא וא"כ תיפוק ליה שודאי לא יתרום מדבר שאינו שלו אלא דכהן:
בא"ד ובפרק הזרוע פריך מע"ר דלוי הוא. הן גם שם איתא מסקנא דהכא בתר דקנסינהו עזרא. ומאי אולמא דהתם מהכא. ובאמת ביבמות כתבו ובפ' הזרוע ובכתובות פריך כו'.

וכוונת הראיה נ"ל דא"ת דגם לר"ע בתר קנסא דכהן דוקא איך פריך דלוי הוא אטו לא ראה ולא שמע דאין נותנים רק לכהן ולא ללוי. אלא ע"כ דלר"ע אף לכהן וכ"ה המנהג כר"ע להכי פריך שפיר ממנהגא:

תד"ה בתר. והיה הכהן בן אהרן עם הלוים בעשר הלוים. כצ"ל:

בא"ד ולכך נאמר שילכו הכהנים עם הלוים. כצ"ל:

דף כו:

גמרא מתקיף לה ר"א א"ה אפי' תרי ותרי נמי. נ"ל דאוקימתא קמא דבני הישיבה סברא דליכא זילותא אלא בחד משום דנצרך לצרף אליו את העד הראשון אשר כבר הוחזק לשקרן בב"ד מפני ב' עדים שהכחישוהו ועכשיו יוחזר להכשרו ע"י עד אחד השני:

תד"ה אנן. אע"ג דגבי מקוה אמרינן השתא הוא דחסר אי לאו דאיכא למימר חסר ואתא. כ"נ להגיה ע"פ הסוגיא דשם:

בסה"ד ובשנים אומרים נתגרשה אע"פ כו' מ"מ היתה בחזקת א"א. ר"ל ואע"פ שהוציאוה מחזקת איסור מ"מ גם חזקת היתר לא מיקרי וה"ל כמו שאין כאן חזקה כלל בין ברישא בין בסיפא ולהכי פריך מ"ש. ודברי מהרש"א בזה תמוהים:

רש"י ד"ה והא אשקלון. ועוד כבר גלו ישראל. הן ר"ז בן הקצב היה בשעת חורבן כדמוכח לקמן (כז ב) במשנה. ויכול להיות שהעיד על מעשה שהיה בימיו קודם החורבן. וכן ר"י הכהן היה מתלמידי רבן יוחנן ב"ז (אבות פ"ב). ומשמע בר"ה (ס"ד לא) שריב"ז לימד קרוב למ' שנה קודם החורבן:

תד"ה ע"י ממון. וכ"מ בגמרא דקאמר ל"ש כו' וע"כ היינו לכהונה מדקאמרי אף אנן נ"ת כו'. דבר זה דע"י ממון מותרת אפילו לבעלה כהן טפי ה"ל לאכוחי מל"ק דאמר אבל נחבשה לא דר"ל אפי' לכהן כעובדא דאשקלון. אלא חדא דאית בה תרתי קאמרי לדייק דאפי' ידם תקיפה על עצמן אינה אסורה באשת ישראל:

תד"ה ע"י נפשות. הל"ל אסורה לכהונה. עי' מהרש"א שנדחק. ולא ראה הת"י בסה"ד דלעיל:

בא"ד דקודם לכן מסרן נפשייהו. נראה דר"ל קודם שתאנסנה. והמהרש"א לא הבין כן ונדחק:

דף כז.

גמרא איכא דרמי לה מירמא. כה"ג בסוכה (טז) וש"נ:

רש"י ד"ה ואיכא דרמי. מתניתין ובריייתא. גם הא דהעיד כו' היא משנה בעדיות. ועי' מש"כ בס"ד בנדרים (כו):
במשנה וא"נ אדם ע"י עצמו. וכן במשנה הסמוכה בר"ז בן הקצב. ק"ל הא לעיל (כב ב) בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דהבא עליה בא"ת קאי ואפ"ה אם נשאת לא' מעדיה לא תצא לת"ק אלמא מספק לא תצא ממי שאומר ברי לי. ק"ו בשבויה דרבנן ובעלה שנשאה בהיתר א"ד שלא תצא ממנו כשאומר ברי לי. ויש לחלק:
רש"י ד"ה ר' יצחק ב"א. אף בבעילה פעמים שהן מותרות. משמע אבל בניסוך לעולם מותר אף במלכות אחרת. ומבואר כהויש ליישב שכתבו התוס':
תד"ה והלך. הזה וטבל וטהר הלך בשני כו' ואם קיימות הראשונות אלו כו'. כצ"ל:

דף כז:

גמרא הא קתני אין אדם מעיד ע"ע. זה הלשון הוא במשנה דלקמן. ובמשנה זו שאנו עסוקים בה הלשון וא"נ אדם עי"ע. ואולי שכצ"ל:
גמ' שם אמר לך רב פפא כי תניא כו'. כצ"ל:
תד"ה במסיחה. אלא לעדות אשה או דרבנן. כ"נ דצ"ל עי' ב"ק (קיד ב):

דף כח.

גמרא ואלא בחצר שלה והתניא אם כו'. מכאן סתירה למש"כ התוס' בברכות (כד) דהיכי דמביא מההיא בריייתא דעסיק בה לא אמר והתניא אלא והקתני ע"ש:
גמ' שם משום דאית ליה אימתיה דרביה. נראה דר"ל לכן אי לא הוה קים ליה בבירור שזהו כת"י היה יראי לומר על הספק פן יוכיחנו על פניו שקר העדת בי:
תד"ה אלו. דבפ' המדיר תנן ולא קוצה לה חלה. כצ"ל:

דף כח:

גמרא ושהיינו מוליכים חלה כו' ע"י עצמו אבל לא ע"י אחר. ופי' הר"ן הטעם דדלמא לא דק (והסמ"ע בסי' ל"ה ס"ק ט"ז ל"ד שהביא זה בשם הכ"מ) ובזה מיושב מה שתמהתי בפסחים (ד' ב) בד"ה גמרא:
תד"ה בה"פ. ומביא ר"י ראיה מדתניא בפ"ק דמו"ק כו'. לכאורה התם הוי ס"ס ספק אין כאן מקום הקבר ואת"ל כאן שמא דילדלתו המחרישה. אבל בידוע מקום הקבר והאהיל עליו דליכא אלא חד ספק שמא דילדלתו המחרישה אין לנו. וכה"ג כתבו התוס' שם (ו) בד"ה אמר ר"פ. וי"ל משום דאפי' לא הוי אלא חד ספק מה"ת טהור דהוי ס"ט ברה"ר

אלא דחכמים החמירו כאן בכדי שיבדקוהו ויטהרוהו כמו שאכתוב לקמן ולכן די בזה שמטמא במגע ובמשא:

בא"ד להכי הוי דרבנן משום דהוי ס"ט ברה"ר. משמע דברה"י הוי מה"ת. וק"ל הא דתנן בפ"ד דטהרות מ"ה וחכ"א ברה"י תולין. והובאה בשבת (טו ב) וקאי שם גם על ספק מגע בה"פ. והא תנן שם פ"ו מ"ד כל שאתה יכול להרבות ספיקות וס"ס ברה"י טמא וכמש"כ בעצמם שם בד"ה על ספק בה"פ. וי"ל דהתם מיירי בגוש הבא מבה"פ (שהוא ברה"ר) לרה"י וספק נגע בו שם או לא עי' רפ"ה דטהרות:

בא"ד היינו היכא שהטומאה מבוררת כו' אבל כו'. לכאורה קשה מב' שבילין דלעיל (כז) דמשמע מפרש"י דאין ידוע לנו איזה טמא וכ"מ שם בטהרות מ"ג. וי"ל דשם ודאי יבדקו ויפנוהו דאם ילך בב' השבילים יהיה ודאי טמא. אבל בה"פ אם מטהרת ליה לעולם לא יבדקו. ובזה י"ל מה שהקשיתי בר"ה בספ"ג מהא דב' שבילין על התוס' דנדה ע"ש. כיון דהם עומדים להבדק ולהטהר ודו"ק:

דף כט.

רש"י ד"ה שיש להן קנס. אם אנסה כו'. נראה דדוקא נקיט אנסה עי' תד"ה ועל אשת אחיו ועי' לקמן (לה ב) תד"ה לא קנס:

תד"ה הבא על הנתינה. וא"נ לר"ת כו' למ"ד ראויה לקיימה כו' דהא בקראי פליגי. מזה אין ראיה כ"כ דא"ל דמ"מ לדידן נ"מ שהרי אסור לקיימה מדרבנן מיהא וא"ר לקיימה קרינן בה עמש"כ לקמן (לד) ע"ד מהרש"ל. וה"ל להביא גם הא דפריך שם ולר"ע כו' ולר' ישבב כו' מ"ב. הל"ל נתינה א"ב. או הא דלקמן (ריש דף לו) דמוכח שם דאפי' לר"ש ב"מ שניות יש להן קנס. ועי' לקמן (ל) תד"ה איכא בינייהו:

בא"ד ובפ' יש מותרות כו' הא נמי דאורייתא. ה"ל לאתויי נמי הא דלעיל (יד ב) מ"ש הנך דאורייתא דקאי גם על נתינות ע"ש:

בא"ד וכן בפרק האומר תנן כ"מ שיש קדושין כו'. ר"ל ובנכריותה הלא אין קדושין:

בא"ד ועוד לפי' הקונטרס כיון דעבדות ממש גזר כו' אמאי יש לה קנס כו'. לכאורה י"ל משום שלא יהא חוטא נשכר כדאביי לעיל (יא). ואפי' רבא יודה הכא כיון דמדינא יש להן קנס לפמש"כ שם התוס':

בא"ד ואע"ג דקי"ל דהפקר ב"ד הפקר. מש"כ המהרש"א דלפרש"י ל"ק זה דבאיסורא לא שייך הפקר ב"ד הפקר. לא מחוור דכיון דהאיסור הוא מחמת שעבוד העבדות. וב"ד יכולין להפקיע השעבוד. יהיה האיסור ממילא בטל כדלעיל (ג) בתד"ה תינח ע"ש:

תד"ה ועל הכותית. דהא בתו אמר בגמרא דלא אתיא כוותיה. היינו לרבה לקמן דאמר דלר"מ בקנס אע"ג דמיקטל משלם וכדאיתא לקמן (לה ב):

בא"ד דליתני מחזיר גרושתו משנשאת ונבעלה של"כ. עי' מהרש"א. ולכאורה תמוה דהא דרשינן בקדושין (ט ב) בעולת בעל דבעל עושה אותה בעולה של"כ כו'. וכ"ע א"ל הך דרשה כדאיתא שם בסוגיא וא"כ שוב אין לה קנס. ונ"ל דכוונתם דנבעלה תחת בעלה השני מאחר של"כ. דאפי' לריב"כ אסורה לראשון דלישנא דהוטמאה משמעו יותר ע"י זנות עי' יבמות שם (יא ב) תד"ה לרבות. ולדידיה פי שנים במובנה דהיינו ע"י בעל השני או ע"י זנות. ומש"כ התוס' משנשאת ל"ד דה"ה משנתארסה. אח"ז מצאתי להנו"ב מ"ת חלק א"ע סי' קנ"ח שנשאל ע"ד תוס' הללו. והוא הגיה בדבריהם א"נ נבעלה של"כ ע"ש ועי' ת"י לקמן בסוף הדף. ולהגהתו כתב ג"כ דמשנשאת ל"ד כמש"כ:

בא"ד מ"מ לר"ע דאמר אין קדושין תופסין כו'. לכאורה אף לרבנן איצטריך משום דלא קרינן בה אשה הראויה לו:

בא"ד ועוד ה"מ למיתני כו'. **ועבד הבא על הכותית כו'**. לכאורה ה"נ להגיה על בת ישראל. ור"ל דה"ל למיתני דעבד הבא על בת ישראל יש לה קנס אף דאין לו בה קדושין דמה"ט הוה הולד ממזר. אבל יותר נ"ל דמקומו לעיל במקום שנדפס עה"ג כדברים האלה. ור"ל שם דאע"ג דגם עבד נטמע בהן וא"כ אין לה חזקת אבהתא. לזה כתבו דעבד כו' הולד ממזר וא"כ יש לה קנס ועי' דבריהם בב"ק:

תד"ה והבא. חילקן כו'. אבל ק"ל מדוע הפסיק בבא על הגיורת כו' בין חייבי לאוין לח"כ שהם מסוג אחד. ונראה לי דבבא דרישא אשמע לן תרתי. חדא דאף דלא קרינן בהו ולו תהיה לאשה מכל מקום יש להן קנס. שנית דאף שהן פסולות ל"ח בהו שמא נבעלו מקודם. ולהכי סמיך להו בבא דגיורת כו' משום דבהו חיישינן שמא נבעלו מקודם:

תד"ה ועל אשת אחיו. ולא יבמה היא לו כו'. בתו"ח מקשה דלוקמה באחיו מן האם ע"ש. וכבר קדמו בזה הרי"ף. ולי י"ל משום דדומיא דאשת אחי אביו תני דהוה דוקא מן האב כדאיתא ביבמות (נד ב):

בא"ד מפותה אין לה קנס כדאמרינן בגמרא. נראה דכוונו על הא דלקמן (ריש דף לב) וכ"ה בדבריהם בפ' בן סו"מ:

בא"ד אכתי תיקשי ליה סיפא כו'. כצ"ל:

דף כט:

גמרא לאבי נערה ולא לאבי מתה. פי' דפטור לגמרי. והא דדרשינן ג"כ מזה ולא לאבי בוגרת כמש"כ התוס' לקמן (לט) בד"ה מה בוגרת וכן פרש"י שם. ואפ"ה לא מיפטר לגמרי אלא דידה הוה. גבי מתה נמי דידה הוה אלא היא אינה בחיים וקנס לאו ממון הוא להורישו כדפרש"י לקמן (לט) בד"ה ופקע אב. וע"ש בתד"ה יש בגר:

גמ' שם אלא שיתא קראי כו' בתולה בתולות הבתולות. כצ"ל:

גמ' שם שמעון התימני אומר אשה שיש בה הויה. וצ"ע מי פליג ג"כ על מתניתין דלקמן (לט) נמצא בה דבר ערוה כו' שנאמר כו' אשה הראויה לו. ואולי גם הוא דורש אשה הראויה לו (ודלא כמשמעות פרש"י) רק דלא מייתר ליה מהני שיתא קראי אלא חד ומוקי ליה לאינה ראויה לקיימה עי' תד"ה וחד:

רש"י ד"ה מאי בינייהו. א"נ משמע ליה לר"ש ב"מ לשון הויה אימעיטא לה ממזרת. כצ"ל. ושביק נתינה מפני שיטתו דאינה אלא מגזירת דוד ועי' בתוס' לעיל במתניתין ובמש"כ שם:

תד"ה וחד. וא"ת לישתוק מולו תהיה לאשה כו'. לכאורה הא איצטרך לאשה הראויה לו דאם א"ר אסור לקיימה. ואולי יש לכוון זה בתירוצם. עי' לקמן (מ) תד"ה ניתי עשה:

תד"ה אייתרו. וא"ת כו'. הגרע"א בחדושיו הקשה דהא במפותה לא כתיב ולו תהיה כו' ע"ש. ול"נ דמהר ימהרנה לו לאשה דכתיב גבה משמע גם כן אשה הראויה לו:

דף ל.

גמרא א"ב בעולה לכ"ג ומ"ש דה"ל עשה שאש"ב. הגרע"א בחדושיו הקשה דלפ"ז אלמנה לכ"ג וגרושה להדיוט נמי. דה"ל לאו שאש"ב ול"ד ללאו דל"י כנף אביו דמיניה יליף ר"ע דיש ממזר מח"ל (עי' יבמות מט). ותירץ ע"פ תוס' יבמות (ה) ד"ה ואכתי שחילקו בלאו שאש"ב דהיכי דכהנים מוזהרים ולא ישראלים לא מיקרי כ"כ לאו שאש"ב כמו היכא דאף בכהנים עצמן אינם מוזהרין רק האנשים ולא הנשים. ובבעולה לכ"ג היא אינה מצווה. ובתוספותיו למשניות ביבמות אות נ"ז הוסיף ביאור דמה דהוזהרו פסולות להנשא לכשרים (כצ"ל שם) ילפינן שם (פד ב) מדכתיב לא יקחו ל"ר. וא"כ גבי עשה דבתולה דכתיב יקח לש"י היא אינה מצוה. ודבריו תמוהין. (א) דבאלמנה לכה"ג נמי כתיב לא יקח לש"י (וזה י"ל דאחר דגלי לן קרא דלא יקחו דאפי' לאו שאש"ב נוהגת בנשים א"כ ה"ה אלמנה לכ"ג נמי ע"ש בסוגיא דיבמות. וע"כ צ"ל כן אף לפי מה שאכתוב דמיתורא ילפינן ובאלמנה לכ"ג ליכא יתורא והתוס' כתבו שם דגם בזה היא

מוזהרת). (ב) דהתם מיתורא דלא יקחו דכתיב תרי זימני הוא דילפינן כדפרש"י שם וא"כ אדרבה בבעולה לכ"ג איכא ג"כ יתורא דכתיב תרי זימני בתולה יקח. הן אמת דלפי פירושו יתיישב קושיית הנו"ב מ"ת חלק או"ח סי' קי"ח דבקדושין (עז ב) דרשינן מלא יקחו השני לחלק עי' פרש"י שם ד"ה כשם. אבל מ"מ פשטות הגמרא משמע כפרש"י דמיתורא ילפינן. (ג) דנעלם מכ"ת דברי התוס' בחגיגה (יד ב) ד"ה בתולה שכתבו להדיא בבעולה לכ"ג דאף היא בכלל האיסור (שוב ראיתי בתוספותיו שם שהרגיש בעצמו בזה). (ד) דמ"מ אף דהיא מוזהרת עכ"ז מיקרי לאו שאש"ב כיון דאינן אלא בכהנים ול"ד ללאו דל"י כנף אביו. ולענין קושייתו נ"ל ליישב. דהא תנא דמתניתין בס"פ החולץ ס"ל אליבא דר"ע דדוקא מח"ל דשאר דומיא דאנוסת אביו. ואמרי' שם ולר"ס כו' ולר' ישבב כו' נ"ל מולא. וע"כ צ"ל לר' ישבב דס"ל דללאו שאינו של שאר לא איצטרך לרבויי שאין סברא לחלק בין שאר לאינו דשאר. אלא כי אצטריך ללאו שאש"ב או לעשה השוה בכל. וילפינן תרוייהו דשקולין הן והי מינייהו מפקת. אבל ח"ע דאש"ב דתרתי לגריעותא ודאי דליכא לרבויי:

רש"י ד"ה אלא. אי לאו אדר"ס. שאין לו היתר ביאה באשה זו. כצ"ל:

רש"י ד"ה בעולה לכ"ג. וא"ת יש כאן לאו דזונה כו' אלא ר' אלעזר (כצ"ל בל"י) ולה"כ. הב"ח בהגהותיו כתב דאף לר"א מ"ל בממאנת. ול"נ דבממאנת אפילו לא בא עליה אלא של"כ שוב אין לה קנס דבעל עושה אותה בעולה אפי' של"כ כמש"כ לעיל מגמרא דקדושין (ט ב) ואע"ג דע"כ ס"ל כר"א בהא דנבעלה של"כ פסולה לכ"ג. עי' תד"ה א"ב. מ"מ בהא דפנוי כו' לא ס"ל כוותיה. אלא כר"ש בר זוגיה שם ביבמות ועמש"כ שם:

תד"ה אי. תימה כו' אליבא דמ"ד כו' בעשה כו' דאין בעילה אחר בעילה. ק"ל דהא לגירסא זו אם בא אותו שייבם על צרתה לכ"ע בעשה וכדאיתא בתוס' שם וההיא דאין אחר בעילה כלום מיירי ביבם אחד ושתי יבמות ג"כ. וא"כ ע"כ לכ"ע ס"ל דא"ק תופסין בח"ע. אח"ז מצאתי שעמד בזה התור"ע שם בספ"ה. ולפמש"כ שם בד"ה אלא אמר אביי. מיושב תמיהתם דא"ל דמתניתין דשם אתיא כרבי וע"ש:

בסה"ד ה"נ כיון שבנה שום יבמה כו'. כ"ה בדפו"י וברש"ל. ועי' לשונם ביבמות שם:

תד"ה הכל מודים. וי"ל דר"ח ס"ל דאין שום תנא סובר כר"נ. הפ"י תמה דהא משנה ערוכה (מגילה ז ב) אין בין שבת ליוה"כ ומוקמינן לה שם כר"נ. ולי לק"מ מתרי טעמי. חדא דהא כ' התוס' שם (ח) ד"ה אין בין נדר כו' א"נ תני ושייר. א"כ י"ל דר"ח ס"ל כן גם באין שבת כו'. וכ"ת מאי שייר דהאי שייר איכא למימר דשייר חילוק מלאכות עט"א שם. שנית דהא אשכחינן בהנך אין בין דחשיב דאתיין כב"ש כמו אין בין יו"ט לשבת. וכן

הך אין בין גופיה לרפרם כמש"כ הט"א שם. האם יסבור רבי (דסתם למתניתין) כב"ש. אלא דזיווג יחד כל האין בין אף אותן שאין כן הלכה. וע"ד שכתב הרא"ש בפ"ק דברכות סס"י ט' ועי' תוי"ט פי"א דמנחות מ"ז ד"ה רי"א ובמש"כ שם:

תד"ה מיום. וא"ת אמאי כו' דמ' שנה קודם גלתה סנהדרין כו'. מזה סתירה למש"כ המהרש"א ברפ"ד דר"ה בכוונת התוס' לפרש דהא דקתני שם משחרב בהמ"ק היינו לאחר שגלתה סנהדרין מלשכת הגזית דא"כ לא הוו מקשי כאן מידי:

בא"ד וי"ל דלפעמים לצורך שעה כו'. כצ"ל:

דף ל:

תד"ה זר (בסופו). ולפ"ז צ"ל דהכפרה תלויה בהפרשה כו'. לכאורה ה"נ דזה תלוי בפלוגתת רבי וראב"ש בתו"כ ובירושלמי אי הפרשה מקדשה או נתינה דוקא. הביאם הר"ש ברפ"ו דתרומות ע"ש. אבל ק"ל ע"ד דהרי מצינו בבכורות ספ"ק דס"ל לר"א שם במשנה דאם מת הפטר חמור אחר הפרשת השה טרם נתינתו לכהן יקבר. הרי דס"ל דאינו פדוי עד שתגיע השה ליד כהן ואפ"ה ס"ל התם בברייתא בספק פ"ח דמפריש טלה והוא שלו. וא"כ ה"נ איכא למימר אף דבודאי זר אינו מתכפר עד שיתן ליד כהן מ"מ בספק סגי ליה בהפרשה בעלמא. לכן נ"ל דכרוך ותני וכוונתם דסגי בהפרשה. ונ"מ דלאחר הפרשה יכול הכהן למחול. ולפ"ז אתיא ככ"ע דאף למ"ד דאינה מתקדשת עד שתגיע ליד כהן מ"מ היכא דא"צ ליתנה לכהן כגון דמחל או בספק. מתקדשת מיד בהפרשה דומיא דפ"ח:

תד"ה ואי דלא. אלא על הנאת גרונו ומעיו וההיא שעתא קלב"מ. וכן פרש"י בד"ה ע"י הדחק. ועי' בשלהי פרק גיד הנשה פלוגתת ריו"ח ור"ל ותבין כוונתם:

תד"ה לא צריכא. וריצב"א פי' כו' וכיון כו' ונהנה מיד חשיב באין כאחת כו'. בסברא זו לכאורה י"ל מה שגמגמו התוס' בבכורות (יח) בסד"ה אפשר לצמצם בהא דיצאו שנים בעשירי כו' דאי אמרת א"א לצמצם לא א"ש ע"ש. אבל ז"א דא"כ לא א"ש מאי דקאמרי חכמים במשנה שם א"א לצמצם. אלא כוונת הריצב"א משום דצורך בליעה היא (כדלקמן שעקירה צורך הנחה היא) וכן ההיא דפ' ד' אחין הנגיעה צורך החיתוך היא. דא"א לחיתוך בלא נגיעה:

תד"ה רב אשי. פירוש ממון לאב כו'. כן הגיה המהרש"א. אולם מש"כ דהא דלא כתבו נפשות לזה משום הנערה דלא פסיקא להו כו' אלא ה"ה בקטנה מאורסה כו'. תמוה

דהא פיתוי קטנה אונס הוא. וא"כ לא הוו מפסדי הכתובה דאנוסה יש לה כתובה אפי' באשת כהן:

ומש"כ עוד דגם לשיטת רש"י בקרע שיראין של בעל התרומה מיקרי ממון ונפשות לחד דה"ל כגונב חלבו של חבירו ואכלו. לכאורה ג"כ תמוה דא"כ מאי מקשו התוס' ממדליק גדיש בשבת. אבל י"ל דבתרומה ובחלב האיסור הוא מצד עצמם לבד. אבל בגדיש אין האיסור אלא בהצטרפות השבת ולכן מיקרי מיתה לזה היינו משום שבת. ותשלומין לזה לבעל הגדיש ודו"ק:

בא"ד (בד' הסמוך) דהא אר"י בפ"ק דסנהדרין כו' פי' לבעל שרצו להפסידו כתובה. ומפרש"י שם משמע דהיינו מאה כסף שרצו לחייבו:

בא"ד וריב"א אומר דבכ"מ מיתה לזה כו'. בב"ק (כב ב) בד"ה בגדי הביאו זה בשם הרר"י בר מרדכי:

בא"ד וחייב מיתה לכה"ע אף לבעל הגדי כו'. כ"נ דצ"ל וע"ש בתוס'. ולמהר"ם שם בתוס' אישתמיטו דברי התוספות שלפנינו. ואנכי קיימתים שם מסברא:

דף לא.

רש"י ד"ה לא מצי לאהדורי. הלכך כו' סופו לקרוע לו שיראין. לכאורה הכי הל"ל הלכך סופו לנוח ויתחייב מיתה:

דף לא:

תד"ה מהלך. דהתם מקום חיובא הוא כו'. עי' מהרש"א. ועמש"כ בס"ד בשבת (צא ב) בד"ה עד שיוציא:

תד"ה אלא. וי"ל דאפשר כו' אפי' בזוטרי כו'. מש"כ המהרש"א דהכא נמי ה"מ לאוקמי בכה"ג כו'. לא נהירא דא"כ לא הוה רבותא כלל וכדפריך אי ברברבי אורחיה הוא:

דף לב.

גמרא הא איכא בושת ופגם בשוטה. ופרש"י ודמים למכור בשוק נמי אין לה. וק"ל דבריש ערכין תנן חש"ו נדרין. ולפמש"כ התוס' שם לחלק בחרש. כן י"ל גם בשוטה. ולענ"ד הנל"פ דבשוטה אין שייך להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח הימנו דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת (יבמות ר"פ חרש):

גמ' שם במפותה. עפרש"י. ולכאורה יל"פ דמחלה כיון דמוקי לה בבוגרת דשייכי לה לעצמה והשתא תו ל"צ לאוקמי בשוטה. וא"ש טפי לפ"ז לישנא דהשתא דאתית להכי כו':

גמ' שם ואי ממונא לקולא. עי' שבועות (לז) ובתוס' שם ד"ה מאי:

רש"י ד"ה שכן א"צ התראה. ונענשין כו' או בממון. כדי נסבא דבממון גם בעלמא ל"צ התראה. עי' לקמן (לג) ברש"י ד"ה דלאו בני התראה נינהו ושם ע"ב בד"ה אלא לרבי ובתוס' לקמן (בע"ב) בד"ה שלא ובת"י שם:

תד"ה וקי"ל. כגון בוגרות ומפותה. הא דנקטי מפותה ע"כ היינו משום בושת ופגם ומטעם דמחלה. א"כ או בעולה דנקטי מאי אהני מ"מ בושת איכא:

תו"י ד"ה ורשב"ל. ולר"י דאמר מלקי לקי על כרחך דסבר כו'. כצ"ל:

בא"ד נפ"ל מעלמא דממונא משלם ולא לקי. כצ"ל:

תו"י בד"ה ועוד פי' ר"ת. משמע דבקנס גופה בעי קרא כו'. כצ"ל:

בא"ד וכן כמה עניני חבלות כו'. כצ"ל:

בסה"ד שכן פעמים יש בו כה"ד. וקשה א"כ מאי קאמר אלא גמר מתרוייהו. הלא גם בעדים זוממין יש לפעמים ה' דברים כגון שהעידו באחד שחבל בחבירו חבלה שיש בה כה"ד והוזמו וכמש"כ התוס' לקמן בד"ה שכן בשם ר"ת. וי"ל:

תד"ה שכן. דהכא ה' דברים ושאין צריכים התראה כו'. כצ"ל:

דף לב:

(**בא"ד**) **וכן בפ"ק דמכות כו' יל"פ כי הכא לר"ת.** שם כתבו התוס' די"ל דמה להצה"ש שהן לוקין על דבורם כו' ע"ש. וקשה דהכא קרי לזה קולא והתם חשיב לה לחומרא:

תד"ה שלא. דאם היה כתוב באותו פסוק עצמו כו' ואם ענה ועשיתם לו כאשר זמם כו' דה"ל לאו שניתק לעשה כו'. לכאורה זה דלא כהרמב"ם בריש הל' תמורה שכ' דלהכי לא הוה לאו דתמורה ניתק לעשה דואם המר ימיר כו' שאין לאו שבה שוה לעשה כו' ע"ש והוא כל"א שהביא רש"י בתמורה (ד ב) והכא נמי כאשר זמם לא שייך בעדי ב"ג וב"ח ובחייבי גלות:

בא"ד כדאמרינן במכות דממון לא בעי אזהרה. לא מצאתי שם מפורש. וע"ש (ד) בתד"ה לוקין ושם (ע"ב) בד"ה לאזהרה ולקמן (לג) ברש"י ד"ה דלאו בני התראה נינהו ועמש"כ לעיל (בעה"ג) ברש"י:

תד"ה מכדי. ול"ל דל"ל יד ביד דמועשיתם כו' ומיהו קשה כו' והא אפי' לא מייתר כו'. לא זכיתי להבין קושיותם דהא אי לאו דמייתר הוה מוקמינן ליה בלא התראה. וכן לפיר"י דאסיקו ישאר הקושיא דלמא יד ביד בלא התרו בו:

תד"ה וריו"ח. דהא ילפינן לה בבכורות גבי בכור. וכ"כ הת"י לעיל בד"ה מנ"ל. ונ"ל דט"ס הוא וצ"ל גבי מעשר:

דף לג.

תד"ה אלא אפשר. וא"ת אמאי לקי כו'. ר"ל כיון דאין יכולין לקבל עדותן ועי' לשונם בריש מכות:

דף לג:

גמרא וכי תעלה ע"ד שזה מהלך בשוק וזה נהרג. ק"ל אלמה לא. עדים זוממין יוכיחו דלא הרגו ונהרגין. והם לא עשו מעשה. וכש"כ רוצח שעשה מעשה שהכהו מכת מיתה עי' סנהדרין (עח ב) במשנה. ועוד דבעדים זוממין ג"כ לא חשבינן זה לחידוש מדרצה למילף לעיל מינייהו בעלמא דמשלם ואינו לוקה. זולת לר"ע מצינו בריש מכות דס"ל דהוי קנסא מטע"ז (וכן לר"מ אחריו שם ד ב) וקנס הוי חדוש ולא גמרינן מיניה. ועוד נלע"ד דאף ר"ע לא אמר אלא בכאשר זמם דממון אבל במיתה לא מצינו בכה"ת שיהא קנס. ושם עיקר הגי' נראה שהרי לא עשו מעשה ומשלמין ודלא כפרש"י שם. ותדע שהרי ר"נ ל"א שם אלא שהממון ביד בעלים ומשלמים. וכוונת הגמרא כאן נראה משום דכמה קראי מוכחי דא"ח עד שימות. מכה איש ומת. או באיבה הכהו בידו וימות. ושאר קראי טובא. ועמש"כ בב"ק (מב ב):

גמ' שם או לרבות את השליח. נל"פ כיון דהאי או מיותר דריש ליה ע"פ מדת דרך קצרה כאילו הוה כתיב וטבחו (ר"ל ע"י עצמו) או ע"י אחר. עמש"כ בש"ר פ"א אות ל"ה ובפ"ג אות י"ג דוגמאות לזה:

גמ' שם תחת לרבות את השליח. נראה דדריש ישלם תחת דאף אם העמיד אחר תחתיו לעשות הטביחה או המכירה ג"כ ישלם:

רש"י ד"ה אלא לרבי. אלא משלם דמי האשה ליורשיה. וכן פי' בסנהדרין ובחגיגה. ולע"ד ה"נ דדוקא בכופר הוא דאמרינן בב"ק (מב ב) דאין הבעל יורשה דכיון דאינו משתלם אלא לאחר מיתה ה"ל ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק. אבל הכא מדין נזק אתינן עלה. זכתה מחיים ויורשה הבעל ע"ש בסוגיא:

תד"ה לאו. אבל קנס לא מחייב אלא ע"פ ב"ד כדאמרי' כו'. לכאורה מנ"ל דממעטינן מרשיע א"ע אפי' לצאת יד"ש דלמא הכוונה אשר ירשיעון אלהים ישלם וגו' ר"ל ע"פ ב"ד ובכפיה פרט למרשיע א"ע דאינו משלם ע"פ כפיית ב"ד. אבל לצאת יד"ש מעצמו משלם. ונ"ל דחילייהו דהתוס' מההיא עובדא דר"ג (ב"ק מד ב) שסימא את עין טבי עבדו והיה שמח כו' פי' מפני שחשב שיצא לחירות עי"ז וא"ל ר' יהושע שאין בשמחתו כלום מפני שהודה מעצמו. פי' ואכתי נשאר עליו איסור עשה דמשחרר עבדו. ודברי תוס' שלפנינו נעלמו מבעל קה"ע בתוספותיו בירושלמי ד"ה והתני שהקשה מדוע לא מוקמינן מתניתין דא"נ שיש להן קנס בבא לצאת ידי שמים. ובלא"ה תמוהין דבריו דא"כ אפי' הבא על בתו נמי:

דף לד.

גמרא ת"ל מחלליה מות יומת במזיד א"ל ולא בשוגג. ק"ק א"ה אימא דוקא בהתרו בו דבלתי התראה לא יומת בב"ד. ודע שראיתי בתשובה מאהבה ח"ב לאו"ח סי' שי"ח שהקשה דהרי בשבת (ע) אמר שמואל א"ק מחלליה מות יומת כו' אם אינו ענין למזיד תנהו ענין לשוגג. וכן ראיתי בס' מנחת אהרן בסנהדרין (פ ב) שהביא קושיא זו הנה בפשוט י"ל דהרי ר"נ ור"י שם בשבת לא ס"ל הא דשמואל. ואיכא למימר דגם ר' חייא דהכא ורב אחא או רבינא סברי כותייהו. אך לכאורה ז"א דהא הגמרא רוצה לאוקמי דר"ש ס"ל ג"כ כריו"ח הסנדלר והתוס' בשבת (קו) בד"ה מה כתבו דר"ש סבר כשמואל. אבל גם זה לא תברא די"ל דכוונת הגמרא דסבר כריה"ס ועדיפא מיניה דאפי' בשוגג אסור וכה"ג מצינו בכ"ד:

אבל נ"ל דנעלם מכ"ת דברי התוס' בב"מ (סא) ד"ה לעבור שהקשו כעין קושיא זו ותירוצם דשם עולה ג"כ כאן. וכה"ג כתבו במכות (יד) ד"ה ההוא ובב"ק (ג) בסד"ה לא עשרה. ועוד שם (כו ב) ד"ה ש"מ. ובסנהדרין ר"פ נה"ד בד"ה שכן אדם ובשבת (כח) ד"ה אלא. ובבכורות (נו) בד"ה אמר קרא וכ"כ רש"י ביומא (מח ב) ד"ה הולכה בשמאל מהו. ומקור נאמן לזה הוא בש"ס יבמות (יא ב) "אע"ג דאמור רבנן טומאה בסוטה הוא דכתיב אין מקרא יוצא מידי פשוטו". ועמש"כ שם (סח ב) בס"ד ובברכות (לה) בתד"ה ולמאן. אך לפ"ז קשה הא דאיתא בזבחים (כח) שלישי זהו חוץ לזמנו. פיגול זהו חוץ למקומו וע"ש פרש"י ופריך שם ואימא והנפש האוכלת ממנו זהו חוץ למקומו כו' ע"ש הטיב (וע"ש בס' פ"מ בע"ב בתד"ה ואיפוך אנא) וכן שם לקמן בדרשה דקרא זוטא פריך נמי ואימא

ואוכליו עונו ישא זהו חוץ למקומו כו'. וגם התוס' עצמם נראה דתברו לגזיזייהו בב"מ (קיח ב) בד"ה ואי ע"ש ואכמ"ל:

גמ' שם ולמ"ד דרבנן מ"ט דרבנן דפטרי. עי' רש"ל. ונעלם מכ"ת דברי התוס' בב"ק (עב ב) בד"ה דאי דמחלקי בפירוש בין לענין למקרי לאו דידיה הוא אפי' באיסורי דרבנן. ובין למיקרי שחיטה שא"ר דהוה דוקא אם האיסור הוא מה"ת. וכן מסתבר דהא הך שחיטה עכ"פ אהני ליה דלא לעבור על איסור דאורייתא באכילתו. וגדולה מזו מצינו בפסחים (עג) לענין מקלקל ע"ש:

גמ' שם אמר רבה הבמ"ע כגון כו'. בב"ק הגי' רבא ועי' בש"ך סי' שפ"ו סק"א:

תד"ה כי קא פטרי. וא"ת כו' וי"ל דזא"ז קתני. כה"ג משני הש"ס עצמו ביבמות (יט):

דף לד:

גמרא דא"ר היה גדי גנוב לו וטבחו בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה כו'. הקשה לי חכם אחד הא רבה גופיה אמר בב"ק (סה) האי מאן דגזל כו' תברה או שתייה כו' ופרש"י מגמרא דהמפקיד דכל כמה דאיתיה בעינא ברשותא דמרא קיימא כו' וההיא שעתה דתברה ושתייה הוא דקא גזיל ליה כו' וגבי טביחה כו' הוי כי תברה ע"ש. ולא עיין יפה שם בהסוגיא דהתם דוקא כשהוקרה אבל הוזלה משלם כשעת הגזילה:

רש"י ד"ה חייב. ד' וה' כו' ורבה ס"ל כר"מ. כצ"ל. וכן בתד"ה אבל שבת צ"ל למאי דפרישית דרבה אליבא דר"מ כו':

רש"י ד"ה ואיכא דמתני לה אסיפא (בסופו). דאיבעי ליה למידק. כ"נ דצ"ל. ועי' בתד"ה אבל אריאשא:

תד"ה אבל שבת. תימה דעיקר כו' ברציחה כתיב דבעינן התראה. לכאורה י"ל דהתם מיירי דוקא בדאתרו ביה ולא יהיה אסון היינו דין אסון וכדריו"ח אליבא דר"ד. וקמ"ל רבה דאע"ג דלא אתרו ביה וכתנא דב"ח לקמן וכרבין:

תד"ה מתה. והכי אמר בהשואל. המציין שגה כי שם לא נמצא מזה מאומה. ולכאורה ה"נ להגיה דצ"ל בהאומנים וכ"ה בהרא"ש רפ"י דב"ק. וכוונתם לשם (דף פא). ואפשר ליישב הגי' שלפנינו ור"ל דהכי אמר (שם בהאומנין. באדם) השואל לאחר שכלה זמן שאילתו:

דף לה.

תד"ה ומי איכא. והן עיקר ומותבינן תיובתא מינייהו. ר"ל כדאיתא בחולין (קמא):

תד"ה אף. וקרא דלא תקחו דדרשינן מיניה כו'. כצ"ל:

תד"ה רבא. ורבנן דפליגי עליה כו' דמחייבי ליה בחייבי מיתות ב"ד. כצ"ל:
בסה"ד ואי"ת ריו"ח כו' הא ברייתא היא כו'. לכאורה התם דרשינן ליה דהאי ג"כ לתשלומין ורבא אדרבה דריש ליה הכא לפוטרו מן התשלומין:

דף לה:

רש"י ד"ה סוף סוף. האי כו' טעמא כו'. כצ"ל:
בא"ד אבל היכא דיש בה ש"פ אימא תחלוק. אינו מדוייק דהא בחובל רבתה תורה דאפי' אתרו ביה משלם ואינו לוקה:
רש"י ד"ה מאן תנא. כגון ההיא דשבועות ושהדליק גדישי ביוה"כ כו'. כצ"ל:
ולי יש עוד אחת והיא משנה בב"ק (ע) גנב וטבח ביוה"כ כו' משלם תשלומי ד' וה'. ועמש"כ שם (עא):
תד"ה לא קנס. אית דגרס לא אונס. כצ"ל:

דף לו.

רש"י ד"ה שניות. כגון אם אמו ואם אביו כו'. בכדי נקיט להו דתיפוק להו דאינן בתולות וגם כבר נעשו בוגרות:
תד"ה זו. עי' מהרש"א. ול"י אנא ראה בפרש"י דקאי אר"פ. רש"י לא הראה לשם לעיל אלא על דברי חכמים אשר באמת הובאו שם דבריהם בברייתא. אבל כאן הראה על לקמן כהתוס'. ומה דהגמרא עצמה לא הביאה מהא דלעיל. משום דעיקר הדיוק הוא ממה דמסיים אבל חכמים אומרים כו' דמשמע דגם ר' יהודה בכללם עי' בתוספות הסמוך לקמן:
תד"ה החרשת. דא"כ הוה קשה דהיכי טענינן לה הכא. כצ"ל:
בא"ד ורשב"א הקשה לפר"י כו'. דברי רש"ל בזה מוחווירין רק דיש בו ט"ס וצ"ל אחזקתייהו דיש להן בתולים. והמהרש"א במחכ"ת ל"ד בכוונתו ועי' במהרמ"ש:

דף לו:

במשנה שנאמר ולא יהיה אסון כו'. כצ"ל:
גמרא רי"א שבויה כו' אפי' בת עשר שנים כו'. נראה דנקט בת עשר לפי דאיתא בקדושין (פא ב) על הא דתנן הגדילו זה ישן בכסותו כו' וכמה כו' תינוקת בת תשע שנים ויום א'. דהיינו שנת עשר. וגם דרך חז"ל לנקוט מספר עשרה על הפלגה וה"ה יותר כמש"כ

במ"ר ס"פ צו בס"ד וכן נמי בלשון המקרא לא יבא ממזר כו' גם דור עשירי כו' ור"ל עד עולם כדאיתא ביבמות (עח ב):

דף לז.

גמרא והתניא הגיורת שנתגיירה וראתה דם כו'. תוספתא דנדה פ"א:

גמ' שם ורמי שבויה אשבויה. כצ"ל:

גמ' שם שבויה נמי דלא ידעה היכא כו'. ביבמות שם יש גירסא אחרת:

רש"י ד"ה כל ממילא. מעיקרא דלא ידעה דתיפוק לחירות כו'. כצ"ל:

תד"ה צריכות. אבל בגיורת כו' לא שייך שמא ישא אחותו מאביו. גם שמא יפטור את יבמתו לשוק לא שייך עי' יבמות (צז) במשנה. אבל שמא יוציא את אמו לשוק שייך ג"כ בגיורת. והא דכתב רש"י שם בדברי רבא וגבי גר וגיורת לחדא מהני הוא דאיכא למיחש כגון כו'. הוא משום דהתם מיירי בגר שנתגייר ואשתו עמו דלא שייך יבום באשתו כמבואר במשנה הנ"ל. ולריו"ח שם (סב) קיים ג"כ פו"ר אפי' בבנים שהיו לו בהיותו עובד כוכבים:

תד"ה אי הכי. נראה דזר המקשה כו'. כצ"ל:

דף לז:

רש"י ד"ה ערכו עלי. והאי חרם לשון הקדש הוא. א"כ לא מתבאר בקרא דמיירי באדם היוצא ליהרג. ואולי יאמר דסיפא דקרא מות יומת הוא לביאור על מן האדם כלומר באיזה אדם אמרתי לך דלא יפדה. מות יומת פי' דעומד להומת. ואפשר דט"ס ברש"י וצ"ל והאי יחרם לשון הקדש הוא. וכל חרם פירושו לשון מיתה. אבל יותר הנל"פ גם לדרשה זו חרם ויחרם הם לשון מיתה. ומן לא יפדה דרשינן שאינו בתורת פדיה להאומר ערכי עלי. וכ"נ מפירש"י בערכין:

תד"ה לפי. בס"א שבגליון צ"ל לכתוב וגם בעליו ותו לא ומלת יומת למחוק:

תד"ה מיתות. וקשה כו' בלא תקחו כופר ובחרם סגי כו'. כוונתם פשוטה דמל"ת כופר לחודיה הוה ידעינן לכה"פ דרך עלייה של"נ שגגתו לכפרה. וא"כ ע"כ חרם אתיא לדבר שניתן שגגתו לכפרה. או איפכא דמחרם לחודיה ה"א דבר של"נ שגגתן לכפרה וא"כ ע"כ ול"ת כופר אתיא אפי' לדרך ירידה. ודברי המהרש"א בזה מגומגמין:

דף לח.

תד"ה הנ"מ. כל חומרי דשמעתין כו'. כצ"ל בל"ו:

תד"ה אבל. ולרשב"א נראה דהכא מסיק אליבא דתנא דב"ח. נראה דלפ"ז הא דא"ל רבא הא מדתנא דב"ח נפקא ר"ל ואי ס"ל לר' חנניא כוותיה מאי דריש מכל חרם. וכן כוונתו בהא דאמר לקמן הא נמי מאידך תד"ח נפקא. ובזה תראה שאין מקום לקושית המהרש"א. ודאתינן להכי יל"פ ג"כ הא דאמרי' בסוף הסוגיא ולרבה דאמר חידוש כו'. דר"ל ואי ס"ל נמי הני תנא דב"ח האי כל חרם מאי עביד ליה אליבא דר' חנניא. ובטל בזה ההוה מצי למימר שבסוף התוס':

תד"ה אמר ר"א. ולעיל פטר אבייי כו'. ר"ל לתירוצא דר"א דשם. וההג"ה שבגליון היא לחנם:

דף לח:

גמרא אדרבה בתולה לגז"ש שהרי אני קורא בה נערה אשר לא אורסה. כן העתיקו התוס' ביבמות (נט) ד"ה הא וכ"מ מלשון רש"י כאן:

גמ' שם ארנב"י קרי ביה אשר לא ארוסה. נ"ל דקרי ביה ר"ל פרש בו (וכמו שפי' הרז"ה ביסה"נ שער הכינויים אות י"ט על הא דערכין (טו) אל תקרי ממנו אלא ממנו ע"ש ובהגה"ה דמ"ש בפ' שלח) היינו דאורשה איננה לשון עבר ושב הריש לקמץ מחמת הפסק מאמר ולכן הוא מלעיל. אלא הוא בינוני ונקראהו מלרע:

תד"ה אימא. וכה"ג איכא פ"ק דסנהדרין כו'. לע"ד ל"ד אהדדי דשם ריב"ח וכן ר"ל לא קבלו שום גז"ש. רק מפרשי טעמא דמתניתין דע"כ גמירי להו לחכמי המשנה מרבייהו גז"ש מזקן ממרא מר אמר דמסתמא גמרי הזדה הזדה ומר אמר דבר דבר:

דף לט.

רש"י ד"ה מר בר"א. עי' מה שהקשה המהרש"א. ולפמש"כ רש"י בחולין (עו ב) דקי"ל כמר בר"א בכל דוכתי בר כו' וכ"כ התוס' שם ולקמן (פד ב. צו) י"ל קושייתו:

רש"י ד"ה ופקע אב. וקנס כו' כל כמה דלא גבתה. ל"ד דאפי' לר"ש דר"פ דלקמן. גבי דידה ממון הוה משעת העמדה בדין להוריש כמו שפי' בעצמו שם (מב ב) בד"ה כגון שעמדה בדין:

רש"י ד"ה שותה בעציצו. ע"כ ישאנה כדכתיב לא יוכל כו'. אולי יכוון למש"כ התוס' לקמן (מ) ד"ה מהר:

דף לט:

גמרא משל דמפותה כו' קרע שיראין שלי והפטר שלי דאבוה נינהו. קשה איך ס"ד שתוכל למחול ממון שאינו שלה. ועוד דא"כ בושת ופגם נמי. ונ"ל דקס"ד דתאות הנאת תשמיש שקולה לה יותר מהצער עד שלא נחשב לה הצער למאומה נגד ההנאה ולכן דומה כמו שלא היה לה צער כלל. ועל מה יקבל האב תשלומין. אבל הגמרא לא קבלה להאי סברא דהא מ"מ צער הוה לה אלא שלא חששה לו משום תאותה:

גמ' שם היא עצמה מנין ת"ל אם מאן ימאן מ"מ. כצ"ל. וכ"ה בקדושין ועיקר הדרש הוא מתיבת מאן וכ"נ מפרש"י לקמן (מד ב) ועי' בתוס' כאן ד"ה אין:

רש"י ד"ה לכשלא יכנוס. או המפתה. כצ"ל:

תד"ה קרע. ואע"ג דלא אמר ע"מ לפטור כו'. משמע דעל המפתה קאמרי. וקשה דהא בסוף החובל מסקינן דבצערא דגופו אפי' השיב הן אמרינן דבתמיה קאמר ע"ש בתוס' ויש לדחוק דלרבותא קאמרי דאע"ג דאפילו הוא לא אמר הכא ע"מ לפטור איכא למימר כו'. ויותר נראה דצ"ל אע"ג דלא אמרה:

דף מ.

במשנה אר"א. צ"ל בלא יו"ד:

בתוי"ט משנה ו'

ד"ה המפתה פטור. ול"ק כו' למאי תנן שנתארסה כו' רבותא אשמעינן דלא כריה"ג כו'. ר"ל מדקתני האונס חייב דהיינו בכל כדמפורש בדברי ר' אבין. אבל מכל מקום זה דחוק דאיכא למימר אפי' כריה"ג וחייב היינו בושת ופגם (כמו שמפרש ר"א הפטור). ולהכי קתני שנתארסה כו' משום לשון פטור שיהא כולל הכל. דבלא נתארסה היה חייב על כל פנים בקנס לדעת ר"א. ודע שנעלם מכ"ת התוי"ט דברי הר"ן בזה ע"ש:

ומש"כ עוד שם וכן י"ל דא"צ כו' ביתומה ממש דוקא כו' ואין חלוק כו' דבשתיהן אמרינן דפטור מן הכל כו'. תמוה דמאי תלי זה בזה אינהו ל"פ רק אם יכולה למחול הקנס. אבל הבושת ופגם לכ"ע א"י למחול מפני שהם של אביה וכדפריך לעיל ויש אדם שמוחל דבר שאינו שלו ועי' בר"ן:

שם ואמנה או מאתים קאמר דהא בחד כתובה מיירי כו'. ויותר נראה כוונת רש"י דל"ר הוא על תרי מיני כתובות מנה ומאתים. ומנה מ"ל בנבעלה בזנות או במוכת עץ לדברי חכמים בפ"א או בשבויה:

דף מ:

רש"י ד"ה דאי בעי מסר לה. לקדשה בביאה. ל"י מה הכריחו לפרש בקדושי ביאה. וגם לישנא דמסירה היינו לנשואין כדלקמן (מח ב):

גמרא אר"ל א"ק נער אפי' קטנה במשמע. כצ"ל:

תד"ה הא לאו הכי. דבפ"ק דסנהדרין כו' משמע דלאו משום כו'. תימה דהלא מפורש כן להדיא בערכין (טו). אח"ז מצאתי להמגיה במל"מ פ"ג מהל' נערה שעמד בזה:

ד"ה הבוגרת. ומצאתי כו' כלומר מלאה שער כו' ושלא בדקדוק כ"כ דהא משהביאה ב"ש סגי. לשון הרע"ב אטעייה במחכ"ת. דבאמת אינה נקראת בוגרת עד ששה חדשים אחר הבאת ב"ש. וא"כ יוכל להיות שאז היא מלאה שער. ואף דאיילונית נקראת גם כן בוגרת לעיל (לו) ובקדושין (ד) והיא אינה בת שער כלל. אצלה הוא שם מושאל:

דף מא.

במשנה האומר גנבתי כו' ואין משלם כו' ותשלומי דו"ה. עי' בגליון גי' ס"א. ול"נ גי' שלפנינו עיקר דקמ"ל דאע"ג דבטביחה ומכירה לא הודה ובאו עדים שטבח ומכר אינו משלם דו"ה דכיון דפטור מן הכפל הרי תשלומי דו"ה א"ר ולא תשלומי ג' וד' כדאיתא בב"ק (עה ב):

גמרא אבל פתיתי דקא פגים לה כו'. קמ"ל:

ד"ה האומר פתיתי כו'. הא תינח במקום שהבו"פ לעצמה כו'. ול"נ דאם מכחשתו (כדמשמע קצת לישנא דמתניתין עי' בתוס') אם היה לעצמה היה פטור כמו דאיתא בחו"מ סי' ע"ה סי"א באומר חייב אני לך והלה אומר אינך חייב לי כלום. אבל אם שייך לאביה לאו כל כמינה לאפקועיה ממוניה ועי' מהרש"א:

גמרא איתמר פלגא נזקא ר"פ אמר ממונא ר"ה בריה דרי"ה אמר קנסא. כ"ה הגי' בב"ק וישר:

רש"י (במשנה) **ד"ה ה"ז משלם עפ"ע. קסבר כופרא ממונא.** ר"ל ולא קנסא. ולשונו בב"ק (מג ב) ד"ה והיכי דמי דכופרא כפרה ולא קנסא דליפטור משום הודאת עצמו. ומיושב הצע"ג שבתור"ע אות מ"ו. אך לשון וקסבר אינו מדוייק כ"כ. ועמש"כ שם (בע"א) בד"ה אימא בס"ד:

רש"י ד"ה לא נצרכה. אבל מה שהוזלו כו' עד שעת מכירה כו'. לשונו דלעיל עד שעת העמדה בדין מדוייק טפי:

דף מא:

רש"י ד"ה ואי תפס. לא מפקינן מיניה. כצ"ל:
תד"ה הא. וא"ת אכתי כו' דהביאוהו לב"ד וישלם לך. כצ"ל:
תד"ה ואי. ואם נוציא המותר כו' הרי אנו דנין ד"ק. קשה דא"כ גם בתפס המזיק עצמו אם שוה יותר מח"נ ניחוש לזה. ובב"ק שכתבו דההוא עובדא דחייביה ר"י אסלא ח"נ דמיירי בתפס. ע"כ היינו להוציא המותר:
במשנה רש"א אם לא הספיקה כו'. עי' בגליון נ"א. אבל מפרש"י לקמן (מב ב) ד"ה כגון שעמדה בדין ובגרה מוכח כגי' שלפנינו. וכן גי' הרי"ף והרא"ש:

דף מב.

תוס' ד"ה לאביה. אע"ג כו' בקטנה כו'. ואע"ג דפיתוי קטנה אונס הוא מ"מ אינו נותן את הצער דכיון דנעשה ברצון אין לה צער (תור"ע). ולכאורה מהראב"ד פ"ב מהל' סוטה ה"ד לא משמע כן ע"ש. אולם לפי דלשונו ז"ל אינו מבורר לי לכן לא אותביה מיניה תיובתא. ומש"כ עוד בתור"ע דא"א לומר דמיירי בקטנה דהא קתני סיפא והמפתה לכשיוציא. ופיתוי קטנה אונס הוא ומחוייב לישאנה. לע"ד לא נראה כן דהא באונס כתיב ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה וגו'. והרמב"ם וכן הרע"ב אחריו כתבו בפ' דלעיל מ"ד דלהכי לא כתיב עינוי במפותה משום דאין לה צער. והרי הרב בעצמו אומר דגם קטנה מפותה אין לה צער וא"כ לא קרינן בה תחת אשר ענה. ובסנהדרין (נה ב) אמרינן גבי קטנה כיון דמזידה היא כו' ורחמנא הוא דחס עלה:
ודע דמדברי התוס' סתירה נגלית למש"כ הרב הגר"ע הנ"ל בחדושיו לעיל (מ) דמאנס את הקטנה אין בה עשה דולו תהיה לאשה דאפילו רבנן דרשי במהוה עצמה לענין זה ע"ש. א"כ איך ס"ד דהתוס' לאוקמי בקטנה דהא קתני סיפא האונס שותה בעציצו. ובפרט לפי מה שנסתפק שם דאפילו כשתגדיל אינו מחויב עוד לישאנה. ולפי ספיקו יש להסתפק ג"כ אם אנס אחות אשתו ומתה אשתו אח"כ אם מחויב אז לנשאה. ויש לחלק ועי' תוס' ריש יבמות ד"ה ואחות אשתו:
ומה שכתב התוס' דלא שייך בה מחילה צ"ל דכוונתם בשלא הגיעה עדיין לעונת הפעוטות עי' לקמן (ריש דף פו) בדבריהם. עי' תוי"ט שהקשה דאימא דאיצטריך מתניתין דהכא לאשמעינן דהצער בתפוסה לאביה והאריך בזה ע"ש. ובקל י"ל אי אמרינן דזהו עיקר חידושא הל"ל בהדיא דלאביה כי היכא דלא ניתי למטעי ולפרש כהראב"ד ויש עוד להאריך בזה ואכ"מ:

תד"ה ר"ש. וזוכה בו למפרע כשירדו גשמים כו'. ק"ל ממתניתין דגיטין (עב) זה גיטך אם מתי כו' לא אמר כלום. ובגמרא שם אם מתי שתי לשונות משמע כו' ע"ש. ונראה דהתוס' קצרו בלשונם וכוונתם דאמר בפירוש דיהא שלך מעכשיו:

בסה"ד מת"י ורבנן אית להו דאדם מקנה דבר שלבל"ע. לכאורה א"צ לזה דהא על בושת ופגם יכול להקנות לו מיד ועי' מהרש"א:

שם על הגליון ר"א בר"ש דהמוכר אה"ס. הוא שם (עט ב) וע"ש בתוס':

תד"ה א"ד. דפריך אביי בסוף הסוגיא ממתניתין דר"ש פוטר כו'. כצ"ל:

בא"ד ועוד אמאי איצטריך לשנויי כו' נימא דבקנס דאונס נמי קאמר רבה כו' להתחייב בהודאתו כו'. לכאורה הלא רבה עצמו קאמר וכי קאמינא ממון הוי להורישו לבניו. אבל כוונתם דה"ל לשנויי דקבלת רבה מרבותיו דממונא הוא (וכמש"כ לקמן בדבור הסמוך) היה להתחייב בהודאתו:

דף מב:

רש"י ד"ה וכי אמר רבה. ולא מיפטר תו בהודאה. נראה דר"ל או אפילו באונס ומפתה לענין דלא מיפטר בהודאה כדמוכח לקמן דקאמר הא עמד בדין דמשלם על פי עצמו כו' ועי' בתוס' לעיל בד"ה או דלמא:

רש"י ד"ה ה"ג. הא עמד כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה מוכחש בעמיתו. שלא כו' שעיקרן ממון. ע"כ אף לשיטתו צ"ל דאתי לפטורי אפי' בעמדה ובגרה ומתה. דאי בעמדה בדין לחודיה בלא וכחש ידעינן לפטורי מונתן:

תד"ה מאי. וא"ת כו' אלא לר"ל כו'. מש"כ המהרש"א יש מקשים כו'. אישתמיטתיה דכן כתבו התוס' בעצמם בב"מ (מח) בד"ה תשומת יד. ועמש"כ שם בגמרא:

תד"ה ונתן לחוד. ונתנו לחוד. נ"ל משום דונתנו קאי אב"ד. וכ"ד שהוא ע"י ב"ד כיון שנגמר הדין הוה כאילו הוא עשוי כמו שור הנסקל כיון שנגמר דינו שחטו אסור בהנאה. ולי ה"נ דשאני התם דכתיב גביה וענשו וזהו הגמר הדין ומשמע דמשעה זו הוה כנתינה:

תד"ה כי איצטריך. וה"נ אפי' לר' אליעזר. כצ"ל ביו"ד:

דף מג.

גמרא א"ל תניתוה אלמנה כו' ומעשה ידיה שלהן. התוס' לקמן בר"פ אלמנה גרסי מעשה בלא ו':

גמ' שם והאמר ר"א א"ר יוסי כו'. בב"ב הגי' א"ר אסי:

גמ' שם מציאתה ממאן גביה. לכאורה הלא יתכן שהיה אחר מחזיק בה באמרו שהוא מצאה ומת האב ואח"כ ביררה בעדים שהיא מצאתה וגבתה ממנו ע"פ ב"ד. וזה י"ל כיון שבירורה שהיא מצאתה דהיינו ע"י הגבהה או בשאר דרכי הקניה א"כ כבר באה לידה מחיי אביה. אבל למ"ד המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. מ"ל דהגביה אחר עבורה ועדיין היא בידו. אולם רבא לשיטתו דס"ל לא קנה חבירו בב"מ (ח) ע"ש בתוס' (י) ד"ה איתיביה. אמנם מהר"ן בנדרים (לד ב) בד"ה אמר רבא משמע דס"ל דלרבא קנה חבירו. ואפי' לשיטת התוס' מ"ל במגביה בעדו ובעדה דלכ"ע כה"ג קנה חבירו כמבואר שם בב"מ (ח). וי"ל כיון דהחפץ עצמו הנמצא שייך לה הרי הוא כאילו כבר בא לידה והופקד אצלו. אך כשכפר בחיי אביה ולריו"ח במרובה (סח ב) דאין יכול להקדישו. וה"ה דאין יכול להקנותו. כמ"ש שם התוס' (ע) בד"ה אמטלטלין. לכאורה לא נקרא זה בא ברשותה ויש להאריך בזה ואכ"מ:

רש"י ד"ה ואימא בפיתוי הבת וקנסות. דאונס. עי' לעיל (לה ב) תד"ה לא:

תד"ה בת (בסופו). טפי ממה שהיה ניזונת מדעתם. כצ"ל. וע"ש בתד"ה ניזונת תנן:

תד"ה עשו. וא"ת אלמנה אצל הבת אימת קרא ליה כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה חבלות. וא"ת כו' והלא מפסיד מעשה ידיה ואמרינן בהחובל הקוצץ כו'. טפי ה"ל לאתויי מהא דאיתא שם (פז ב) בבת גופא מודה רב בשבת דמעשה ידיה כו' דאבוה הוי:

דף מג:

ד"ה כתובתה של אביה. וקסבר יש כתובה לארוסה. עי' לקמן (מד) תד"ה והלכתא:

רש"י ד"ה הואיל. נכתבים ל"ר אמנה ומאתים דכתובה קאי. עמש"כ לעיל מ' בכוונתו:

דף מד.

גמרא אמר מר אי בעיא בהאי גביא כו'. עפרש"י. ודרך הש"ס לקצר הלשון כמ"ש התוס' בעירובין (עח ב) בד"ה והתנן ובזבחים (כד ב) בד"ה והרי. ובש"מ. ובמ"ר נשא פ"ו במ"ת הבאתי הרבה דוגמאות לזה בס"ד:

רש"י ד"ה ביטל שני אה"ר. ואם כתב לו אחריות כו'. הא דלא פירש אם לוה הנותן בינתיים דיוכל המלוה לטרוף ממנו וכמש"כ הרשב"א בתד"ה אימר. משום דלמ"ד אחולי אחליה מחילה ודאי לא מהני למפרע להיות כמו שלא זכה בה מעולם (וכדמוכח נמי מהא דלקמן דא"ב לשלומי פירי ולטסקא) אלא משעת המחילה הוא כמו שחוזר ונותן להנותן. והנותן שוב חזר ונתן מעתה עוד הפעם להמקבל. והוה כמו שקנה הנותן עתה שדה ונתן להמקבל דבסתמא לא אשתעבד לבע"ח שקדם. ורשב"א ע"כ מיירי בדכתב לו

בפירוש דאקני. ולקמן דבעי מאי בינייהו. המ"ל דא"ב כה"ג בדלא כתב דאקני. ולפמש"כ יש לדון על מש"כ הת"י א"נ אם יאכל הנותן כו'. דכיון דעד עתה הוה השדה של המקבל ועכשיו הוא שמוחל לו למה לא ישלם לו הפירות שאכל בעוד שהשדה היה של מקבל. אבל אנכי תמה על הרשב"א דמאי מהני מחילה אצל גוף השדה. דבשלמא השעבוד שיש לו על הלקוחות (כמש"כ רש"י) יכול למחול. אבל גוף השדה אינו יכול למחול אלא אם הקנה לו מחדש באחד מדרכי הקניות. ואפי' החזיר לו השטר לא מהני לרבנן דרשב"ג בב"ב (קסט) ועי' בר"ן. וצ"ל דאחולי אחלי ל"ד אלא דהוה כמו שהודה שחזר ואקני ליה בא' מדרכי הקניה. ודאתאן לזה י"ל דהוה כמו שהודה שמיד אחר כתיבת השטר הראשון חזר והקנה לו. ולכן לא צרכינן תו למימר בדכתב לו דאקני. וכן א"ש הא"נ שבת"י. אך לפ"ז יקשה הא"ב לשלומי פירי ולטסקא. וי"ל ואכמ"ל:

תד"ה והלכתא. דר"י אמר שמואל אמרה משמייהו. כצ"ל:

תד"ה אין לה. דדריש שעריך ולא בשערי עובדי כוכבים. כצ"ל:

דף מד:

רש"י ד"ה מאן ימאן. מהדדי גמירי מחייב קנס כו'. כצ"ל בלא ו':

תד"ה א"כ. תימה כו' שלא ילקה כו'. מש"כ מהרש"ל דהיינו בהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה דבתרוייהו שלא בקדושה כבר ממועט מדרשה דלמיתה נתרבתה ולא לקנס. נ"ל דאינו מוכרח דאי לאו בישראל דלמעוטי גיורת ע"כ הוה מוקמינן ומתה לדרשה אחריתי. אבל השתא דכתיב בישראל למעוטי גיורת דרשינן שפיר ומתה לרבות גיורת למיתה. ומיעוטא דבישראל לענין מלקות וקנס. והוא ע"ד שכתבו התוס' לקמן בד"ה בתולת:

תד"ה המוציא. תימה כו' משמע הא ישראלית גמורה כו'. לע"ד אין מזה קושיא דאיכא למימר דבאמת היינו טעמא דאין לה מאה כסף משום דהוה כיתומה. ואגב דאיירי בשאר חילוקי דיניה אשמעינן גם דין זה בה. אבל מדתני אמי שפיר מוכח מדדריש טעמה מקרא דבתולת ישראל:

תד"ה בתולת (בסופו). דרשינן שפיר בתולת כו'. כצ"ל:

תד"ה הא לא"ה. דלא בעי רב אחא למילף כו'. כצ"ל:

דף מה.

גמרא ורמינהו נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה כו'. תוספתא פ"א ע"ש:

רש"י ד"ה דהא נכנסה לחופה. דהא בלא בגרה נמי כל הוצאת ש"ר כו'. כ"ה בר"ן וכצ"ל:

רש"י ד"ה ואילו מוציא ש"ר. עליה השתא דזנאי קודם כו'. כצ"ל וכ"ה שם:
רש"י ד"ה ודלמא. הא ראיה דמייתית כו'. כצ"ל:
תד"ה אמר (בסופו). דהא לקמן דרשינן כו'. הוא (דף מח ב):

דף מה:

גמרא אימור דשמעינן ליה לר"ש כו' א"כ לייתי קרבן כי דהשתא. ק"ל הא שם בהוריות מפקינן ליה מקרא פרט לקודמות (ולפמש"כ התוס' בד"ה הנערה י"ל קצת). ונ"ל דהגמרא סמכה א"ע על המשנה הקודמת שם ברה"פ "וכן נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו כו' מביא שעיר". ור"ש גם שם פליג דאם נודע לו משעבר דאינו מביא שעיר כמש"כ רש"י שם במשנה (הב'). וצ"ל דהתנא סמיך על פלוגתתו דשם. וע"כ מוכח דר"ש פוטר אפי' מחטאת יחיד דהא במ"ב פוטר לגמרי ואם איתא דהכא חייב ה"ל לתנא למיתני דעתו בזה כיון דחלוקין בדיניהן. ומזה מוכיח הגמרא שפיר דלייתי כדהשתא דהכא ליכא מיעוטא. ודע דכעין סוגיא שלפנינו איתא גם שם (ג) והמציינים שכחו לציין. וגם שם צריך לפרש כמש"כ:
גמ' שם א"ל רחמנא ניצלן כו' אדרבה כו'. בזה"ל היה מורגל ר"א לומר לר"ח וכן ר"ח להשיב אליו כמו שציין הגרי"פ. והוא כמש"כ התוס' בריש מכילתין בד"ה פשיט ר"א:
גמ' שם דת"ר שעריך זה שער שעבד בו כו'. מזה כתב רש"י בנימוקיו לפי' התורה המתרגם לתרע בית דינך טועה כו'. והנה בתרגום אונקלוס שלפנינו הוא לתרע ב"ד. ונ"ל דלא טעה ח"ו דכוונתו לפרש שיוציאום לב"ד לדונם. והגז"ש לא עקר משמעותיה לגמרי דברוב מקומות דכתיב שער ר"ל ב"ד. ועי' לעיל (לח ב) וכן הגמרא עצמה פירשה לפי משמעותיה בסנהדרין (טז קיב) איש ואשה אתה מוציא לשעריך (ופרש"י לב"ד שבכל עיר ועיר) ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך. ועוד שהתוס' כתבו בר"פ נגמר הדין דבעיר שרובה עובדי כוכבים סוקלין על פתח ב"ד משום דכתיב שעריך וכיון דלא אפשר מוקמינן אשער ב"ד וכעין זה כתבו לעיל (מד) בסד"ה אין. הרי דגם לענין סקילה מפרשינן ליה בשני המובנים:
גמ' שם גמר פתח מפתח כו' ושער משעריך. הא דלא יליף שער משער דכתיב בנערה המאורסה שבאו לה עדים בבית אביה הוא משום דגם שם לא ידעינן דהיינו שער שסרחה בו אם לא דנילפיה משעריך דעובדי כוכבים. ועוד בכדי לילף ג"כ מיעוטא דרוב עובדי כוכבים:

רש"י ד"ה גמר פתח כו'. אסמכתא דרבנן כו'. נראה משום דאשכחן כהאי ילפותא בעירובין (נא) לענין תחום שבת ושם אינו אלא אסמכתא דרבנן כמש"כ שם בס"ד. ופשוט לחלק בינם להא דלקמן למדנו יסרו מיסרו ויסרו מבן כו'. וע"ש במהרמ"ש ובביאור:

רש"י ד"ה ללקות. מלקות במוציא שם רע כו'. כצ"ל:

תד"ה הנערה. ומהכא שמעינן כו'. לכאורה לר"ש ל"ל האי סברא:

תד"ה על פתח ב"ד. בעיר שרובה עובדי כוכבים בטלה קדושת היקף חומה כו'. לכאורה זה אתיא כמ"ד בס"פ השולח דיש קנין לעובדי כוכבים בא"י אבל למ"ד אין קנין אין טעם לזה דיבוטל קדושת החומה מפני שרובה עובדי כוכבים ולפ"ז לא יפה עשה המל"מ בפ"ז מהל' בית הבחירה הי"ג בהעתקתו דברי התוס' הללו על הרמב"ם שפסק אין קנין בפ"א מהל' תרומות הל"י. וגם התוס' אולי לא אמרו אלא בדבר שתלוי במחנה ישראל כמו הנסקלין והמצורעין דבעו חוץ לג' מחנות. וגם זה ל"י מהיכן פסיקא להו דמצורעין אין משתלחין מעיר שרובה עובדי כוכבים:

דף מו.

גמרא לא אמר לעדים בואו והעידוני כו'. נראה דזהו מברייתא דלעיל והגמרא אפסיק בה בפירושא דויסרו זה מלקות:

גמ' שם בעי ר' ירמיה שכרן בקרקע מהו. ולא איפשיטא. והנ"י בר"פ איזהו נשך כתב ואסיקנא דא"ח עד שישכיר בכסף כו' ע"ש. וע"כ גי' אחרת היתה לפניו:

גמ' שם א"ר אבהו ופרשו מה ששם לה. כצ"ל:

גמ' שם אע"ג של"מ בכהת"כ שחלק הכתוב בין ביאה כדרכה כו'. אין למדין מן הכללות שהרי גם בשפחה חרופה א"ח בשלא כדרכה כדאיתא בכריתות ספ"ב. ויהיה מזה סתירה למש"כ בקיצור כללי הגמרא (ד') בשם גאון בתשובה. וכן הביא בס' שב שמעתתא שער י"ב אות ז' בשם מהרי"ק שורש י"ד סי' ד' דבדברי האמוראים למדין מן הכללות. ולפמש"כ הרשב"א בחדושיו ליבמות (נה) הבאתיו בסוטה (כו ב) דלרבנן חייב בש"ח אשלא כדרכה א"ש. ועמש"כ בעירובין (סו) ובהשמטות שבסוף אבות:

רש"י ד"ה ולא ליבם. בכלל פרשה זו לטוען טענת בתולים. כ"נ דצ"ל:

תד"ה אתיא. אע"ג דאין רבית בקרקע כו'. משמע דאם היה רבית בקרקע ובפחות מש"פ הוה א"ש הבעי' אף א"ת דגז"ש גמורה היא. ובר"פ איזהו נשך כתבו בהפך ע"ש:

בא"ד התם חשיב רבית לפי שעומד בבית בשכר המתנת מעותיו. משמע דכיון דההלואה היתה מעות אף דהרבית הוא קרקע שייך איסור רבית מה"ת. וכ"כ מפרש שם

בא"נ. ולכאורה שכרן בקרקע דומה לזה. וא"כ לא א"ש מש"כ ברה"ד אע"ג דאין רבית בקרקע. ולשון הר"ן התם ה"ט משום דזוזי דזביני חשיבי כהלואה ופירי דאכיל הוא שכר מעותיו אבל נתן קרקע ברבית מלוה אינו רבית של תורה. משמע דחשיב תשמישו בבית כעין פירות ולא מיקרי קרקע. ויש לדחוק ולכוון דברי התוס' כאן לדבריו. אבל דבריהם בא"נ צ"ע. וכן קשה מש"כ הרב"י ר"ס קס"א בשם הר"ן דבהלואת כסף אם נתן לו רבית קרקע אסור. דמדברי הר"ן שלפנינו לא משמע כן:

דף מו:

במשנה נישאת יתר עליו הבעל כו'. ופרש"י שהוא זוכה גם בכל השנוים למעלה כו'. לכאורה קשה מזה לדעת הרמב"ם ברפי"ב מהל' נדרים שהאב מפר כל נדרי בתו והבעל אינו מפר אלא דברים שיש בהן עינוי נפש כו'. א"כ בזה גרע כח הבעל ולפמש"כ בתור"ע דמתניתין לא חשיב רק כללי שרשי זכיות אבל פרטי דיניהם ל"ח א"ש:

שם וחייב במזונותיה. מש"כ התוי"ט בסה"ד דברפ"ג דמעשרות מוקמינן למתניתין דהתם כמ"ד שאין מזונות לאשה דאורייתא. עי' מה שתמהתי עליו שם:

תד"ה זכאי. אבל מציאתה דקטרחה להגביה כו'. ונראה דאף אם אחר הגביה לצרכה (עמש"כ לעיל מג) או שניתן לה מתנה. מ"מ הא קטרח האחר בעדה. ועי' ב"ק (פז ב):

דף מז.

גמרא דמסר לה בשבתות וי"ט. ק"ל דמ"מ מבטלה מכמה מלאכות המותרות בשבת וי"ט כגון כל השבותין דאינו אלא מדרבנן. ויותר קשה מי"ט דהותר בהן מלאכת אוכל נפש ואפי' קצירה וטחינה הותרו לכמה פוסקים מה"ת. ושכר שבת וי"ט ודאי אינו אסור אלא מדרבנן. וי"ל דכיון דאינם נקראין מלאכת עבודה כמ"ש הרמב"ן ילפינן להו מקדושיה דלאביה הוא דכמאן דלא טרחה בהו דמי עי' קדושין (ד). וקצת סתירה לזה מהתוס' לעיל ד"ה זכאי. עי"ל דר"ל בשבתות וי"ט אין דרך לעשות מלאכה להשתכר בה וכמו בליליא ולאו משום איסורא נגעו בה (אך מהתוס' ל"מ כן) וה"ה דה"מ לדחויי באשה בטלה עי' ב"ק צ"ז:

תד"ה דזכי (בסופו). ולפ"ה דלעיל כו' ע"כ חופה הויא בנערות כו'. לכאורה אף לפי' ר"ש דזינתה אחר החופה בסקילה מ"מ פתח בית אביה אינו אלא בזינתה קודם החופה עי' לעיל (מה) תד"ה אמר רבא:

תד"ה דמסר. אע"ג כו' ושמחת בחגך ולא באשתך כו'. ולי י"ל דהכא הכוונה על יו"ט של ר"ה וכה"ג כתב הט"א בחגיגה שם ליישב מתניתין דולא מייבמין דביצה:
תד"ה כתב. הא דקתני לקמן הלכו כו'. הוא (בדף מח ב):

דף מז:

גמרא תקנו מצוי למצוי כו'. כה"ג בתוספתא פ"ב דר"ה הביאה הרא"ש שם ברפ"ג:
תד"ה אם תענה. וא"ת דאדרבה כו'. ול"נ דאם תענה הוא כמו ודשנו שפי' הסרת הדשן. וכן מסעף הסרת הסעיפים תשרש הסרת השרשים. ונראה דלזה כוון רש"י ביומא שם שפי' אם תענה להשבית עונתן. וכן ויענך לר"א פי' השבתת המזון. ושם ביומא יליף מדנקט קרא בהאי לישנא דעינוי:

דף מח.

גמרא מאי דבר אחר כו' רי"א צדקה. וכן בסנהדרין (כו ב) קרי אוכלי ד"א למקבלי צדקה מן עובדי כוכבים:
תד"ה ראב"י. דהכי מתני סיפא דברייתא כו'. הוא במכילתא פ' משפטים:
תד"ה ולא. משמע דקודם שיצא לא היה משרה כו'. תיבת משמע לכאורה אינו מדויק כי כן מפורש שם להדיא ועי' מהרש"א:
רש"י (במשנה) וזכאי בה בכל זכות כו'. כצ"ל. וכ"ה ברש"י שברי"ף ובר"ן:
תד"ה לעולם. עמש"כ בנדרים (עג ב) בס"ד:

דף מח:

גמרא אמר רב מסירתה לכל כו' ורב אסי כו'. עי' תוי"ט. ומש"כ והרי רב פליג על ר"א כו' אין הלכה כתלמיד במקום הרב כו'. תמוה דהא ריו"ח ור' חנינא ג"כ סוברים כר"א. והכי הל"ל דאין הלכה כר"א משום דאיפרך:
רש"י ד"ה ולא נשאו. או אונס שלו. עי' בריש מכלתין. וכה"פ פסקו כל"ק שם דבאונס אפילו דידיה אינו מעלה לה מזונות:
תד"ה ר"א. ואור"י דודאי סברא הוא דלמשנה אחרונה כו'. כצ"ל:
תד"ה תיובתא. אע"ג דלא הוי תיובתא אלא לחד. ע"ש דתיובתא הוי לר"ד אליבא דריו"ח ולר' אלעזר וכן לרב המנונא ולרב נחמן וצ"ע:

דף מט.

גמרא ארנב"י אף אנן נ"ת הבא על אשת איש כיון כו'. היא משנה בסנהדרין (פט א). והיתה בהעלם עין מן המציינים:
תד"ה ואימא. והואיל דאשכחנא לא הדרא כו'. כצ"ל:
גמרא אי ר"י הא אמר בנים נמי מצוה. לכאורה נראה להגיה הא אמר נמי בנים מצוה:

דף מט:

רש"י ד"ה ואיידי דתנא בנות. ל"ג דתנא דהא לא תני ליה במתניתין. ק"ל הא תני לקמן (נב ב) לא כתב לה כו' בנן נוקבן כו' חייב שהוא תנאי ב"ד:

דף נ.

גמרא אעשרנו לבתרא כי קמא. נראה דמפרש דהכינוי שב על מעשר קמא דיעשר עוד הפעם כמוהו:
רש"י ד"ה מתמעטות. מהאמוראים הראשונה א"ר אילעא כו'. כצ"ל:
תד"ה עשיתינהו. דלקמן מעלאי דידי כו'. הוא (בדף נג):
תד"ה בר שית. דהתם הוי בר עשר ויום א' דומיא דבן י"ג כו'. שם איתא ג"כ בי"ח לחופה והרמב"ם בפט"ו מהל' אישות הל"ב כתב מבן י"ז וע"ש בהה"מ. ועתה נוכל לומר דבי"ג נמי הכי הוא (וכן כולם) ויהודה ב"ת (דהוא קא"ל שם) סבר כרשב"א בנדה (מה ב) דתינוק בן י"ב ויום א' נעשה ב"מ. וגדולה מזו עמש"כ (ביבמות פ). והשתא דאתינן להכי דיהודה ב"ת אמר חדא דלא כהלכתא. ה"נ לע"ד דגם מה שאמר בן י"ח לחופה הוא דלא כהלכתא דבקדושין (כט ב) אר"ה בן כ' שנה וכן רבא ותדבר"י שם:
ונ"ל דתליא בפלוגתת ב"ש וב"ה בנדה (מז ב) במשנה לענין סימני סריס. ויהודה ב"ת ס"ל כב"ש. והנך דס"ל בן כ' אתיין כבית הלל. דבאמת לא מצינו בכהת"כ חילוק בין בן י"ח לפחות (בשלמא בן כ' מצינו הרבה שחלוק מן פחות בערכין וביוצא צבא) זולת בב"ב (קנה) לענין למכור בנכסי אביו לרבא אר"נ. ומוכח שם דאמר כן אף לב"ה דבנדה שהזכרתי. מדקאמר שם אמעשה דבני ברק בשלמא למ"ד בן ח"י שנה היינו דקאתו וא"ל מהו לבדקו כו' ע"ש. ומאי דאמרינן בס"פ במה בהמה ביאשיהו שכ"ד שדן עד בן ח"י החזיר כו' הא פרש"י שם דהוא מחמת שמצא אז את הספר. וגם לפ"ז ע"כ פירושו שם ח"י שנה למלכותו דהוא כ"ו שנה ללידתו. ולכן תמוה מאד מה שלמדו קצת פוסקים מזה לדיין שיהא בן ח"י שנה עי' טור ר"ס ז' וכבר התעורר בזה המהרש"א בח"א שם ועי'

בביאור הגר"א שם ס"ק י"ג בליקוט. ואל תתמה בזה שיהודה ב"ת יסבור כב"ש דהרי מצינו בנדה שם דגם רבי הורה כוותייהו ועי' תוס' שם ד"ה דברי. ובזה יש ליתן טעם טוב לדברי הרמב"ם הנ"ל שכתב מבן י"ז דגם בנדה שם אמרינן דסגי בל' יום משנת הי"ח וזה אליבא דמ"ד דל"י בשנה חשובים שנה ולמ"ד יום א' בשנה חשוב שנה ה"נ סגי ביום א' וכדפרש"י שם אליבא דעולא. אולם הרמב"ם מדוויל ידיה משתלם חדא דהוא פסק בפ"ט מהלכות מע"ש ונ"ר כמ"ד ל"י בשנה דוקא חשיב שנה. ועוד שנית דלפמש"כ בפ"א מהל' אישות ה"ד והי"א מוכח שמפרש בנדה שם דחסר משנת הי"ח למ"ד יום:

ועוד הנ"ל לומר דיהודה ב"ת אזיל בשיטת ר"י בחולין (כד) דלימוד תורה סגי בג' שנים ולכן כיון דבן ט"ו לגמרא יוכל לישא בי"ח. והני דקדושין ס"ל כרבנן שם דלימוד תורה בעי ה' שנים ולכן אמרו בן כ' לישא אשה דרחיים בצוארו ויעסוק בתורה כדאיתא שם והא דנתן יהודה ב"ת שיעור למקרא ולמשנה ה' ה' שנים י"ל דהטעם אינו רק משום דלא חזק עדיין שכלו למשנה ולגמרא אלא בזמנים הנזכרים:

דף נ:

גמרא הוה עובדא בנהרדעא וכו'. כזה בב"ק (יב):

גמ' שם שמא יראו התלמידים כו'. המציינים שכחו לציין לפסחים (ק):

רש"י ד"ה דלמא כתובת בנין דיכרין. כגון שכתובת האחת מרובה או כו'. עמש"כ ע"ד לקמן (נב ב) במשנה:

בא"ד ובאין עליהם כו' שכתוב בהכתובה בנין כו'. כצ"ל תיבה חדא:

דף נא.

גמרא רבי שמעון בן אלעזר אומר כו'. כצ"ל ולא רבן וכן לקמן:

במשנה ולא כתב לה כל נכסים כו' אחראין כו' חייב כו'. נראה דהוי"ו בא בכאן לחלק ור"ל או אפילו כתב לה שדה שוה מאתים אלא דלא כתב לה אחריות על שאר נכסיו חייב אבל לקמן (סוף דף נו) בתוס' ל"מ כן:

תד"ה מני. דמנ"ל דכה"פ אפי' בתנאי דלמא בתנאי מודה ר"מ כו'. כצ"ל:

דף נא:

גמרא מ"ט יצר אלבשה. כהאי לישנא בקדושין (פא ב):

גמ' שם אר"י א"ש משום רי"ש כו' ויש לך אחרת כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה במלכות אחשורוש. לפי כו' ויודעת שלא ישאנה. הן מעשה אחשורוש הכתוב במגילה לא היתה הכוונה רק בכדי לישא אחת מהן. אלא נקטוהו לדוגמא בעלמא לפי שעשה כעין מעשה זה וכאן ר"ל באם שבה אותן לתשמיש כפרש"י והא דלא נאסרה אסתר צ"ל כמש"כ התוס' דצדקת גמורה היתה ולא היתה חפצה בו גם אם ישאנה:

דף נב.

גמרא ותו אר"נ שאלתי כו' ואמר לא שמעתי. נ"ל דצ"ל כאן תיבת וכו' דודאי יותר קשה מהא דאמר ונראין הדברים כו':

תד"ה ממזרת. ואור"י כו' דיש להן פירות שאכל הבעל כו'. כצ"ל:

תד"ה רצה. לפי שהנשים ממהרות למות כו'. עי' לקמן (פג ב) תד"ה מיתה שכיחא:

דף נב:

תד"ה אין פודין. עי' מהרש"א. לכאורה גם לפרש"י יל"פ דרצה פודה אפילו ביותר מכדי דמיה כבפעם הראשון. ורשב"ג פליג ע"ז וגם על הרישא. וק"ק לפרש"י מאי פריך אדרשב"ג דלמא בברייתא השניה קאי על מכאן ואילך דכנגד כתובתה חייב לפדות אבל בפעם ראשונה מודה לת"ק. וי"ל ואכמ"ל:

רש"י (במשנה) ונ"מ שמא מרובה כו'. ועוד י"ל נ"מ להיכא דמת הוא בחיי אחת מהן או נתגרשה אחת מהן דהיתר עי' לקמן בגמרא ר"פ מי שהיה נשוי:

רש"י ד"ה כל ימי מיגר ארמלותיך. כל ימי משך אלמנותיך. וכתב התוי"ט והגי' בדלי"ת. ול"נ דגם לגי' מיגר ברי"ש יל"פ לשון המשכה כמו וכמים הנגרים ארצה (שמואל ב י"ד:י"ד) כמים מוגרים במורד (מיכה א':ד'):

רש"י ד"ה בי אבא סוראה. והשיא ר"פ לבנו אחות אשתו. ע"כ היה הבן מאשה אחרת דאל"כ הות אחות אמו שהיא ערוה דאורייתא:

בא"ד ובסנהדרין כו' איש ושתי נשיו שאין כו'. כצ"ל:

דף נג.

גמרא לימא יצר אנסה. לקמן (נד):

גמ' שם יתיב ר"נ כו' ויתיב רחב"א גבייהו. מתיבתא כזו בע"ז (סג ב) וע"ש בתוס':

רש"י ד"ה מחו לה. כמין משקולת קטנה ששמה עוכלא. עמש"כ בב"ב (פה ב):

רש"י ד"ה ולא מיטמא לה. דלאו שארו היא. עמש"כ בב"מ (יח):

רש"י ד"ה גובה כתובתה. ותוספת. עמש"כ לקמן (פט ב):

תד"ה שאין (בסה"ע) ונראה דבהא הלכה כב"ש משום דאשכחנא כמה תנאי דקיימי כוותיה כו'. מכאן נתחזקה תמיהתי על דבריהם בקדושין (טו) ד"ה ואידך (הב') ע"ש:

דף נג:

תד"ה הויה. הכא ליכא למיפרך אי הויה דנשואין כו'. אבל אי הויה דאירוסין ודאי ליכא למיפרך דבגרות הוא כש"כ מאירוסין דאירוסין לא מפקא מרשות אב לגמרי כדלעיל (מו ב) ובגרות מפקא מרשות אב לגמרי. ולעיל דפריך לרב הוא משום דקס"ד דתלקחן לגוברין היינו נשואין:

תד"ה אלמנה. דקסבר ארוסה יש לה מזונות. עי' מהרש"א. ועי"ל דארוסה היא ק"ו משומרת יבם כמש"כ התוס' לקמן:

דף נד.

גמרא ולית הלכתא כמר בר"א. מכאן ראיה למש"כ הש"ך בח"מ סימן מ"ו ס"ק קי"ז דאף אותן שפסקו בכולא ש"ס כמבר"א בר כו' אין בכלל זה היכא דאיכא משמעות בגמרא דלא כוותיה:

גמ' שם מ"ט יצר אנסה. לעיל (נג):

גמ' שם בבל וכל פרוודהא כו'. נראה דצ"ל פרוורהא בב' ריש"ן כמו בגיטין (ח ב) בפרוורי ירושלים. וכן הערוך הביאו בערך פרוור ועמש"כ במ"ר פ' ברכה אות ד' ומהכא משמע דבבל שם עיר ועמש"כ בספ"ב דשבת:

גמ' שם כלתא דבי בר אלישיב. נזכרו בגיטין (יד) ובב"ב (כט):

רש"י ד"ה יתמא. הפשט בגדיך וצא. כצ"ל. וכ"ה ברש"י שאצל האלפסי:

תד"ה בת. תימה דאנוסה גופא תיבעי. משמע דארוסה פשיטא להו דאין לה מזונות וכ"ה בראי"ש:

תד"ה בביתי. כשאין להם כ"א ביקתא כו'. כצ"ל:

תד"ה לית. אכולהו קאי בר כו'. וא"כ לא קאי רק אחרי שמעתתא דר"ח ורב יוסף וכ"כ הרא"ש להדיא. ולכאורה סתירה מזה למש"כ לעיל (ח) בסד"ה שהכל. ועמש"כ בבראשית רבה פע"ה אות ה':

דף נד:

במשנה אם רצה להוסיף כו'. עי' ר"ן. והוסיף התוי"ט ע"ד וגדולה מזו כו' דחזי ליכי כו'. תמוה דז"א אלא בכהנים ובמשפחות המיוחסות. וכ"מ להח"מ בא"ע סי' ס"ו סק"ל שזהו החילוק ביניהם. אולם בב"ש שם ס"ק ט"ז לא משמע כן:

דף נה.

רש"י ד"ה לכותב נכסיו לבניו. כדאיתא בי"נ. היא משנה בפאה. ועמש"כ לעיל (ד) בתד"ה מסייע:

רש"י ד"ה במסוכן. הגוסס. ובגיטין פי' חולה. ועמש"כ שם:

תד"ה ולשבועה. למאן דמשוה שאר שטרות לכתובה. הוא לקמן (בדף פח):

תד"ה ולשביעית. ולדידיה ניחא דה"ה דמשמט הקפת החנות כו'. לכאורה מדלא פליג שם ר' יוסי על הקפת חנות בפירוש כמו דפליג ר' יהודה משמע דמודה בה לת"ק דא"מ ואולי משום דטעמייהו דר' יהודה ודר' יוסי שוין כדפי' הר"ש שם. להכי ממילא מישתמע דר' יוסי פליג ג"כ על הקפת חנות:

דף נה:

תד"ה מתנת. וכי פריך כו' ה"מ למפרך ממתניתין כו'. לכאורה י"ל דמתניתין יל"פ דאין מתנתו מתנה אף לאחר מיתה:

תד"ה שאם (בסופו). דרב אית ליה אומדנא אפילו להוציא כו'. כ' המהרש"א דלרווחא דמלתא קאמר כו' דראב"ע לאו להוציא ממון הוא. ולי יראה דמשמע דראב"ע מחליט הדין שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה ואפי' היכא דתפסה עי' לקמן (ריש דף סד) תפסה לא מפקינן מינה:

דף נו.

גמרא יתיב ר' חנינא קרא קמיה דר' ינאי כו'. כצ"ל כמו בברכות וביבמות וא"ש לשון המליצה עליו קרי קראך:

גמ' שם נהרדעי משמיה דר"נ אמרי הלכה כראב"ע ואע"ג דלט ר"נ כו'. נ"ל דר"נ השני שהוזכר כאן הוא ר"נ בר אבא שנקרא ג"כ ר"נ סתם בקדושין לג (סע"א) וכש"כ ר"נ גופיה ודאי שפיר קרי ליה סתם דלא אתי למיטעי. ולהכי אני אומר על השני ולא על הראשון.

כיון דנהרדעי אמרי בשמיה ור"נ בר יעקב הוא דהוה שם לראש כמו שהבאתי בב"ב (סוף דף קכד):

תד"ה הרי זו. דא"ל אם אין ליך עלי שאר כו' הרי את מקודשת כו'. הוא משום דר"מ בעי ג"כ תנאי קודם למעשה ועי' בסוכה (מא ב) תד"ה הילך. ועי' בר"ן בפ' האומר דעת הרמב"ם בזה:

בא"ד (ע"ב) ותירץ הר"א כו' ע"מ שאין לי עליך דין נזק כו' אבל למחול יכול. הן חילוק זה מבואר בגמרא מכות (ג ב) בדברי שמואל לפי' התוס' שם בד"ה על מנת ע"ש:

בא"ד וכן גבי נזיר אין נזיר לחצאין. מש"כ בת"י ואתא כר"ש כו'. תמוה דאדרבה לרבנן א"ש טפי דנוזר במקצת הוה נזיר בכל. וי"ל:

דף נו:

גמרא מלתא דשכיחא כו'. המהרש"א הקשה מזה ע"ד תוס' לעיל ע"ש. ובמחכ"ת ל"ד לחלק בין לשון מצוי ללשון שכיח. ועוד מדהקדים אביי כאן ואמר לכל יש כתובה (ולעיל גבי מצוי לא הקדים הש"ס שום הקדמה) מזה נראה דוקא כהתוס'. וה"ק אף דפירות מצויין יותר מכתובה כדאמרן מ"מ לכל יש כתובה וכו' מלתא דשכיחא כו' ור"ל אף שאינו מצוי ודו"ק:

גמ' שם אמר אביי ודאי דבריהם כו' רבא אמר כו'. גם בשבת (כג) תירצו בכה"ג כ"א לפי שיטתו בכאן:

תד"ה ושמעינן. כיון דאיכא מ"ד כו' אפילו כשל תורה. כצ"ל. ואותו מ"ד הוא רבי שמעון בן גמליאל לקמן (פג) במשנה. ובסוגית הגמרא שם (פד):

דף נז.

במשנה נותנין לבתולה י"ב חדש. ובגמרא יליף לה מהא דכתיב תשב כו' ימים וילפינן מימים תהיה גאולתו. ובנזיר (דף ב) ומגלח א' ליב"ח שנא' ויהי מקץ ימים לימים ויליף ג"כ מימים דבתי ע"ח. ולכאורה כיון דילפינן מהתם והתם חדש העבור אינו נחשב בפ"ע במספר ירחים ששנינו בערכין (לא) וגואל כל יב"ח. שהרי אמר שם תמימה להביא את חדש העבור. הוא הדין בהני נמי אינו נחשב בפ"ע להשלמת יב"ח. ומוכח דאפילו היכא דחכמים נתנו החשבון בחדשים חדש העבור אינו עולה במספרם. וסייעתא להפוסקים ביו"ד סי' נ"ז סעיף י"ח ובא"ע סי' י"ג סעי' י"א דהעבור אינו בחשבון ותיובתא להחולקים שם:

שם הגיע זמן ולא נשאו. עי' תוי"ט. ומש"כ ומיהו ק"ל כו' והל"ל ינשאו. לפי דקדוק הלשון הל"ל תנשאנה. אולם בלשון חכז"ל מצינו רבות כיו"ב:

דף נז:

שם עד שתכנס לחופה. התוי"ט הביא בשם הר"ן לדחות פי' הרמב"ם דחופה היינו יחוד מהא דתניא בברייתא נכנסה לחופה אפי' לא נסתרה. וכן העתיקה לעיל בפ"ק מ"ד. ול"ד דהברייתא היא לעיל (סוף דף יא) ולא גרסינן שם חופה אלא כנסה ראשון לשם נשואין כו' (וכן הר"ן גופיה לא העתיק בה מלת חופה). ויל"פ דהיינו מסר האב לשלוחי הבעל וכר"ל לעיל (מח ב) וכדפריש רבינא לומר דכתובתה מאחר מנה. וגם שאר אמוראי ל"פ עליו בזה ודלא כהא"נ שבתוס' שם. גם י"ל דכנסה היינו שמסרה האב לרשות הבעל ממש ובזה נראה דלכ"ע הויא כנשואה לכל מילי. ולפ"ז א"ש הגי' במשנה שם עד שתכנס לרשות הבעל דהיינו רשותו ממש. ודיוקא דרנב"י שם הוא מלשון כיון כמש"כ התוס' שם במתניתין ד"ה לעולם. ועמש"כ בנדרים (עג ב):

ול"נ ראיה לפי' הרמב"ם דחופה היינו יחוד מיבמות (קז) "לא ניחא ליה דתהוי חופה דאיסורא" ומאי איסורא איכא אם לא היחוד דפנויה:

גמרא והאי נמי קנין כספו הוא. ואיתקוש הווייות להדדי רש"י לקמן (נח) ד"ה והאי קנין אחיו הוא:

גמ' שם רב שמואל בר"י אמר משום סמפון. כצ"ל ולמחוק הו':

דף נח.

רש"י ד"ה והאי קנין אחיו הוא. דאיתקוש הוויות להדדי. לעיל (סוף דף מו) ושם:

דף נח:

גמרא רו"ש דאמרי תרוייהו מותר לאחר מיתה קדוש. לענ"ד נראה דר"ל מותר דקתני פירושו לאחר מיתה דהיינו מה שניתותר במיתתה כמו והניחו יתרם לעולליהם (תהילים י"ז:י"ד) ע"ש פרש"י. הן ממעשה ידיה עצמן והן ממותר מעשה ידיה והר"ן הבין מלת מותר שבדבריהם כפשטיה דהיינו המותר על מעשה ידיה קדוש לאחר מיתה ונדחק ליישב דמאי איריא המותר דאפי' מעשה ידיה עצמן תיקדש לאחר מיתה לר"מ:

רש"י (במשנה) **ד"ה המותר. ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן**. ל"י כוונתו בזה. דא"ל דס"ל דאם הקדיש מעשה ידיה בכלל מיגו דלא חייל על עיקר מע"י לא חל נמי על המותר כמו בקדושין (נא) באומר להי' נשים כולכן מקודשות לי והיו בהן ב' אחיות דאף הנכריות

אינן מקודשות וע"ש ברא"ש וכמש"כ שם בס"ד. דהא לקמן אר"ע יפר שמא תעדיף עליו יתר מן הראוי לו. ודברי התוי"ט בזה דחוקים:

רש"י ד"ה סיפא איצטריך ליה. דלא שייך אמזונות ואע"ג דא"נ. ואיכא למ"ד כו'. כ"נ דצ"ל בו'. וכוונתו לפלוגתת רב ושמואל וראב"א לקמן בפירושא דהמותר ובמש"כ שם דה"ה דמצי לאוקמי כו':

תד"ה לאחר. והא לאחר שאתגייר כו'. מש"כ מהרש"ל דל"ד מאתגייר פריך כו' אלא מאשתחרר קפריך. הוא דוחק שהרי גם בתירוצם כתבו אלא שמחוסר גירות. ובדבריהם ביבמות (צג ב) מוכח טפי דבדוקא נקטי ע"ש. ומש"כ דהא בידו הוא כל שעה. אישתמיטתיה במחכתה"ג הגמרא דקדושין (סב ע"א) דגר מקרי נמי לאו בידו ע"ש:

בסה"ד ומיהו ק"ק כו' לאחר מיתה אע"ג דלא עביד דאתי. עמש"כ בב"ב (עט ב) בתד"ה אימור:

דף נט.

רש"י ד"ה שכן אין אדם כו'. אף בקונם כו' לומר קונם פירותיך עליך. לפי הענין הל"ל קונם פירות פלוני עליך:

תד"ה קונם. אפי' כו' לא הוי דבר שאין בו ממש כו'. בנדרים (טו) מסיק רבינא דאפי' דבר שאין בו ממש מדרבנן מיהא אסור:

תד"ה שמא. עי' מהרש"א. לפמש"כ הר"ן שם בטעמא דת"ק דל"ל הא דשמא יגרשנה. אי משום דלא ס"ל דמהניא הפרה לכי מגרש לה. אי משום דנדר גופא כיון דהשתא לא חייל. לקמיה נמי ל"ח. לא שייכי אשמא תאמר איני ניזונת וא"ע:

דף נט:

תד"ה שדה (בסופו). ואפילו בעבד אמר רב כו'. הוא בגיטין (לח ב):

רש"י (במשנה) **ד"ה שתים. בגמרא פריך אמאי כו' בחדא שפחה כו'**. הא דלא ציין על הא דהכניסה לו שפחה אחת כו' דהא עלה קאי הפירכא. משום שאפשר לפרש במשנה דבאמת פוטרתה מכולהו וכמש"כ בס"ד בפ"ב דפאה מ"ז ע"ש:

דף ס.

גמרא הות קא מסוי לאפה. ברא"ש ליתא כלל מלת הות. וברי"ף הגי' הויא:

רש"י ד"ה מסוי. מביט. עי' לקמן (סב ב) סוי לבה:

רש"י ד"ה החמרת בחלבה. כדאמרינן בבכורות גמל גמל שתי פעמים כו'. דרשה זו היא אליבא דרבנן שם. והתוס' דנקטי מאת (כצ"ל) הגמל הוא אליבא דר"ש שם. ולכאורה תמוה מה דחקם לפרש אליביה דוקא. ונ"ל משום דרבנן דרשי שם מהוא למעט טמא הנולד מן הטהור. והכא דרשינן ליה למעוטי חלב מה"ש. וא"כ ע"כ אתיא כר"ש. ואף דכאן אינו מביא אלא הוא דכי מעלה גרה הוא סמיך על סיפא דקרא דטמא הוא. ובר"ן הגי' בפירוש ת"ל טמא הוא. וענ"ל דלרבנן לא שייך למעוטי מן טמא הוא חלב מה"ש. שהרי כאן עדיין לא הוזכר איסור חלב דגמל גופא. דהם ילפי איסור חלב דידיה מגמל דמ"ת. אבל לר"ש דדריש לאיסור חלב מאת הגמל דפ' שמיני א"ש:

רש"י ד"ה גונח. המיילל כו'. בר"ה (לג ב) מבואר דשני ענינים הן:

תד"ה ר"י. עמש"כ בריש סוכה בתד"ה עד:

תד"ה יכול (בסופו). והואיל ונתמעט כו' דם וחלב שוין. מה שהקשה המהרש"א דא"כ למעט איסור טמא מבשר ל"ל דהא לענין טמא שוין הן. נראה דלק"מ דמדאיצטריך קרא למיסר חלב גמל ע"כ אינן שוין והוא משום דחלב בהמה טהורה ג"כ חידוש הוא. ודוקא דם הוא דשוה לחלב דתרוייהו יוצאין נינהו:

דף ס:

גמרא ארשב"ג אני אכריע כו'. עי' פסחים (כא) תד"ה אין:

גמ' שם חדא דר"מ ור"י הלכה כר"י. ק"ק דהא בגיטין (עה ב) סתם משנה ר"מ. ועי' תוס' ריש ביצה ד"ה גבי שבת:

גמ' שם ר"פ אמר אפי' קורא וכופרא. כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורש"י:

רש"י ד"ה לבי ר"ג. והתירן לינשא. כצ"ל:

רש"י ד"ה לא תסברוה. ללמוד מתוך משנה זו. עמש"כ בשבת (פג ב):

רש"י ד"ה שמוטים. ארוכי צואר כו'. עי' בכורות (מג ב) שמוט דאריך ושמוט ובמש"כ שם:

דף סא.

גמרא א"ר הונא בדיק לן ר"ה ב"ח. עי' סה"ד אות ה' בר"ה ב"ח:

דף סא:

רש"י ד"ה בהמתו. סוס וחמור שהן מיוזנים כו'. כצ"ל שכ"ה במקרא (ירמיה ה' ח'):

תד"ה הלכה כר' אליעזר. כצ"ל וכן בסה"ד. ומש"כ והא דקי"ל כו'. בהרא"ש כתב דלא פסיק כר"א אלא במאי דפליג את"ק אבל במאי דפליג ארשב"ג הלכה כרשב"ג. ונ"ל ראיה לדבריו מדלא סדר הש"ס האיכא בינייהו קודם דאיפסקא הילכתא כר"א:

רש"י (במשנה) **ד"ה בש"א. אם הדירה ב' שבתות כו'**. והעתיקו הרע"ב. ול"ד דמשמע דדוקא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה והוא כרב לקמן בגמרא וכה"פ פסקו כשמואל דהלכה כוותיה בדינא וכ"ה גם דעת הרע"ב עצמו כמש"כ התוי"ט לקמן פ"ז מ"א ד"ה עד שלשים:

רש"י ד"ה מיולדת נקבה. ששוהא כו'. כצ"ל מלה חדא:

בתוי"ט ד"ה בה"א. ולשון הפרה שכתב (ר"ל הרמב"ם) לאו בדוקא כו' ומשום כו'. וכ"ה לשון הגמרא לקמן (סג) אפשר דמיפר נדראי. ושם י"ל ג"כ כמש"כ התוי"ט דאגב רהיטא דנדרי בתו עצמה נקיט. אבל מצינו ג"כ בעלמא דנקיט לישנא דהפרה בבכורות (ריש דף לז) וע"ש בתוס'. ועי' תוי"ט פ"ח דנדרים מ"ז ד"ה להפר:

דף סב.

גמרא ר' אבהו הוה קאי בי באני כו'. בברכות (ס) איתא האי עובדא בסיגנון אחר ע"ש:

דף סב:

בפיסקא הספנים א' לש"ח דר"א. מפרש"י נ"ל דל"ג בפיסקא אלא דברי ר"א לחוד וכ"ה גי' הרי"ף והרא"ש:

שם אר"א בר אהבה אמר רב זו דר"א. ברא"ש ובר"ן ליתא אמר רב ונכון:

רש"י ד"ה איעקרה. כן דרך כו'. עי' מהרש"א בח"א. וכוונתו להקשות דהא היא לא הסיחה דעתה ממנו. וביבמות (לד ב) אמרינן דאם דעתה להנשא מתעברת. אבל לק"מ דהתם ר"ל אם דעתה להנשא בתוך עשר דוקא. והכא הסיחה דעתה ממנו עד י"ב שנה:

רש"י ד"ה סוי לבה. ראה לבה. עי' לעיל (ס) קא מסוי לאפה:

תד"ה מתשעה. ולפ"ח ארבעה סאין בסלע כו'. עי' בציון הגרי"פ. גם לקמן (סד ב) איתא כן ממשנה דעירובין:

דף סג.

גמרא כעובדי אמה כך עובדי ברתא. הוא ע"ד הכתוב הנה כל המושל עליך ימשל לאמר כאמה בתה (יחזקאל יז):

במשנה טרפעיקין. עי' תוי"ט. ודבריו תמוהין שהרי כדברי הרמב"ם מפורש להדיא בגמרא לקמן (סד) מאי טרפעיקין אר"ש איסתרא כו' פלגא דזוזא. ועי' פרש"י שם (ולפמש"כ בסה"ד מדברי הרמב"ם בחבורו שדינרין דת"ק הם של מדינה. יהיה שיעור של ר"י טפי משל ת"ק) ואולי דלזה כיון התו"י במש"כ לקמן אבל בגמרא כו'. אולם מ"מ דבריו אך למותר:

גמרא ולאו לאמלוכי ביה בעי. ועפרש"י. וברא"ש משמע דהיה גורס ולאו לאמלוכי בה בעי:

תד"ה ר"ה. לינקוט פיזרא וליתיב. הוא לישנא דגמרא בב"ק (כח) ובב"ב (צט ב):

תד"ה והאמר. כיון דאינו רוצה כו'. כצ"ל:

דף סג:

תד"ה ואינהו. ולא אאומרת מאיס עלי כמו שמפרש ר"ת כו'. ר"ל דלא כר"ת שמפרש דקאי אאומרת מאיס עלי. כ"מ מהת"י שבגליון ודלא כמהר"ם. ובסוף דברי הת"י ט"ס וצ"ל דלא קנסינן לה בדידה מה שהביאה (אמה) [עמה] :

תד"ה אבל. פרטיה נואף להוצא וערק. כצ"ל:

דף סד.

תד"ה מ"ש. והלא הוא אינו רוצה לחלוץ כו'. כצ"ל:

דף סד:

במשנה אר"י לא פסק לה שעורים אלא ר"ש כו'. ועי' לקמן פירושו בגמרא. ומשמע דת"ק פליג עליה וס"ל דבכ"מ שעורים כפלים בחטים. והני תנאי כתנאי דפליגי בפ"ח דפאה מ"ה ור' יוסי כר"מ דשם. ונ"ל סמך יפה להת"ק מקרא סאה סלת בשקל וסאתים שעורים בשקל (מלכים ב ז':א'):

שם משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל. כה"ג בחולין (קלה) במשנה:

גמרא וחצי חצי חציה לקבל ט"א. זה אינו מן המשנה אלא מברייתא שם:

רש"י (במשנה) **ד"ה כפה. משנה לשנה**. נראה דלפירושו הוי מאמר ומנעלים ממועד למועד כמו מאמר מוסגר. ומשנה לשנה דקאמר קאי אכל הני דחשיב לעיל מן ונותן לה האחרון שהוא התחלת ענין. ומטה ומפץ ומחצלת נראה דאינן על זמן קצוב אלא משתמשת בהן עד שיתקלקלו ואח"כ נותנן לה מחדש:

רש"י ד"ה שתי. קשה לטוותו כפלים כשל ערב. והעתיקו הרע"ב. ובנגעים פי"א מ"ח העתיק מפי' הרמב"ם שהשתי דק והערב עב מאד. וב' הפירושים יש להם מקום כאן ושם:
רש"י ד"ה מתכוונים להקל. ר"מ היה רגיל כו' ור"י היה אוכל כו'. בעירובין פי' בענין אחר ע"ש:
רש"י ד"ה ריב"ב. הוא ב' סעודות. כצ"ל:
רש"י ד"ה וחצי חציה. נפסל גופו מלאכול בתרומה. עי' בעירובין שם בתד"ה וחצי:

דף סה.

תד"ה שתה. א"נ אחרי אכול ואחרי שתה. ר"ל בנקודות קמץ חולם כדין המקור. אבל מש"כ כדכתיב אכול ושתה יאמר לך. הוא שלא בדיוק כי שם הוא לשון צווי ונקוד כדינו. ונ"ל למחוק תיבות יאמר לך. ויכוונו על הכתוב בישעיה (כב יג) או למחוק גם הו' מן ושתה ויכוונו לשם (כא ה):

דף סה:

רש"י (במשנה) **ד"ה ילקח וד"ה אוכל.** נ"ל דצ"ל הד"א:
תד"ה ה"ג. עי' מה שהקשה המהרש"א. ול"נ דלענין ירושה ל"מ למיתני יתר עליו הבעל שהרי בה יש ג"כ יתרון לאב מבעל שיורש בראוי כבמוחזק משא"כ בבעל עי' תור"ע לעיל אות נ"ו ועמש"כ בס"ד בזבחים (ג) בתד"ה הכותב. ועמש"כ בס"ד בב"ב (קיד ב) בד"ה גמרא:
תד"ה בזמן. ונפגם הוא עצמו עמה. אולי ר"ל שגם הבעל נפגם ונבזה בעיני הבריות שרואים שהוא חי עם אשה שפצעים בפניה. ובהעתקת התוי"ט דבריהם נשמטו תיבות אלו:

דף סו.

רש"י ד"ה שלא ע"י הדחק. כגון שהיא עירנית. עי' עירובין (נג ב):
רש"י ד"ה שתים שלש. וטווה פשתן. לכאורה לפי מאי דאיתא לעיל (סא ב) דוקא בצמר הוא דעושה אבל לא בפשתן מפני שמסריח את הפה כו'. הוה זה לחוד כהעדפה שע"י הדחק. וי"ל דהתם אמרינן בכיתנא רומאה דוקא. אבל מ"מ קשה למאי ה"ל להזכיר פשתן:
תד"ה והא (בסופו). אלא ממילתיה דרבין. עי' מהרש"א. ול"נ דט"ס הוא וצ"ל דרבא:
רש"י (במשנה) **ד"ה יכול. אבל אחיו או יתן כו'.** עי' בר"ן:

רש"י ד"ה וכנגד השום. למזמוטי חתן. עי' חגיגה (יד ב):
רש"י ד"ה שום במנה ושוה מנה. אין לו לומר תנו לי עוד חמישיתו כו'. וקמ"ל דאף דאיתא עדיין טעמא דהן פוחתין מ"מ א"צ להשלים חומש. ומהרע"ב משמע דאשמעינן דלא יוסיף שליש. והוא דל"ת דעל שום ג"כ מוסיפין אלא דברישא להכי פוחת עוד חומש לפי ששמאום יותר מדאי עד כדי ההוספה ופחיתת חומש קמ"ל דלא. ומיושב קושיית התוי"ט פשיטא:
תד"ה פחות. מאי לאו ככלים של כסף כו'. כצ"ל:
בא"ד דל"ד לסחורה דא"כ הוו כמו כספים. ר"ל כדלקמן (סז) בגמ' בבשמים של אנטוכיא וכו':

דף סז.

גמרא מאי לאו ככלים של כסף דפחתי. לולי פרש"י ותוס' הנלע"ד לפרש דפחתי דפחתינן לה חומש. והוא נגד משבחינן לה דלקמן דר"ל דמוסיפין שליש. ונ"ל עוד דצ"ל קו בסוף תיבת דפחתי ור"ל דפחתינן לה:
רש"י ד"ה תותבי דבי מכסי. של אותו מקום. וכן נזכר לקמן (ריש ד' קיב) וביבמות (מה):
תד"ה אמר. דל"פ אלא בנשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י כו'. כצ"ל:

דף סז:

גמרא אמרו עליו על הלל הזקן שלקח כו'. ברי"ף הגי' ששכר:
גמ' שם אר"פ לאחר מיתה. הא דל"א הש"ס תנ"ה מדר"י לקמן בברייתא. עמש"כ בברכות (כו):
גמ' שם נגהא ליה למר עוקבא בבי מדרשא. כצ"ל וכ"ה בע"י:
גמ' שם כיון דחזא דקא מצלי כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה אנא שכיחנא. וענים מוצאין אותי. כצ"ל:
תד"ה וחכ"א. הקם תקים השב תשיב אפי' מ"פ. תמוה (א) דדרשה זו לא נמצא שם אלא מן הקם תקים דרשינן אין בעליו עמו. ומהשב תשיב למשכנו שלא ברשות. (ב) דמאה פעמים מסקינן שם דידעינן מהמקור לחוד ע"ש:

דף סח.

גמרא והמקפח את שוקו ליטול צדקה ואינו צריך כו'. כ"ה הגי' ברי"ף. ובזה מיושב קושית הח"א מדוע לא הביא מתניתין דשלהי פאה:

דף סח:

גמרא כיצד הן עושות שוכרות להן בעלים כו'. נראה דר"ל אם לא אירע להן בנערותן שינשאו להגון להן או שאינן רוצין עדיין להנשא ויראין שמא בתוך כך יבגרו ויפסידו פרנסתן. ישכרו אנשים שיאמרו (בשקר) שישאו אותן. בכדי להוציא הפרנסה. ואח"כ יוכלו לישב ולהמתין עד אשר יקרה להם אנשים הגונים. או עד שתחפצינה. ובלא שכר מי יאבה לשקר:

תד"ה והא מעשים. אע"ג דרב מספקא ליה האחין ששעבדו נכסים מהו וריו"ח נמי פליג לקמן בימי כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה לרבי. דהא רבא פסיק כו' וגביא ממטלטלי כו'. עי' לעיל (נא) תד"ה ממקרקעי:

תד"ה מאי. ומזונות אמרינן לעיל דאין עומדין כו'. לפנינו הגי' שם אומרין:

דף סט.

גמרא וסבר אי כתיבנא ליה מכרו כו'. כה"ג זבחים (ל ב) חולין (נב):

גמ' שם שלח ליה ר"ע לר"ה הונא חברין כו' א"ל זיל אימא ליה כו'. חכם זמנינו ז"ל בספרו ע"א סי' ח' כתב מה שהקפיד ר"ה הוא מפני שהיה בעל השם לקרותו מקטנותו רב הונא כדאיתא בפסחים (פו ב). ושגה בזה כי שם הוא ר"ה בריה דר"נ בימי רנב"י תלמידו דרבא. ור"ה סתם דהכא היה בימי רב וגם בימי רבי כדלעיל. אח"ז מצאתי במהרמ"ש כדברים האלה:

גמ' שם אזל רב ענן כו'. כה"ג לקמן (עט):

רש"י ד"ה ויתרה. אלא זו שקדמה ונשאה. או ונשאת צ"ל:

רש"י ד"ה למיגבא בינונית. ואינה נפרעת אלא בשבועה דקי"ל כו'. כצ"ל וה' תיבות שבינתיים למחוק וכן ליתנייהו בר"ן:

רש"י ד"ה רב אשי מת ומת ר"ס בנו אחריו. כצ"ל (פ"י):

רש"י ד"ה ומבריה דר"ס. שהיה אחיה. כצ"ל:

תד"ה ובשמתא. וי"ל דה"מ בדבר שהמנודה מסופק כו'. נ"ל טעמא דהוי כעין תנאי שאי אפשר לקיימו דאמרינן בס"פ הפועלים דאינו תנאי והמעשה קיים. והגרע"א ז"ל בחידושיו מתרץ קושית התוס' דההיא דיהודה הוה תנאי גמור דלשון אם הוה בכ"מ תנאי כו' ע"ש. ותמיהני דהא בגיטין (עב) אמר אביי דאם ב' לשונות משמע וכי לא אמר מהיום כמ"ד לאחר מיתה ע"ש:

שם דמאריה וגנבי דבד"ש כו'. הוא כדלעיל (ל ב):

דף סט:

תד"ה אר"נ. מדלא כתיב מנחם דליכא למיטעי. לכאורה גם בו איכא למיטעי ולקרותו מנוחם וכדאיתא במו"ק (כא ב) דאר"ע מנוחם הוא. וי"ל ע"פ מש"כ הרז"ה ביסה"נ שער הפעלים אות ז'. שבינוני פעול הוא שפעולתו כבר עשויה ונסתלקה ממנה יד הפועל. והכא כיון דכתיב ואשב בראש משמע דהמנחמים ג"כ מסובין עמו ועוסקים עדיין בניחום:

רש"י ד"ה ינחם. ע"כ ע"פ מסורת הכתב כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה יעשה שליש. ואין שומעין לה. כצ"ל:

דף ע.

תד"ה המדיר. משמע מתוך פירושו שיש בלשון זה איסור הנאת תשמיש. ק"ל אמאי לא נימא בזה נדר שהותר מקצתו הותר כולו כמו בפ"ג דנדרים מ"ב בנמצאו אביו ואחיו בהם דהותרו כולן. וכן בפ"ט שם בגווני טובא ועמש"כ בס"ד בפ"א דתרומות מ"ד. וראיתי להר"ן שהבין כוונה אחרת בפרש"י ע"ש ולדבריו א"ש. אולם מ"מ יקשה הא דאר"ע בהא דקונם שאני עושה לפיך דיפר משום העדפה מדוע לא נימא כיון שהותר עיקר מע"י הותר כולו גם ההעדפה. שוב ראיתי להשעה"מ בפי"ב מהל' נדרים הל"י שהאריך בענין זה ע"ש:

תד"ה יוציא. חדא דבדברים לא יוסר עבד. הוא לקמן (עז):

שם ועוד מדפריך לעיל. הוא בדף (סג):

תד"ה הכא. ובתוס' ה"ר יוסף כו' פי' כו' אבל הכא דקתני המדיר מליהנות משמע כו'. והתוי"ט לא העתיק רק התירוץ הזה. ובמחכ"ת סותר א"ע למש"כ לעיל פ"ה מ"ה ד"ה המדיר בשם הטור. והטור ע"כ סובר כתירוץ הראשון שבתוס':

דף ע:

רש"י ד"ה בדלא ספקה. למזונות מעשה ידיה כו'. כצ"ל:

תד"ה נעשה. אבל התם גבי מקדיש מעשה ידי אשתו כו'. כצ"ל:

דף עא.

גמרא זוגי זוגי קתני. עירובין (לז):

תד"ה שלא. כי ההיא דשלהי נדרים כו'. לכאורה ל"ד אהדדי דהתם עיקר כוונתו היה שלא לינסב איתתא וזה אפשר לקיים. אבל הכא עיקר כוונתו הוא לאסור עליה שום טעימת כל פרי (דאל"כ ה"ל לאסור עליו הנאת תשמישה בהחלט בלתי התנאי עי' בר"ן נדרים כד ב במשנה) וזה א"א לקיים:

תד"ה א"נ בההיא קאמר שמואל כו'. כן הגיה הב"ח ועי' מהרמ"ש. ודברי מהרש"א בזה מגומגמין:

תד"ה בעניות. וע"כ כו' בנדרה היא כו' דאי כו' ימתין כו'. לכאורה לשמואל תיקשי אף בנדרה היא דכיון דעניות יכולות לסבול י"ב חדש. א"כ גם בלא נתן קצבה תמתין שמא תמצא פתח דהרי לעיל בד"ה שנדרה כתבו בנדר של פירות הוא דוקא משום שאינה יכולה לסבול אפילו יום א'. וסברת מדאישתק מיסנא הוא דסני לי אכתי לא ידעינן:

דף עב.

במשנה ולא קוצה לה חלה. אולי צ"ל לו כדלקמן בברייתא כל היודע באשתו שאינה קוצה לו חלה. דהרא"ש כתב דבעינן דוקא שמכשילתו:

גמרא פלוני כהן תיקן לי את הכרי. התוי"ט גמגם למה נקיט כהן. ובמש"כ בס"ד בברכות (כח א לא ב) יתיישב זה ע"ש. דסתם כהנים מטוהרין הן לאכילת תרומה ולמקדש. וכן לקמן גבי חלה נקיט גבל דמסתמא הוא טהור עי' חולין (קכב ב) רש"י ד"ה לגבל:

רש"י ד"ה מאן דמתני. ר' יהודה דתני כו'. כ"נ דצ"ל ולמחוק הד'. ופי' מאן דמתני לה אהא היינו ר"י כ"ש דאית ליה תקנתא אנדרים כר"מ. ומאן דמתני אהך היינו ר"מ ל"ל הא תקנתא דר"י אחלה. ונדחה הכרעת ר"ת (לעיל ע"א בתד"ה אימא) מכאן לגרוס בתרוייהו ר"י:

דף עב:

גמרא במקללת יולדיו בפני מולדיו. כן הגיה הגר"א ז"ל בשו"ע א"ע סי' קט"ו ס"ק י"ג. ועי' עוד שם כוונת פי' גי' הרי"ף והרא"ש ודלא כהמהרש"א בח"א:

גמ' שם דאמרה ניכליה אריא כו'. כ"נ דצ"ל ולמחוק מלת ליה וכמו שהועתק בתוס' וכן ליתא בגי' הרי"ף והרא"ש:

רש"י ד"ה אמר רבה. לפרושי מלתיה דרב יהודה. כצ"ל:

תד"ה ע"מ. ומיהו כתובה ל"ל לכ"ע כו'. ר"ל אפי' לרב. דאילו לשמואל מפורש כן במתניתין:

דף עג.

רש"י ד"ה צריכה גט משני. ורב סבר דאורייתא היא כו'. גם לרב היכא דלא נבעלה אינה ממאנת מדרבנן:

תד"ה לא. ותירץ ר"י דאביי כו' אלא משום דיש תנאי לנישואין כו'. וגם לרבה צ"ל כן אפי' לגי' ריב"ן דמסקי. דאילו לאביי ע"כ צ"ל טעמא דמידע ידעי ל"ל לרבה כלל. וא"כ ע"כ טעמייהו דב"ה משום דיש תנאי אפי' בבעל ועי' מהרמ"ש:

תד"ה אלא. ונראה דלרב אפי' כו' וכנסה על תנאי כו'. מהראיה שהביאו מוכח דאפי' בעל ג"כ על תנאי צריכה גט והרי במתניתין נקיט כנסה סתם. ועי' מהרש"א:

בסה"ד ולא עביד תנאי לסתור כו'. עי' לקמן (ריש דף עד) תד"ה אלמא:

תד"ה ושמואל. וגדלה אצלו דבסתמא בועל כו'. הגהה שבגליון שבושא היא:

דף עג:

גמרא איתיביה הריני בועליך כו' והא הכא דכי טעות אשה א' דמי ופליגי. עי' תוס' לעיל סד"ה אלא:

דף עד.

גמרא תנאה דאפשר לקיומיה ע"י שליח כו'. לפרש"י בקדושין (סא) במשנה דתנאי קודם למעשה לכ"ע בעינן. המ"ל דטעמא משום דלא הויא תנאי קודם למעשה. אלא דאשמעינן מילתא חדתא דלא מהני תנאי בחליצה אף אם נשלמו בו כל משפטי התנאים:

תד"ה תנאי. דהא דמסיק רבינא כו' לאו לומר שלא תהא מותרת לשוק כו'. בזה מיושב הצ"ע שהעלה בגה"ש בנזיר (יא) על דבריהם דשם דהא טעם דא"א לקיים ע"י שליח לא ברירא דהא יש פלוגתא בזה ביבמות. וביותר תמיהני עליו דגם שם ביבמות כתבו התוס' כדברים האלה:

תד"ה ד"ה. וא"ת והא פליגי תנאי לעיל בבעל כו' בפחות מש"פ כו'. פשוט דכוונתם להקשות על הא דקאמר ר"א דגם בפחות מש"פ דברי הכל דצריכה גט ודברי המהרש"א בזה תמוהים:

בא"ד וא"ת לרב תקשי כו'. מש"כ המהרש"א דלשמואל נמי תקשי כו' דמ"ד נמי קנו כו' דשמא דוקא בפחות מש"פ כו'. נ"ל פשוט דשמואל יפרש דקדשה בטעות דקתני היינו טעות דנדרים:

דף עד:

תד"ה ממאנת. שאם נודע לה כו' מחלה התנאי. מה שהקשה המהרש"א דא"כ לוקי מתניתין לשמואל דנודע לה כו' ומחלה. לשונו אינו מדויק דהמשנה איירי בקפידה דבעל והכי הל"ל דנודע לו ומחל. אבל לק"מ דא"כ אפי' כנסה על תנאי נמי:

דף עה.

גמרא פירש רשב"ג עד כאיסר האיטלקי. כה"ג בחולין (נד) במשנה:
גמ' שם אריב"ח בעומדת על פדחתה. הרי"ף השמיט הא דריב"ח ולא הביא רק הברייתא דגדולה או קטנה שיש בה שער. ותמה עליו הרב"י בסי' ל"ט. וראיתי שגם הרמב"ם בפי' והרע"ב אחריו לא הזכירו רק יש בה שער או גדולה בפניה. ונ"ל פשוט דסברי דריב"ח קאי על יש בה שער או גדולה אלא דהוסיפו בעומדת על פדחתה דבכהנים לא פסלה דבשעת עבודה יוכל לשלשל המצנפת לכסותה שלא תראה. משא"כ באשה שרואה אותה כל שעה והוא כעין תירוץ דר"א אזיעה לעיל:
גמ' שם וחד מינייהו עדיף כתרי מינן. עי' ברכות (נ) תד"ה אלא. ונראה דאביי ג"כ בא לדרוש איש ואיש לומר דהנולד בה חשוב לאיש ואיש ר"ל לשני אנשים:
תד"ה וחכ"א. נראה לר"י דר"מ ל"פ כו'. והא דנקטי לה חכמים עי' בתוי"ט. וכה"ג ביבמות (קטז ב) במשנה דנקטי ב"ש אחת כו' ואחת כו' עד הבציר אע"ג דבכל הני גם ב"ה מודו כדמוכח בברייתא שם:

דף עה:

רש"י ד"ה טמא. דהכי כו' שער לבן בבהרת. וכ"כ התוס'. אבל בתו"כ דריש מן ושער בנגע הפך לבן הביאו הר"ש בפ"ד דנגעים מ"ג. ובפי' הרמב"ם שם ובמי"א מפיק לה מן והיא הפכה שער לבן. וכ"כ בחבורו בפ"ב מהל' ט"צ הל"ו. ומצאתי שעמד בזה הבה"ז בסוף הספר:
תד"ה ספק. אומר ר"ת כו'. עי' בר"ש שם שהאריך בדברי ר"ת הללו. וקושיית המהרש"א כבר הקשה שם הר"ש ותירץ דטעמא דר"ג משום ברי דידה:
תד"ה רישא. ואיירי בענין שיכול להיות שנאנסה תחת בעלה כו'. והר"ן כתב דלישנא משמע שתיכף כשנשאה נולדה המחלוקת ביניהם אע"פ שא"א לומר דמשנשאה נאנסה ע"ש. ולע"ד ה"נ דסברת כאן נמצאו כאן היו היא מענין חזקה. אלא דחזקה הוא דמוקמינן זמן המאוחר בחזקת המוקדם לו. וכאן נמצאו כו' הוא להיפך דמוקמינן זמן המוקדם

בחזקת המאוחר לו. עי' לקמן תד"ה על בעל החמור. והנה בחזקה המוקדמת כ' התוס' בחולין (יא) דכל שלא נודע החזקה בשעתה אלא שנתבררה אח"כ לא אזלינן בתרה. וה"נ נאמר בחזקה המאוחרת דהוא כאן נמצאו כו'. והתם לא נודע לנו כלל בעת היותה בבית אביה שנאנסה רק אח"כ בבואה לבית בעלה נתברר לנו שנאנסה מקודם בעודה בבית אביה לכן לא אזלינן בתרה. וכעין זה מצאתי בנו"ב חלק חו"מ סי' ד' בסופו ע"ש:

אלא דק"ל על סברת התוס' דלדבריהם יפלו רוב החזקות. דאף בדבר הנראה לעין הלא אינו רואה רק מה שהיה קודם קצת. כי הגעת דבר הנראה לעין הרואה יתמהמה זמן מה לפי דעת הרבה מחכמי הראיה. אולם לפ"ז יקשה מאי דפריך ראב"י בחולין (י ב) ודלמא כגון שיצא דרך אחוריו דקא חזי ליה כי נפק. דמ"מ בעת הסגרו לא חזי רק איך שהיה בזמן קדום קצת. וא"כ ע"כ צריכא לחזקה. ואולי י"ל דהא קי"ל תכ"ד כדבור דמי וא"כ ה"נ לענין חזקה ל"א אלא בתוכ"ד. ובזה מתורץ ג"כ קושייתי על התוס'. ולכאורה ע"כ צ"ל כן בהא דאמרינן שם וראב"י כגון דקיימי דרא דגברי כו' וע"ש בתוס'. והא מ"מ ניחוש דבתוך שהגידו זה לזה וזל"ז בצר ליה שיעורא. אלא ע"כ צ"ל שהכל היה בתוכ"ד דכדבור דמי ולא משום חזקה. ולא תאמר דתכ"ד אינו אלא לענין דבור. דבנדרים (פז) איתא ג"כ לענין קריעה דאם קרע ואח"כ מת בתכ"ד דיצא ידי קריעה. אבל כ"ז הוא לפי העתקת הרא"ש והר"ן בחולין שם בשם התוס'. אבל כפי הנמצא בתוס' שלפנינו שם נראה בדבריהם כוונה אחרת והוא משום דלא נודע לנו בבירור גמור שהיתה הפרה כשרה מקודם והיינו משום דאיכא מיעוטא דמיעוטא טריפות דחיות יב"ח כמש"כ הש"ך בסי' נ"ז ס"ק מ"ח בשם המהרש"ל. ולפ"ז כש"כ דלא מהני חזקה דאתיא מכח רובא שכתבו הרא"ש והר"ן ואכמ"ל:

דף עו.

תד"ה על. והא טעמא לא משום רובא הוא. ר"ל לא משום דלא אזיל בתר רובא והלשון אינו מדויק:

דף עו:

בא"ד דהא מייתי עלה פלוגתא דר"י ור"נ דגבי ממון. כ"נ דצ"ל:

דף עז.

גמרא אלא למ"ד היו כו' הא סבירא וקבילא כו'. ק"ק דהל"ל ולטעמיך תקשי לך מתניתין דלקמן דתני בין שהיו עד שלא נישאו ועי' בב"ש סי' קנ"ד סק"ב:

רש"י ד"ה נולדו. משנשאה. מש"כ התוי"ט דמשנתארסה עכ"פ אין כופין אותה ג"כ שתכנס. אבל משנשאה כו' דנין אותה דין מורדת. ול"י מנ"ל הא דהא גבי מורדת תניא לעיל (סג) אחת ארוסה. ועי' בשו"ע סי' ע"ז בח"מ סק"כ ובב"ש שם:

גמרא האומר איני זן כו' יוציא ויתן כתובה. והיינו שכופין כדמוכח בסמוך. והא דלא תני לה במתניתין. עי' לעיל בר"פ בתוס':

דף עח.

תד"ה נפלו. אלא חומרא שמוזהר לגרשה כו'. התוי"ט העתיק שממהר לגרשה:

תד"ה סיפא. וזיקת ארוסה עושה ספק ארוסה והואיל כו' הויא איהי ודאי כו'. ע"ש דלאוקימתא זו לא הוזכר טעם דאיהי ודאי. ונ"ל משום דבלאו ה"ט ניחא דהוי ס"ס ספק אינה כארוסה ואת"ל כארוסה אימר בזכותה כדאמר הכא. ונ"ל דטעם דרישא דהכא הוי נמי משום ס"ס ספק דאזלינן בתר זמן הנפילה דבזכותה נפל. ואת"ל דאזלינן בתר זמן מכירה ספק שלא תבא לידי נישואין. אבל סיפא אינו אלא חד ספק שמא לא תבא לידי נישואין להכי לא תמכור לכתחלה. אולם קושיית התוס' מיהא איתא מאוקימתא דרבה שם דמיירי בנפלה כשהיא נשואה וזיקת נשואה עושה ס' נשואה דג"כ אינו אלא חד ספק ואפ"ה מוכרת לכתחלה מטעם דאיהי ודאי וא"כ הכא נמי נימא הכי. ותירוצם עולה גם לזה משום דהכא ספק דלזכותא דידיה עדיף טפי. ומתורץ ג"כ מהא דלקמן (פא) דאמרינן ג"כ דאין ס' מוציא מידי ודאי דהתם הספיקות שקולין הן. ואדרבה ספק דלזכותא דידה גריעא טפי דרגלים לדבר דקינא לה ונסתרה והכתוב עשאה כודאי טמאה:

דף עח:

גמרא וריו"ח אמר אלו ואלו ידועין הן כו' תנ"ה כו'. הנה כה"פ פה אחד פסקו כריו"ח כיון דתניא כוותיה. וכן הרמב"ם בפירושו פי' כוותיה. ול"י מה היה לו להרע"ב בהביאו גם דעת ריב"ח והשוון אהדדי אית דמפרשי כו' ואית דאמרי כו':

רש"י ד"ה ה"ג ורחב"ע. ואם בא לוקח לב"ד כו'. עי' תוי"ט בד"ה ובה"א לא תמכור עומק כוונת רש"י בזה:

רש"י ד"ה מתניתין בחייה. ואפי' מתה בחייו לא יירשנה. כצ"ל:

תד"ה לא כר"י. א"כ אותם נכסים נפלו לה עד שלא ניסת כו'. והר"ן שם מוקי לה לנכסים שנפלו לה אחר שניסת ע"ש:

דף עט.

גמרא אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא כו'. כה"ג לעיל (סט):
רש"י ד"ה חקלאה. ומר עוקבא אב"ד הוה. עמש"כ במו"ק (טז ב):
רש"י ד"ה **פירות המחוברין. כלומר בשעת נפילתן כו'**. כ"ה בר"ן. וכן ברש"י שברי"ף. ובהשני הגי' נמי בכניסתן:
תד"ה אילני. וי"ל דדקלי עדיפי בזה כו'. ובהחובל תירצו עוד באופן אחר ע"ש:

דף עט:

רש"י ד"ה אוכל והולך. דגבי בהמה איכא עורה כו'. נ"ל דס"ל ז"ל דאע"ג דמעיקרא קאמר טעמא דחנניא דלא חייש למיתה. מ"מ למאי דמסיק בטעמא דרבנן בולד בהמה דאיכא עורה יש לנו לומר טע"ז גם לחנניא. ודוקא גבי שפחה אמר דל"ח למיתה משום דאדם אית ליה מזלא כדאיתא בשבת (נג ב):
תד"ה שאני התם. קצת תימה כו' הא אם היה רוצה לשוחטה אינו יכול. מה זו תימה התם דאינו אלא חשש שמא תמות מהני האי טעמא דאפי' תמות מ"מ ישאר העור לקרן. אבל להתיר לשחוט רק מפני שיור העור אין לנו. וגדולה מזו עי' בראש סי' ו' בסופו בשם בה"ג. וגם רש"י יישב זאת בד"ה אוכל והולך במש"כ אבל הנך כולהו פירות נינהו שמתחדשין תמיד כו'. ועי' ג"כ לשון רש"י לקמן בד"ה וחכ"א פירות:

דף פ.

רש"י ד"ה ר' אבא. וק"ל מאי אפי' כו' כדתניא (כצ"ל) אכל כו'. בהגהת הב"ח מקשה הא בעירובין (כט ב) דחי אביי כו' ע"ש. ול"נ דאביי לא אמר שם אלא לדחויא בעלמא אבל לפי האמת מודה גם הוא דתמרים עדיפי דכ"מ מדבריו בפסחים (לב) ומפשטא דמתניתין דספ"ו דתרומות רא"א משלמין ממין על שא"מ ובלבד שישלם מן היפה על הרע דאתיא הברייתא כוותיה. דלאביי צריך לדחוקי דהיפה פי' דקפיצא עליה זבינא ועי' בר"ש שם. ובעיקר קושיית רש"י. נלע"ד ליישב דר"א קאי אמאי דשאיל וכמה קימעא ומפרש אפי' כו' וכלישנא דרבי אסי וכ"מ מדלא קאמר ר' אבא אמר (ומיהו רש"י העתיק באמת ר' אבא אמר) ועמש"כ בס"ד בחולין (לח) כיוצא בזה והבאתי שם עוד דוגמאות:
רש"י ד"ה אשתו קטנה. ויכולה למאן. כצ"ל:

תד"ה אכלה. והא דאמר רב יהודה כו'. כצ"ל:
שם פי' שם רשב"ם כו'. כ"נ דצ"ל:
תד"ה ישבע (בסופו). ההוא תנא לא מחלק. עי' מהרש"א. והוא כמש"כ בס"ד בפ"ב דפאה מ"ז ע"ש ועמש"כ לקמן פז:

דף פ:

רש"י (במשנה) **ד"ה בכתובתה. בעיקר כתובה ובנדוניא כו'**. כ"ה בר"ן ועי' לשון הרע"ב
רש"י ד"ה ה"ג וכתובתה כו'. כצ"ל. ועי' בר"ן:
רש"י ד"ה כל הקודם. ומחיים דבעל כו'. עי' לקמן פב תד"ה והתלושין (ובד' פד ב) בד"ה ולר"ע:

דף פא.

גמרא אלמנה ניזונית כו' ומעשה כו'. התוס' לקמן (צה ב) גרסי מעשה בלא ו':
תד"ה איזוהי. דהא קתני מנכסי יתומין כו'. אף דנכסי יתומין כולל גם שאר יורשין דלאו יוצאי ירכו כגון מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה דלקמן בהכותב. וא"נ מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית דר"פ הניזקין שכתב הרמב"ם בפי"ד ובפי"ט מהל' מלוה בלשון יורשים וע"ש בהה"מ. מ"מ כאן ע"כ הכוונה אינה על היבם דשומרת יבם אין לה מזונות אחר ג' חדשים כדלקמן (קז ב):
תד"ה ושמעינן. דפריך לרבה כו'. כצ"ל. וכן בסה"ד בתר דשמעה מרבה:
תד"ה שותות. ותימה דהתם עיקר מלתיה ול"פ לה כלל. עי' פסחים קטז תד"ה כולו ובמש"כ שם בס"ד:
תד"ה יבם. הנ"מ בלשון תורה כו'. עתוי"ט רפ"ה דתמורה:

דף פא:

גמרא זו אינה משנה. עמש"כ בס"ד בשבת (פג ב) בד"ה גמרא:

דף פב.

רש"י ד"ה פלוג מהשתא. עד שאכנוס או שאחלוץ. כ"נ דצ"ל:
תד"ה ויבמה. ול"ל ואימא ה"נ כו'. עי' יבמות (ריש דף כ) שהיא קושיית הש"ס ומשני לה מקרא דלאשה כדפרש"י כאן. ויבמה דריש לה לענין אשת אחיו שלהב"ע לאסור אפי'

ביבם ולבסוף נולד. ונראה דהתוס' לא הוה גרסי לה כלל שם וכ"נ שם מפרש"י דאיכא דל"ג לה ע"ש:

דף פב:

תד"ה בתחלה. א"נ לה ממש היה נותן מעות. כ"נ דצ"ל:

דף פג.

רש"י (במשנה) **ד"ה שמתנה. דרשינן הכי כו' להקרוב** (כצ"ל) כו' שארו וירש אותה כו'. נסב לדרוש כאביי ולא כרבא בב"ב (קיא ב) וכן שנה עוד בב"ק (סוף דף מב) ע"ש:

רש"י ד"ה נ"מ לשומרת יבם (בסופו). ומתניתין דנפלו לה כשהיא שומ"י. כצ"ל ותיבות דב"ש נראה למחוק. וע"ש ביבמות דפי' בדרך אחר:

תד"ה דין. ושמא לא חש להאריך כו'. עמש"כ בס"ד בפ"ב דפאה מ"ז:

תד"ה ואין (בסופו). אבל שדה איך תזכה בעצמה. כ"נ דצ"ל עמש"כ בב"ק (נח ב). וכן כאן הוא אומר זו. בה. הימנה:

תד"ה כדר"כ (בסופו). דלאשה איבעי לה לאתנויי כו'. עי' ב"מ (סו):

דף פג:

גמרא איבעיא להו לר"י פירי פירות דוקא כו'. לכאורה יקשה מהא דאבימלך אם תשקור לי ולניני ולנכדי דלא כוון על דורות מאוחרים מאלו ע"ש במ"ר. ועי' בחדושי לס' נת"ע אות י"ג:

תד"ה רב אשי. תימה אמאי קתני שאם מכרה כו'. לפמש"כ הרא"ש והר"ן בשם הרמב"ם דמהני אפי' לנכסים שנפלו לה משנשאת דבל"ה מכרה בטל ע"ש. י"ל דלהכי קתני לשון דיעבד לאשמעינן הא ואה"נ דאפי' לכתחלה. וכן לפמש"כ התוס' לעיל (עח ב) בד"ה לא כר"י. י"ל דאתי לאשמעינן בזה כאמרו לו:

תד"ה פירי. מה שהקשה המהרש"א לפרש"י מדוע לא קאמר הש"ס נמי הא קמ"ל דאע"ג דכתב עד עולם אי כתב לה פירי פירות אין כו'. יפה כוון דכה"ג איתא בנדרים (נב ב) גבי קונם זיתים וענבים אלו שאני טועם אי אמרינן דאלו דוקא דהא קמ"ל דאע"ג דאמר שאני טועם אי דאמר אלו מיתסר ואי לא לא. וזה נעלם ממהרמ"ש שכ' לתרץ קושיית הרש"א דכיון דתני פירי פירי קודם לא שייך לומר כן:

אך מש"כ המהרש"א (וכן המהרמ"ש) ליישב לפרש"י אמאי לא בעי נמי אי תרוייהו לאו דוקא. משום דא"כ הל"ל או עד עולם. אישתמיטתייהו מסקנת הגמרא שם דבאלו לא

מיבעיא דדוקא הוא כי קא מיבעיא בשאני טועם דוקא כו' ופי' הר"ן ומתניתין או או קתני. ובעיקר קושייתם כבר פי' הרא"ש שם וה"ה נמי דמצי למיבעי אם תרוייהו דוקא. ואנן נאמר ג"כ בסוגיין הכי דה"ה דהמ"ל אי תרוייהו ל"ד:

תד"ה ה"א. אפירות שבחייה ובמותה כו'. פי' מהרש"ל בדשיירא מחיים כו'. כוונתו נ"פ דכיון דאם מתה יורש הקרקע ודאי דאוכל פירותיה דכי נאמר דאינו יורשה אלא למישטח בה פירי. ודברי מהרש"א אינם ברורים בזה:

דף פד.

תד"ה ורב. דהא במתניתין אפי' לר"י כו'. במהרש"א יש כאן ט"ס ותחת בירושלמי צ"ל בירושה:

גמרא משום חינא. הגרי"פ שכח לציין עוד לקמן (פח) וליבמות (לח ב):

תד"ה לכתובת (הב'). ולא חשו משום חינא לעשות דינה בבינונית. דגם לענין למיגבה בבינונית אפי' מיתמי קאמר שם הש"ס ה"ט דמשום חינא:

דף פד:

גמרא יתיב ר' אבהו כו' אמרו להו שפיר כו'. כצ"ל:

גמ' שם א"ל לשלוחיה זיל תפסה ניהלי. כצ"ל. והקו למחוק ממלת ניהלי:

תד"ה ואריו"ח. וי"ל כו' דא"ל מיגו דזכי לנפשיה כו'. עי' מהרש"א. ונראה מדבריו דרש"י פי' כן על המגביה מציאה לחבירו. ולא היא דע"ש דפי' על הא דהתופס לב"ח כו':

דף פה.

גמרא אית לך סהדי דתבע מיניך כו'. כ"ה גי' הרא"ש ונכון דקאי על אביהם:

גמ' שם א"ל לא א"ל אע"ג דאיכא מר עד א' לאו כלום הוא. כ"ז ליתא בריב"ף ורא"ש. ונ"ל דגם התוס' ע"כ לא גרסי להו דהא כתבו דר"פ היה קרוב ולא קבליה רבא אפי' לשבועה דמהני לה ע"א

תד"ה מרענא (בסופו). ודקא א"ל כו' איכא אינש אחרינא כו' צ"ל שהיה ר"פ קרובו כו'. לפמש"כ התוס' במכות (ו) בד"ה אמר רבא דבנמצא אחד מהן קרוב עדותן בטלה אף שלא העידו בתכ"ד. ולפמש"כ שם דאפי' לשבועה בטל העד הכשר ע"ש. קשה דא"כ לא היה מועיל אף אם היה סהדא אחרינא ג"כ. ודע דלפירושם יהיה גם מכאן ראיה להרמב"ם שהבאתי שם דאף שע"א קם לשבועה מ"מ ע"י קרוב או פסול לא:

דף פה:

גמרא אמר להו ר"נ ליכא כו'. ברי"ף וברא"ש ליתא תיבת להו:
תד"ה ועוד. וההוא לא הוי סימן שהפקיד דא"ל דזבנה מיניה. והרא"ש כתב טעם אחר שאדם הרגיל כו' ילך ויגיד לאחרים כו'. ול"י מדוע נד מדברי התוס'. ועי' בשבועות (מו ב). מש"כ המהרש"א דנתינת סימן הוא ג"כ להוציא מחששא דזבנה. הוא דוחק. ומה שנסתעי' בזה מהרא"ש. אנכי ל"מ שם שום משמעות לזה:

דף פו.

רש"י ד"ה כפייה רפרם. שבא הדין לפני ר"א כו'. בב"ק שם לא פי' כן:
תד"ה לאשה (בסופו). משמע דאי לא משתעבד ליכא לספוקי כו'. זהו כמש"כ שם בס"ד מסברא ודלא כהתוס' שם בד"ה את"ל:
תד"ה פריעת ב"ח. ואפ"ה א"נ מנכסי יתומין קטנים כו'. נראה דצ"ל ומש"ה א"נ כו':

דף פו:

רש"י ד"ה והוא שצבורין. לאחר שלשים לאו ברשותה הוא כו'. כצ"ל. וכ"ה בר"ן. ובמהרש"ל ג"כ ט"ס:
תד"ה האומר. אפ"ה אם הם ברה"ר ל"ק יתמי א"כ היכא כו'. כצ"ל:
תד"ה ר"א. מש"כ המהרש"א בדעת רש"י דלא פי' כן כו' אבל לפי האמת כו' כיון דקדייקת כו'. לא דק דלפי האמת גם רבנן מודו דע"י גלגול משביעה כמש"כ הרא"ש והר"ן וא"כ גם לדידהו ל"ל סברת כיון דדייקת כו'. ואולי דט"ס בדבריו וצ"ל אבל לפי המתרץ כו':
במשנה אבל משביע הוא את יורשיה. כתב התוי"ט ובגמרא שהוא טוען כו'. בגמרא לא נמצא זה אלא ברמב"ם ברפי"ז מהלכות מלוה והוא מרב האי וריי"ף בתשובה כמש"ש הה"מ. ואדרבה הה"מ טרח שם ליישב מדוע לא מוקי הש"ס הא דהיתומים לא יפרעו אלא בשבועה בכה"ג. ולדעתי נראה דכאן לא בעינן שהוא טוען כו'. דהא היה יכול להשביעה שבועת אפטרופיא אפי' לר"ש דלקמן (פח ב) כשבאה לגבות כתובתה ע"ש בתד"ה לאפוקי. אלא שפטרה. וכיון דאמרינן דלא פטר רק אותה א"כ ממילא יורשיה חייבין לישבע שבועתן (דמש"כ המהרש"א כאן בתד"ה נדר דלענין שבועת אפטרופסין לא ניחא לפרש לגבי יורשין שבועה שלא פקדנו ע"ש אינו מוכרח כלל):

ומש"כ בתור"ע כאן דבפגמה ומתה אף בחייו אינם גובים ממנו כו'. תמוה משני פנים (א) דגמרא מפורשת בשבועות ס"פ כל הנשבעים פוגם את שטרו ומת יורשין כו' ונוטלין. ומש"כ בשו"ע סס"י פ"ד נגד זה כבר הרעישו האחרונים בו. (ב) דהא הכא פטרה משבועה זו דפוגמת כדמסקינן לקמן בגמרא ומאי שייך א"א מוריש שבועה לבניו בזה: **שם אבל יורשין משביעין כו'**. והא דל"ת הכא ג"כ דהבאים ברשותו משביעין כו' נדחק התוי"ט בזה מאד וגם דבריו מגומגמים. ולולי דמסתפינא מרבותי הפוסקים הנלע"ד דבדוקא לא תני הכא הבאים ברשותו דכיון דהוא פטרה שוב גם הלקוחות א"י להשביעה. דעי' בשבועות (מא) תד"ה וכי מה שהכריחו מבבא זו (אף שהזכירו בדבריהם לישנא דאבא שאול ב"מ דלקמן בגמרא באמת ל"י מדוע לא הביאו מבבא זו דמשנתינו) טעמא דהנפרע מן היתומים ל"י אלא בשבועה אינו משום דהלוה גופיה דלמא הוה טעין אישתבע לי (ודלא כפרש"י במתניתין דלקמן) ומשמע דממשועבדים מודו דטעמא משום הכי הוא כפרש"י ועי' בר"ן שהכריח פירושו מהגמרא. וא"כ היכא דפטרה ממנו ולא היה יכול לומר לה השבעי לי ממילא גם הלקוחות אינן יכולין להשביעה:

תד"ה נדר. ולי עליך לא שייך כו'. כצ"ל:

בסה"ד דקתני בברייתא כו'. הוא לעיל הרי שלא פטר כו' מן הנדר כו':

דף פז.

גמרא (ברה"ע) על הפוגמת כתובתה. הרא"ש כתב רישא דמתניתין נקט וה"ה לכולהו. עמש"כ לעיל (פ) בתד"ה ישבע:

במשנה מנכסי יתומים ומנכסים משועבדים. התוי"ט מסרסם ע"ש. וכ"נ מפרש"י:

רש"י (בסה"ע) ומנכסי יתומים כו' משום האי טעמא. עי' במשנה דלעיל מה שהבאתי מתוס' דשבועות:

דף פז:

גמרא דקא טעין מאתים. ל"ד דהרי המשנה מציירת היות הכתובה אלף זוז והוא אומר דקבלתה כולה:

תד"ה דמיפרע. דהוא סבור שדקדק כו'. כצ"ל:

תד"ה או. ואיכא למימר לא דייקא כו'. כצ"ל:

תד"ה האי. אמר רבה מה לי לשקר. כצ"ל:

דף פח.

גמרא מתקיף לה ר"ש בדר"א האיך סמיך סהדא קמא אסהדא בתרא. עפרש"י ותוס' ומהרש"א. לעד"נ מדתלי טעמא דאתקפתיה בהעדים איך יצטרפו זל"ז ולא פריך אהעדות כמו דאמרו בסנהדרין שם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד. כוונתו דכיון דכבר קבלת העד הא' לחייבה שבועה להכחישו א"כ הרי הוא כמו שאינו ובטלה עדותו. ואיך תצטרפו תו עם העד הב'. וכן להפך כיון שכבר קבלת עדותו להצטרף עם השני להפסידה כתובתה. איך תקבלו תו לחייבה שבועה. ודין זה מוכח בשו"ע חו"מ סי' ל' סע"ג ע"ש. אח"ז ראיתי בהגר"א ז"ל שם שהראה מקורו להגמרא שלפנינו ע"ש. אך מה דמשמע מהטור שם דאפי' אם יש תוספת בעדות הא' על הב' לא יוכל לחייב שבועה גם על התוספת. זה צ"ע דהרי ר"פ ס"ל דגם באותו הסך שנצטרפו להפסידה כתובתה לגמרי מ"מ מחייבה שבועה על אותו הסך בעצמו יש לנו לומר דרב שישא ג"כ לא פליג עליה אלא באותו הסך שכבר קבלת עדותו בזה להצטרף עם השני. אבל על היתרון שעדיין לא הועיל עדותו מאומה גם הוא מודה שיחייב שבועה דלמעוטי מחלוקת עדיף טפי כמש"כ הפוס' בכ"ד והר"ן לעיל במשנת המושיב את אשתו חנונית. וכן הש"ך גמגם על הטור בזה. וטעמא דר"פ נראה דכיון דקי"ל כ"מ ששנים מחייבין ממון עד א' מחייבו שבועה. ואילו אם היו שניים שנים היו מחייבין ממון כל זוג בפ"ע. כן עתה מחייב שבועה עכ"פ:

שם בפיסקא מנכסים משועבדים. ברא"ש הגי' יתומים כו'. וברי"ף גריס לתרוייהו:

גמ' שם אבל אמרו א"ל אבא לא לויתי כו'. עי' בהג"א שכ' מכאן הוכיח ר"ש כו' דא"כ הוו ב"ד טוענין ליתומים כו'. מוכח להדיא שהר"ש ל"ל כבה"ע שהביא הש"ך בסי' ק"ח סקי"ז דאין טוענין ליורש לחובתו של יורש זה. וכנ"ל שהרמב"ם ג"כ חולק עליו שכ' ד"ז דא"ל אבא לא לויתי כו' גם במלוה גופיה וכ' שם הה"מ דאם איתא דאביהן ה"ל לישבע אף הן היו נשבעין כו' ע"ש (וכן סתמו הטוש"ע שם סט"ו) ולדעת בה"ע אין ראיה. והיותר תמוה איך העתיק הש"ך דבריו על השו"ע והרי כתב שם שהם צריכים ג"כ לישבע שלא נפרעו הם עצמם מאביהם. והוא מדברי הטור בשם הראב"ד ומטעם דטענינן להו (כמש"כ הב"י והסמ"ע) והביא שם שבה"ע חולק עליו והוא הכריע כהראב"ד. וכן לעיל אות ד' הביא הטור דעת הרמ"ה דטענינן להו והכריע כוותיה וע"ש בבד"ה. אח"ז ראיתי בתומים שהעיר עליו קצת בזה ודבריו מגומגמין:

רש"י ד"ה שאמרו יתומים. ישבעו אלו שלא פקדנו כו'. מוכח דמפרש דהאי לא שנו קאי על מתניתין דשבועות וכן היתומים כו' שמובא לעיל. וכ"נ מהרמב"ם והה"מ בפי"ז מהל' מלוה הל"ו וכן פי' הרי"ף והרא"ש שם בשבועות. אבל מדלא קבע הש"ס האי מימרא

התם במקומה. הנלע"ד יותר לפרש דקאי על מתניתין דהכא מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה וה"ה לשאר בע"ח (דע"כ ל"פ לקמן אלא בנפרעת שלא בפניו) וע"ז אמר ל"ש כו':

תד"ה ורבא אר"נ. כצ"ל:

דף פח:

תד"ה וקמיפלגי. ובנתמנה מעצמה ליכא כו'. כצ"ל:

תד"ה הוציאה. והיה לו שובר שלא תגבה פעם אחרת ונאבד נאמן כו'. כצ"ל:

דף פט.

במשנה מן הסכנה ואילך כו'. בתור"ע הביא בשם הכ"מ דהרמב"ם מפרש דאז כשהיתה הסכנה תקנו כו' ואע"פ שעברה הגזרה נאמן כו'. ובזה נראה מדויק לישנא דרשב"ג מן הסכנה ואילך ולא אמר בשעת הסכנה כמו בר"פ ר"א דמילה. ומש"כ עוד ופסק כרשב"ג אי כו'. לכאורה לא היה צריך לכ"ז דכיון דאר"נ בגיטין (לז ב) נאמן אדם כו' יש לנו לפסוק כוותיה. אלא כלפי מש"כ הרא"ש והר"ן בדעת הרי"ף דדחי הא דר"נ מפני סתמא דת"ק דהכא. לכן הוכרח ליישב גם מתניתין אליביה. ועמ"ש בס"ד בחדושי לשו"ע או"ח סי' ק"ס. ובמס' מגילה (ז). ומלישנא דהרמב"ם משמע דדברי ר"נ הן הן דברי רשב"ג. וקשה דלפ"ז מאי פריך עליה דר"נ ממתניתין דהכא ואוקמיה כתנאי דברייתא. ומדוע לא משני דהוא אמר כרשב"ג. וכש"כ לפמש"כ הכ"מ דרשב"ג מפרש לדברי ת"ק. וצ"ל דהיינו לאחר שמצינו לחכמים דברייתא דאמרי א"צ לכן אמרינן דגם רשב"ג כוון לדבריהם.

אבל בלא זה היה מסתבר יותר לומר דדוקא בשעת הסכנה ממש קאמר רשב"ג:

רש"י ד"ה פרוזבול. שמוסר שטרותיו לב"ד כו'. עי' מכות (ג ב) בתד"ה המוסר:

דף פט:

גמרא וכ"ת אי כתב לה מאי למימרא לאפוקי מדראב"ע כו'. ק"ל דהא מדראב"ע גופיה מוכח דאית לה כתובה מתק"ח אע"פ שלא כתב לה מדקאמר מן האירוסין בתולה גובה מאתים כו' של"כ לה (פרש"י שם תוספת דמדעתו כו') אלא כו'. משמע דמנה ומאתים להכי אית לה דהן אינן מחמת כתיבתו דנימא של"כ לה אלא כו'. דמתק"ח היא. וצ"ל דרש"י לא פי' כן אלא לרווחא דמילתא לפי מאי דקי"ל דארוסה יש לה כתובה כמש"כ התוס' בב"מ (סוף דף יז) (ודלא כהרמב"ם בפ"י מה"א) אבל אפשר לפרש דלכן גובה עיקר כתובתה משום דכתב לה דלא הוה אומדן דעתא של"כ לה אלא ע"מ לכונסה אלא

בתוספת אבל לא בעיקר. אמנם לקמן על הא דאשתו ארוסה מת הוא גובה כתובתה דפריך נמי אי כתב לה מאי למימרא ודאי קשה דנהי דל"מ לשנויי לאפוקי מדראב"ע דהא לא תני אלא גובה כתובתה ולא מוכח דקאי גם אתוספת וכדמסקינן לקמן בסה"פ על הא דקתני כתובתה קיימת דלא קאי רק אעיקר כתובה (ורש"י שפי' לעיל (נג) דגובה גם התוספת לכאורה תמוה וגם אינו אליבא דהלכתא דהא פסקינן לעיל (נו) הלכה למעשה כראב"ע) מ"מ גם עיקר כתובה איצטריך לאשמעינן דמודה בה ראב"ע:

רש"י ד"ה ניחוש שמא גירשה. והדרא מפקא גיטא כו'. כצ"ל כדלקמן בד"ה אלא במקום:

רש"י ד"ה ולא מיטמא לה. דשארו כתיב. עמש"כ בס"ד בב"מ (יח):

דף צ.

גמרא מתניתין אטעיתיה. עי' ציוני הגרי"פ. והשמיט עוד לציין עירובין (ב ב):

במשנה ויורשי הראשונה קודמין ליורשי שניה. פשוט דה"ה שקודמין גם להשניה עצמה. ואיידי דתני יורשי הראשונה תנא נמי יורשי שניה. וכדרך דאר"א לקמן בגמרא בסיפא דמתניתין:

רש"י ד"ה נשא ראשונה. או רוצים לחלוק כו'. זהו לפי מה שמתקיף ר"א בגמרא לקמן ומאי קודמין לנחלה קתני:

תד"ה מדקתני. דפשיטא ליה להש"ס דמוציאין מידם. כצ"ל:

תד"ה ש"מ. והא דמתמה עלה הש"ס שמע מינה ודמסיק נמי מה שגבה לא גבה כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה מדלא. תימה כו'. תירוצם דחוק דמאי דחי איידי כו' הא אדרבה למאי דקס"ד עיקר דיוקו מסיפא הוה והוא עושה מהקושיא תירוץ. ולעד"נ דדיוקו הוה ע"פ מה שאמר רב יוסף לעיל (פא ב) כיון דאמור רבנן לא ליזבון אע"ג כו' ופסקינן שם כוותיה. וביבמות בכולא מסכתא דתני ולא מתייבמות מוציאין מידו אם ייבם. והיכא דאין מוציאין תני לה בהדיא וכן בד"ט ועי' לקמן (קג):

דף צ:

גמרא א"ר אשכחתינהו לרבנן דב"ר כו'. כה"ג סוכה (יז) וש"נ:

גמ' שם אלא אר"י באחת בחייו וא' במותו קא מיפלגי. יל"פ ודכ"ע כתובה נעשית מותר לחברתה וכגון בנשא ג' נשים ומתו ב' בחייו וא' במותו שילדה נקבה כבסוף הסוגיא. אולם זה הוה כבע"ח ובבע"ח כ"ע ל"פ דהוה מותר כרבה:

תד"ה הא. ואע"ג דתנן בן קודם לבת. לע"ד י"ל דהתם משום דליכא מותר כיון דהבן יורש את הכל. והכא נמי היכא דליכא מותר על כתובת השניה אין יורשי הראשונה נוטלין כלום. ועוד דהתם נמי אם אין בן הבת יורשת. וה"נ איכא למידק דאם אין כאן יורשי שניה כגון אם נולדו בזנות דאין לה כתובה יורשי הראשונה נוטלין וא"כ ה"ה או כש"כ אחת בחייו ואחת במותו ודו"ק:

דף צא.

גמרא אלא הכא בדינר משעבדי קמיפלגי כו'. יל"פ דר"ל שהניח להם אביהם חוב על אחר בשטר וקמיפלגי אם זה נקרא מוחזק או ראוי ובפלוגתת רבי ורבנן בב"ב (קכד) לענין בכור ע"ש:

גמ' שם אי אשמעינן הכי ה"א כגון כו'. יולדת נקבה היא כו'. וה"ה דהמ"ל אפי' בזכר אך הוא מאיש אחר. ולכאורה אכתי לא ידעינן בשתי נשים וא' בחייו וא' במותו אם נעשית כתובת השניה מותר לחברתה לפי סברת רבה דלעיל דמחלק בין בע"ח לכתובה דג' נשים הוה כבע"ח. והפוס' תפסו בפשיטות דאפי' בשתים נעשית כתובה מותר לחברתה. ואולי מפני קושיית המהרש"א דלאשמעינן בב' נשים ובע"ח. יש לנו לומר יותר דלא איירי אלא בב' נשים. והגמרא לא קאמרה דס"ד לאוקמיה בג' נשים אלא אי לא אשמעינן להדיא דא' בחייו וא' במותו יש להן כב"ד אז ע"כ הוה דחקינן לאוקמיה בג' נשים:

תד"ה אלא. בעי למימר ודאי דלר"ש סגי כו'. כ"נ דצ"ל:

רש"י (במשנה) **ד"ה היו שם נכסים בראוי. ירושה מאבי אביהם כו**'. ק"ל דתיפוק ליה דמצי אמרי יורשי הקטנה דזה אנו יורשין מכח אבוה דאבא כדאיתא בב"ב (קנט) וע"ש בתד"ה ולימרו:

דף צא:

גמרא זבינהו חדא בחמש מאה וחדא בת"ק אתא בע"ח כו'. עד סוף הענין. עי' בר"ן דמוקי לה דוקא בלוקח אחד:

רש"י ד"ה בטובת הנאה (בסופו). דלא היה זה שלוחו. אין הבנה לדברים הללו. ובהעתקת התוס' ליתנייהו. וברש"י שברי"ף איתא תחתיהן כיון שלא באת לפני הבן. ואולי ט"ס הוא וצ"ל שלוחה:

מש"כ המהרש"א בישוב פרש"י דרבותא אשמעינן כו'. ע"ש תמוה דהרי רש"י עצמו לא ס"ל הא דר"ת כמבואר:

רש"י ד"ה אחריות דנפשיה (בסופו). ההגה"ה הנדפסת עה"ג שבושא היא (ואם כי כן הוא במהרש"ל) גם התוס' העתיקו הגי' כאשר לפנינו וכ"ה בר"ן:

דף צב.

רש"י ד"ה כבע"ח דעלמא דמי. ומכרה לשמעון שאינו אחיו. אינו מובן דגם אם היה אחיו לא ישתנה הדין:

תד"ה ראובן שמכר שדה. דהך מלוה ישאל ממנו כל שעה שירצה שכתב עליו שטר מלוה. כ"נ דצ"ל דהרי רש"י פי' שכתב שט"ח עליהם. וכ"נ מדברי המהרש"א:

תד"ה אי פקח. מ"מ אם מפסיד הלוה בכך כו'. כצ"ל:

דף צב:

גמרא ואמר אביי כו' ויצא עליו עסיקין כו'. כצ"ל בו' וכ"ה בב"ק ובב"מ:

תד"ה אבל. מסתמא מיירי נמי ביתמי. עי' מהרש"א. ובמחכ"ת אישתמיטתיה דהתוס' במכלתין לקמן (קט ב) לא ס"ל האי סברא דלכי תיהדר. והתם בב"ק פי' לשיטת רש"י שהסכימו ע"י שם לעיל בד"ה אי שתקת:

תד"ה דינא. כ"ש קרובים שלא יהיו פסולים משום תרעומות. עי' מהרש"א ותירוצו תמוה ועי' מהרמ"ש. וקושייתו אינו כלום דא"כ מדוע לא קאמר טעמא דאמר ניחא לי להעמידה בפני בע"ח. אלא ע"כ דיודע בעצמו שאינו חייב כלום. וא"כ למה יפסלו קרוביו:

בא"ד ומסיק לימא בפלוגתא שטר כיס כו'. אורו עיני בגי' זו שהעתיקו ליישב מה שהעלתי שם בצ"ע. וכ"נ מהרשב"ם שם שהיה גורס כגי' התוס' כאן:

בא"ד וכיון דנפיל ליה ואיתרע ליה בנפילה כו'. כצ"ל:

דף צג.

תד"ה עד. והאי יכול מותר כדקתני נמי גבי מתנה התם. תימה דהרי באמת פריך התם יכול פשיטא ומשני אלא מותר כו'. ואין לומר מדלא קאמר אלא אימא מותר משמע דלא משבש ליה אלא מפרש דמאי יכול מותר. א"כ לא נצטרכו תו לומר ובדין הוא כו' אלא אגב דקתני סיפא כו' דהא התם ליכא לשנויי הכי:

תד"ה משהחזיק. ואפי' למ"ד כו' חוזר עליו. ר"ל ואפי' פי' בהדיא שלא באחריות וכמש"כ בס"ד בב"מ (יד):

תד"ה תימא. דברי המהרש"א בזה"ד אינן מבוררין לי:

תד"ה רבי. אלא העמדנו דברי ר' כו'. כצ"ל:

דף צג:

תד"ה הותירו. דבהזהב (מה ב). כצ"ל:
בא"ד עיר רחוקה מהלך יום א'. כן איתא בדבריהם שם וכ"נ להגיה כאן:
רש"י (במשנה) **ד"ה הראשונה. אם שניה טוענת כו' השבעי לי**. וכ"כ הר"ן והרע"ב אחריו. והתוי"ט העלה בצ"ע דזה הוי כמו מנכסים משועבדים דנשבעים אפי' בלא טענה. ול"נ דהא משמע אפי' אנו רואים דיש בהנכסים כדי גיבוי כל הכתובות. ואינו אלא משום חששא דלמא לא משתייר כדפרש"י דהיינו שמא ימצא בע"ח מוקדם על האחרונות וכדומה ואינו ברי הזיקן לכן ס"ל ז"ל דאינן נשבעין אלא בטוענות. ועי' בב"ש סי' צ"ו ס"ק כ"ד:

דף צד.

גמרא ובבע"ח מאוחר שקדם וגבה קמיפלגי כו'. הרמב"ם והרע"ב אחריו פי' למתניתין כאוקימתא זו דשמואל. והתו"ח הקשה מדוע לא פי' כאביי ע"ש. ול"נ כיון דלדינא ליכא נפקותא דלענין מה שגבה לא גבה גם לפירושם כן דהלכה כת"ק. ועוד דגם סתמא דמתניתין דלקמן דתני הראשונה מן השניה כוותיה וה"ל מחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם. ולענין יתומים גדולים ודאי גם לפירושם הלכה כאביי קשישא כמש"כ הרא"ש משו"ס דגיטין והכא מיירי כשאין שם יורש כמש"כ הרע"ב (והוא מהרמב"ם) או כמש"כ התוס' והרא"ש דמיירי שפטרן אביהן מן השבועה. ולהכי לא ניחא להו כדאביי משום דלדידיה אתא הת"ק דלא כהלכתא:
תד"ה שנמצאת. וא"ת ומה יועיל מה שתפרוש גם היתומים כו'. כצ"ל:
בא"ד דאילו באלמנה ה"א כו' דאקילו בה רבנן משום חינא כדמפרש בגיטין ריש (דף לה). כנ"ל דצ"ל:
בסה"ד פלוגתא דב"נ ורבנן באביי קשישא. כצ"ל בב':
תד"ה שני. שמוכיח מתוך השטר שהתחיל השעבוד. כצ"ל:
תד"ה לימא. ואח"כ נכתב ונחתם ונמסר לשני כו'. כצ"ל:
בא"ד (בע"ב) וגבי אר"נ בח"ה מרמינן דינא דאלים גבר כו'. כצ"ל:

דף צד:

רש"י ד"ה וחכמים אומרים. יחלקו יורשי משלח כו'. עי' בגיטין שם דמספקא להו אי הולך כזכי דמי אי לא. וא"כ אפילו בחיי נותן נמי ע"ש:

דף צה.

רש"י ד"ה נכתבו הרשאה. וימסור לו שטרו כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה רב אשי. דהא חזינן דבראשון לא עשתה נ"ר כו'. כצ"ל:
תד"ה תימא. דבמתניתין משמע כו' דהכי קתני ומכר שדהו וכתבה. הן גדולה מזו מצינו לרבא בחולין (לב ב) ע"ש. ואף רב אחא לא השיב עליו שם אלא מלישנא דואחר כך וע"ש במהרש"א. ועי' ביומא (מא). וכן מצינו שפי' כן בלשון המקרא בפסחים (נט) ה"ק רחמנא בעידן דמדלקית תהא מקטרא קטורת. וכן ביומא (ריש דף טו). ובפ' בשלח וירם תולעים ויבאש פרש"י שבתחלה הבאיש ולבסוף התליע וכן והקטיר המזבחה ונמצה דמו (ויקרא א ט"ו) פרש"י ופשוטו של מקרא וקודם הקטרה ונמצה דמו מכבר וכהנה רבות:
תד"ה הא. הל"ל כולה ר"י היא כו'. זה י"ל דטפי ניחא ליה לאוקמי כולה ר"מ דסתמי דמתניתין כוותיה וכדאיתא בגיטין (ד) מהדרינן אר"מ דסתם מתניתין ר"מ:
תד"ה כתבה. דהואיל ואינו יכול להוציא שטר שלה כו'. כצ"ל:

דף צה:

תד"ה ואין. א"כ מאי איצטרך למידק לעיל כו'. הוא (בדף פא):
בא"ד וי"ל דאיצטרך כו' כגון דליכא אלא מטלטלי כו'. וכש"כ היכא דלא נשבעה. עי' בהשגת הראב"ד פי"ח מהלכות אישות הלכה ו:

דף צו.

תד"ה אלמנה. בר ממיפך שבועה. הוא בשבועות (מא). ואודיתא הוא בסנהדרין (כט ב). וחיורי הוא בחולין (עו ב):

דף צו:

תד"ה נכסי. וא"ת כו' ואמאי מהימני יתמי למימר פרענו במלוה ע"פ. לכאורה גם מלוה עצמו ה"ל להקשות אמאי נאמן לומר פרעתי:
תד"ה **ורי"ס** (בסופו). דהוי כמו אישתדוף בנ"ח כו' כדאמרן לעיל. הוא (בדף צה):

תד"ה רצה. מש"ה קאמר כו' לא כך יפה כחו כו'. לפ"ד צריך לפרש בלשון תמיה:

דף צז.

גמרא אמר להו תניתוה כו'. כצ"ל:
גמ' שם א"כ נמצאת מכשילן לע"ל. כה"ג בר"ה (לא ב) וש"נ:
רש"י ד"ה וא"ל אין בצורתא כו'. או שבאו לאלו לבדם. והעתיקוהו גם התוס'. ואינו מובן לכאורה:
תד"ה מאי (בסופו). אבל התם שמכרה לו בהדיא שלא באחריות כו'. הוא כפי הגי' שהעתיקו לעיל בד"ה או דנהי דאחריות דעלמא לא קביל כו' וזה ג"כ גי' הרי"ף. ומוכח מכאן דמפרשי לגי' זו כהר"ן ולא כהרא"ש. והמהרש"א ל"ד שהראה בדבריהם שם לפי' הרא"ש:

דף צז:

גמרא כך יורשיה יורשי כתובתה מוכרים שלא בב"ד. לעיל (ריש דף פא) דקדק אביי על כהאי לישנא דמתניתין דר"פ. איזהו אלמנה שיש לה שני יורשין הוי אומר זו שומרת יבם. ובכאן אין שייך לומר כוונה זו:
תד"ה מתניתין (בסופו). הוא דמוכרת כתובתה שלא בב"ד. משמע דמפרשי דשלא בב"ד קאי אכולה מילתייהו דאף הארבעה וחמשה פעמים שמוכרת לכתובתה א"צ ב"ד. והתוספות יו"ט לא הרגיש בזה ע"ש:

דף צח.

תד"ה מוכרת (בסופו). אי משביעין אותה שלא זלזלה כו'. כצ"ל:
תד"ה דאמרי (בסופו). דהא דקרי מכירת אלמנה כו'. כצ"ל:

דף צח:

גמרא תן להם חתיכה חתיכה כו' טלו שתים שתים והן נטלו שלש שלש. כ"ה הגי' במשניות שם וכ"נ מפרש"י כאן והנקודות בו שלא במקומן:
רש"י ד"ה הוסיפו. בתוספתא דדמאי. וכ"ע הגרי"פ חפשתי ול"מ. ולא חפש כ"צ דע"ש ברפ"ח ותמצאנה בשינוי קצת. אח"ז מצאתי בהגהת הב"ח שציין כמו כן לשם:
תד"ה אלמנה (שמעל"ד) וכה"ג מפרש ר"ת הא דאר"נ בהזהב הדר אמר אונאה אין להם כו'. כצ"ל:

בא"ד כמו שאפרש לקמן. הוא (בד' ק) בד"ה אר"נ:
תד"ה אר"פ. ה"ל למיפרך ולימא הלכה כר' יוסי. עי' מהרש"א. אבל התם בעירובין איתא דאיכא דל"ל להני כללי:

דף צט.

גמרא ת"ש נתן לו דינר זהב כו'. וכן שם במעילה איתא בגמרא השקלי וטריא כהכא הכל על בבא זו דדינר זהב. וצריך לתת טעם מדוע לא הביא מרישא דמתניתין שם בנתן לו ב' פרוטות על אתרוג כו' וע"ש בתד"ה והלך:
גמ' שם רי"א אף בזה כו'. פי' משום דפליג שם מקודם על בבא דרישא בנתן לו ב' פרוטות על אתרוג כו' ואמר דבעה"ב לא מעל לכן קאמר כאן אף בזה. אבל שם במשנה ליתא לב' תיבות הללו. אולם גם התוס' לעיל בד"ה כאן העתיקו אף בזה:
רש"י ד"ה דינר של זהב. והם ששה סלעים. ר"ל בקרוב וכלשון הרמב"ם שהביא שם התוי"ט. או כשיטת התוס' דמחירו אינו אלא כ"ד דינרי כסף והכ"ה הוא קלבון לפרוטרוט. ובחנם גמגם עליו המהרש"א:
תד"ה הא. דהא כתובתה ד' מאות זוזי. ק"ל דמ"מ כיון דכבר מכרה בעד ג' מאות ולא נשאר לה לגבות עוד אלא מנה שפיר נופל עלה לומר במנה דהיינו בעד מנה שמגיע לה עוד:
תד"ה נתן. וכתיב בכסף שקלים חמשים. כצ"ל:
תד"ה אלא. דמה כו' חשוב כמו לא ניחא כו'. נראה דלאו דוקא נקטי כמו אלא שהוא עוד חסרון טפי מאפושי שטרא. ולכן אין לפשוט מר"י מידי ומיושב קושיית המהרש"א:
תד"ה א"ה. שכן היה דעתו אם ימצא שש בשלש כו'. כצ"ל:

דף צט:

גמרא כדאר"ש בדר"א כו' ה"נ בקטיני. עמש"כ בפסחים (נד ב):
רש"י ד"ה כנא. אמאי מעל בעה"ב כו'. לכאורה אמאי לא ימעול אם נצרך עוד יוכל לקנות כיון שקטנית בסלע וקטנית בפרוטה כנא כנא בפרוטה. ול"ד לחלוק שהיה חפץ גדול וטוב והביא לו קטן ורע. וי"ל דהכא נמי כיון שנצרך לו קטנית בסלע ועתה שהוציא החצי סלע השני על מין אחר אולי אין לו עוד חצי סלע אחר או שאינו רוצה להוציא עוד חצי סלע מחדש:
תד"ה אמר לאחד. ומפרש ר"ת כו'. עי' רש"א. ול"נ פשוט דדר"ה ל"ד לבעיא דלעיל דש"ה דאמר מפורש לאחד וס"ל דהוה קפידא:

במשנה אפי' מכרו שוה מנה במאתים כו'. בתוי"ט אלא ודאי דס"ל להירושלמי דבפלג איכא אונאה לקרקעות וכ"ה בטור כו' ומיהו התוס' בפ"ב דקדושין כו' ע"ש. ל"י מדוע לא הביא דעת התוס' לעיל (צח) ד"ה אלמנה שברור מללו דבפלג יש אונאה וכן הרא"ש בפ' הזהב סי' כ"א והרי"ף שם הבינו דעת הירושלמי כן:

דף ק.

תד"ה אר"נ. בשומא דב"ד לא דתנן כו'. כצ"ל:

דף ק:

גמרא כל דזבן מב"ד אדעתא למיפק ליה קלא כו'. עפרש"י. ול"נ לפרש ע"ד שאמרו בגיטין (נב ב) מינוהו ב"ד בההיא הנאה דקא נפיק עליה קלא דאינש מהימנא כו'. ה"נ ר"ל דליפוק עליה קלא דעשיר הוא ועתיר נכסין. ואין סתירה מהא דאיתא לקמן דגנאי הוא לקונה מב"ד. דמ"מ איכא דלא איכפת ליה בזה:

במשנה ואם מתחלה נשאה כו' יש לה כתובה. עתוי"ט. ומש"כ מ"מ איסורא דרבנן עביד כמבואר ברמב"ם בפכ"א (כ"נ דצ"ל) הלכה כ"ו. ועי' במ"מ פט"ו מהל' אישות הל"ז. אבל משמע ודאי דאם יש לו אשה בת בנים מותר לישא איילונית וא"כ דבריו אינן מוכרחים:

רש"י (במשנה) **ד"ה ולא פירות. דין פירות כו'**. עי' לקמן (קא) תד"ה אילימא:

דף קא.

גמרא צריכה להמתין ג' חדשים איצטריכא כו'. בראש"ש הגירסא אינה צריכה כו':

דף קא:

גמרא ארבב"ח אריו"ח זו דברי ר"מ סתימתאה כו'. מגילה (כו) ע"ש:

במשנה ופסקה עמו כדי שיזון כו'. בריף ורא"ש ליתא מלת כדי וכן לקמן בגמרא בסוה"ע ליתא:

שם לכשתבא אצלי אזונה כו'. עפרש"י. ותמיהני מדוע לא פי' כפשוטו דקאי על הבת עצמה ולאפוקי מאלמנה דתנן לקמן דיכולין לומר לה אם את אצלינו כו' עי' בראש ור"ן:

רש"י ד"ה מאי לאו כה"ג. שמוסר כו' וכתוב בו פלוני קבל עליו כו'. ונראה דר"ל שאינו כת"י (דזה נראה דוחק לומר דמפני שלא כתב אני מיגרע גרע) וה"מ לפרושי לעיל בפלוגתתם כה"ג ועי' לשונו לקמן (קב ב) בד"ה אבל הכא. אלא דלשון הגמרא שם חייב אני לך מנה בשטר משמע דהוא עצמו הכותב:

דף קב.

רש"י ד"ה לאחר חיתום שטרות. כתב פלוני ערב כו'. נראה דצריך להיות כתוב:
תד"ה לברור (בסופו). הואיל ובשטר גמור הוא. לכאורה היה נראה להגיה הואיל וכשטר גמור הוא. ואולי כתבו לשון זה אליבא פירוש ר"ת שכתבו לקמן. כי גם דבריהם לעיל בד"ה ת"ש אינן מכוונים אלא לפירושו:
תד"ה אי הכי. ובברייתא משמע כו'. זאת משנה היא בבכורות. ועמש"כ בנדרים (כו) בס"ד. וכן המהרש"א קורא להא דלקמן ברייתא ב"פ ועי' בבכורות (נא ב) תד"ה אבל:
תד"ה אליבא. ואין הדמיון טוב אלא איידי כו'. ועי' בר"ן שמביא דעת הרמב"ם שגם באתם עדי יכול להתחייב א"ע ושכן גם דעת הרי"ף. ולשון הרע"ב שכ' או שאמר אתם עדי שאני מחייב עצמי מוכח ג"כ שהולך בשיטה זו. והתוי"ט ל"ד שהשיא כוונתו לעדי הודאה כשטת רש"י. אולם פי' הרע"ב במשנה תמוה דהרי חזינן דהש"ס לא אוקים למתניתין בכגון זה אלא בגוונא דפלוגתתם או בשטרא פסיקתא:
בא"ד ועוד דשמעינן ליה לריו"ח בהזהב הנותן מתנה מועטת כו'. צ"ע דהתם אינו אלא משום מחוסרי אמנה כדמוכח שם בהסוגיא. והכא משמע דס"ל דחיוב גמור הוא ויכול הלה להוציא ממנו בדיינין:
בא"ד וא"ת אמאי לא הוי שיעבוד בזה השטר בעדי מסירה. כצ"ל בבית וכ"ה במהרש"א:

דף קב:

תד"ה רבה. וא"כ מאי קמיבעיא ליה לעיל כו'. הר"ן בקדושין שם כתב דזה רבינא אחר הוה:
תד"ה הב"ע. וההיא דהמקבל עליו לזון כו'. ר"ל דלעיל (נא ב):
תד"ה אימר. אלא איצטריך טעמא דתנאי ב"ד כו' לזון את בתו מחיים. כצ"ל:

דף קג.

גמרא כדרך שנשתמשה בחיי בעלה. כ"ה ברי"ף ורא"ש בכולה. וכצ"ל כאן:
גמ' שם הני מילי מחיים כו'. בגה"ש העלה בצ"ע דברי הרשב"ם בב"ב (קלא ב) (כצ"ל). ונעלם מכ"ת דברי מהרש"ל שם שישבו ע"ש:

דף קג:

רש"י ד"ה מאי ק"ל. לר"ש ברבי כו'. לכאורה בפשוטו משמע דמפרש הש"ס דברי רשב"ר דאמר צריכא לך כו'. דה"ק דמאי ק"ל ללוי מפני דהא קרא קאמר. לא דההוא ממלא כו':
רש"י ד"ה ההוא ממלא כו'. כלומר כו'. נראה דבא ליישב בזה קושיית הרש"א בח"א דהרי יהושפט היה צדיק והוא היה רשע לכן אמר שאין באחיו חשוב ממנו שהיו כולם רשעים**). וכן הא דקאמר דביראת חטא ממלא מקום אבותיו הוה צל"פ ג"כ כזה דהא אמרי' משמת רבי בטלה יראת חטא:
רש"י ד"ה מיכף הוה כייף ליה. קודם שיגלה ממקומו. ר"ל אף דבחיי ר"ח לא הוה כייף ליה לר"א. היינו מפני שהיה לו עכ"פ מקום לישב אצל ר"ח. אבל בכדי שלא יצטרך לגלות ממקומו היה בוחר יותר למיכף קמיה:
תד"ה אותו. והרר"ח כהן כו'. ונ"ל ראיה לדבריו מהאגדה דהביאו התוס' בב"מ (קיד ב) באליהו הנביא ז"ל שהשיב צדיקים אין מטמאין:

דף קד.

גמרא על משכבך מיבעיא ליה. אולי צ"ל על משכבו מבע"ל:
גמ' שם יבאו צדיקים ויצאו לקראתו (ואומרים לו) יבא כו'. ב"ת אלו המסובבות ליתא בע"י וכ"נ מפרש"י:
גמ' שם והאר"א שונין כו'. כהאי לישנא בחגיגה (כה):

דף קד:

רש"י ד"ה ליהדר לי פירא. דהכי א"ר כו' גבי שומת ב"ד לוקח מאימתי כו'. ברש"י שברי"ף ליתא תיבות לוקח ונכון דבבע"ח מיירי. אולם גם לקמן בד"ה אשקול קרי ליה לוקח:
תד"ה ה"ג. דרבה כו' מיומא דכתיבא כו'. וכ"כ לקמן בד"ז ב"פ. וכן לשון רש"י מיומא דאיכתבא כו'. ואינו מדויק דלרבה הוא דוקא מכי מטא לידה:
תד"ה שני. ואבישלום שם אדם כדכתיב כו'. ר"ת לשיטתו בזבחים (נ) בתד"ה אמר ע"ש ובמש"כ שם. וכן על שכנא הביאו ביומא ובשבת שנמצא שם אדם. אבל במגילה על עופרן לא הביאו שנמצא שם כזה. ועי' מש"כ ביומא שם:
בא"ד וי"מ דתרי שבנא היו דכתיב כו' ולאו מילתא היא כו'. אבל בשבת כתבו זה בשם ר"י ועוד חזקו דבריו ממקרא זה:

בא"ד ואת זקני הכהנים מתכסים כו'. כצ"ל:

דף קה.

גמרא קשיא גזירות אגזילות. התוס' העתיקו איפכא ונכון כי כן הקדים לישנא דברייתא בקושיא הראשונה:

תד"ה דחשיב. **ה"נ אשכחן מעשה בר"א כו'**. והוא בהגדה ש"פ. ותימה שלא הביאו מהגמרא דסוכה (מא ב) כה"ג. ושם איתא עוד שניתן הלולב קודם לראב"ע ואח"כ לר"ע ע"ש:

בא"ד ובכ"ד אמרינן כגון ר"ע וחביריו. הגרי"פ ציין לפסחים (נ). אבל שם ר"ל חבריו שנהרגו עמו ואיכא למימר דמהם היה גדול אבל לא מראב"ע. ול"נ דכוונו להא דקדושין (מט ב) כחכמי יבנה כר"ע וחביריו ע"ש:

דף קה:

גמרא דגילדני דבי גילי. עי' ברכות (מד ב) בפרש"י:

רש"י ד"ה וכי אלישע. **דכתיב ויעני ושפט בבשן**. הוא שם (א ה יב):

תד"ה וכי. **והלא בשומרון היה**. מסדר הכתובים משמע שהיה אז בגלגל:

דף קו.

רש"י ד"ה האי עשה. **וד"ה עשה דכ"ת**. עי' רש"א בח"א. ועי' שבועות (ל) תד"ה למישרי. ושם ע"ב בגמרא האי עשה ובפרש"י שם. ופרש"י דהכא י"ל ע"פ מש"כ הריטב"א בשם מורו שהביא הב"י בר"ס ט"ו:

רש"י ד"ה מגיהי ספרים. **שאסור להשהות כו'**. לעיל (יט ב):

רש"י ד"ה המגדלות. **לעסוק בשריפתה**. לא מצאתי זה במס' פרה ולא בש"מ בש"ס:

תד"ה מבקרי. **אבל הכא מיירי בבדיקת מומי שאר קדשים**. ק"ק דבהם איכא למיחש איפכא דמשום שכר יתירוהו למזבח:

תד"ה שבעה. **שני שערי חולדה כו'**. כצ"ל:

בא"ד דשער הקרבן דפ"ק הוא שער בכורות כו'. עמש"כ ביומא (יט):

דף קו:

רש"י ד"ה חוץ לחומת העזרה. כגון ע"נ. הק"ע בירושלמי שקלים פ"ד הל"ב הקשה עליו מ"ש ע"נ מע"י ושגה מאד במחכ"ת דשנא ושנא. דע"י הוא מחנה שכינה וחייבין עליה קרבן הנכנס בטומאה. וע"נ אין עליה אלא קדושת הר הבית מה"ת:

תד"ה כדאמר. כדמפיק התם מכאלה תעשו שיהו כל עשיות שוות. ע"ש בגמרא דמתעשו דמשמע שיהו כל עשיות שוות נפקא לן שיהא קרבנות של כל שבעת הימים שוים במספרם דהיינו כמספר של יום הראשון ככה גם בשאר ימים. ולענין דתדיר קודם נפקא לן מן כ' דכאלה דלפי' התוס' הל"ל שם אלא א"ק תעשו כו'. וצ"ע:

בסה"ד כיון דכתיב עולה ברישא (היינו מלבד עולת הבוקר) והדר עשיה דדם דמוספין (היינו תעשו את אלה):

דף קז.

גמרא כששמעו בו שמת בע"א. כצ"ל. וכ"ה בתד"ה ששמעו:

תד"ה בששמעו. פי' שמת קודם אותו הזמן כו' ופריך מ"ש כו'. והא דלא מוקי הש"ס ששמעו בו שמת אחר אותו הזמן כו' ולא תקשי מ"ש כו'. הוא משום קושיית רש"י שם דתגבה כתובתה יחד. אבל השתא דקא מכחשי אהדדי היא והעדים אמרי' שמא שניהם אינן אמת. דומיא לאחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג במ"ה פט"ו דיבמות לר"מ. ומ"מ לחששא דצררי מהני מיהא אמירתן דלא ניחוש לה:

דף קז:

תד"ה עמד. וי"ל דבחלה נמי כו' משום דלא כנס כו' ואחר שעמד בדין כו'. כצ"ל:

דף קח.

תד"ה ועל. ועוד פרש"י על האבוד מי ששלח שקלו ואבד כו' וקשה כו'. והא דלא הקשו מהא דעד של"נ התרומה כו' דבני העיר מביאין אחרים תחתיהן משום דרש"י מפרש בב"מ דבאו לדין עד של"נ התרומה. וא"ת על האבוד שנודע בעת התרומה ע"ש:

תד"ה הא. שאף לאשה עצמה לא היה מיחייב בלא פסק ב"ד. הוא לשיטתם לעיל (קז) בד"ה ואם (הב'):

דף קח:

תד"ה אדמון. מ"מ אומר ר"ת דל"ה כוותיה כו'. והתוי"ט כתב כן הוכיח הרי"ף אחר משנה דלקמן. לא נמצא שם שום הוכחה רק כתב סתם דנפקא ליה מהלכתא וקי"ל כרבנן. וזה כתב ג"כ על משנה זו בעצמה ולית הל' כאדמון. אולם בב"ב ר"פ מ"ש כ' הרי"ף טעם ע"ש ובנ"י:

גמרא דכ"ע היכא דא"ל מלא עשרה כדי שמן יש לי בבורך כו'. ברי"ף הגי' בידך וברא"ש אצלך ועי' בש"ך סי' פ"ח ס"ק ל"ז. מזה נ"ל ליישב הא דאמר הלל בעדיות פ"א מ"ג מלא הין מים שאובין פוסלין המקוה כו' שדקדק הגר"א ז"ל בשנ"א על מלת מלא שהוא שפת יתר. משום דמצינו לר"ע במקואות פ"ג דאין ג' לוגין שאובין פוסלין אלא אם באו מכלי אחד וחכמים פוסלין אפי' מב' וג' כלים אבל לא מד' והוא דעת יוסף בן חוני בתמורה (יב ב) וחכמים דשם פוסלין אפי' מד' וה' כלים. ולכן אמר הלל מלא הין לומר דאין קפידא רק על המדה ולא על הכלי (כדאמר הכא) דאפי' לא באו מההין רק שיש בם מלא מדת ההין אפילו מב' וג' כלים או אפילו מיותר לחכמים דתמורה. ואפי' בסוחט את כסותו פסלי חכמים שם במקואות. וכן נ"ל לישנא דמלא תרווד רקב בנזיר פ"ז ובאהלות רפ"ב לאתויי דאפילו נתפזר בתוך הבית הבית טמא שם באהלות בפ"ג מ"ב:

דף קט.

במשנה אשב עד שילבין ראשי. עתוי"ט:

גמרא אילימא לאב איפכא מבע"ל. לכאורה תמוה דניכוף לאב לקיים התחייבות בתו. וי"ל דר"ל דנפרש שהיה במעמד האב וכמו שמפרש הירושלמי במתניתין שהיה הפיסקא שלא במעמד בתו. ואולי יל"פ כאן האיפכא מבע"ל ע"ד שפירשתי בס"ד במגילה (ג ב) הא דאמר רבא בזבחים (סוף דף לב) אדרבה איפכא מסתברא ע"ש:

גמ' שם מי קאמרינן במשנה. נ"ל דצ"ל במשנתינו וכמו דאיתא בכה"מ אשר ציין הגרי"פ בברכות (יט) לפמש"כ הרשב"ם בב"ב (קלח) ע"ש וכן מצאתי במלחמות שהעתיק במשנתינו:

תד"ה תשב (בסופו). ודוקא כו' בתו ולא אשה ע"י בתה. כצ"ל:

תד"ה ל"ש. ומסיק ראיה בקיום השטר. ע"ש דאין זה מסקנא אלא פלוגתא והפוסקים אסיקו דראיה בעדים:

בא"ד שהרי היו יודעים שהיה נו"נ כו'. לכאורה כש"כ הכא דודאי היה יודע הדיין אותו שגזל ממנו השדה. אלא דמ"מ לא הוה ידע אם נזכרת שדה זו בתוך השטר. אבל התם כל ענין הכתוב בשטר נוגע להיתומים:

דף קט:

גמרא הוה טעין ואמר תלם אחד עשיתי לך. ברא"ש ור"ן הגי' לו וכן בסמוך:
תד"ה עשאה. ולא סוף דבר שעשאה העורר כו'. עי' בק"נ אות כ"ט:
מה שנדפס בגליון הגהה בשם רש"ל דצ"ל אחד. הוא שבוש ושקר ענה בו. אלא דלפני רש"ל לא היה הגי' בתוס' לאחר וכדמוכח ג"כ מהמהרש"א והגיה והוסיף תיבת לאחר:
תד"ה אם. עי' בדבריהם בב"ב (ל):
רש"י ד"ה היינו מתניתין. כרבנן. לכאורה לפי ס"ד דר"י אתיא אפי' לאדמון דהא אמרינן לעיל בארבעה דאתו מכח חד מודה אדמון:

דף קי.

תד"ה ורבנן. הלכך לא איבעי ליה למימסר מודעא. כצ"ל:
בא"ד ולפרש"י אתי שפיר כו'. עי' מהרש"א ועדיין לא תיקן כלום לקושיית מהרש"ל דמ"מ יקשה גם לפרש"י מדוע יחשב הפסד דקניית קרקע יותר גדול מהפסד חובו לגמרי שלא היה לו ממה למשכנו:
גמרא ל"צ דאתא בההוא יומא דמשלם חמש כו'. לכאורה השתא ל"צ תו לאוקמי בזה לעשר וזה לחמש דאפי' בזמנים שוים איכא רווחא דהמתנה דהראשון יגבה חובו לאלתר והשני לזמן הפרעון ועי' בסמ"ע סי' פ"ה ס"ק ט"ו:
במשנה יהודה ועה"י והגליל. התוי"ט הקשה מדוע הפסיק בעה"י בין יהודה לגליל אשר שניהם בא"י בעבר המערבי. ולי י"ל משום דאמרינן בחגיגה (ריש ד' כה) דרצועה של עובדי כוכבים מפסקת ביניהם. אבל הירדן הוא עצמו ג"כ בכלל ארץ כנען. עי' בכורות (נה) ועי' בתור"ע בשביעית פ"ט אות מ"ב מה שהביא מס' כפתור ופרח:

דף קי:

גמרא ואיידי דתני רישא אין מוציאין כו'. עמש"כ בערכין שם דלפני התוס' דשם הי' הגי' כאן ואיידי דתני רישא הכל מעלין כו':
רש"י ד"ה הכל מעלין. ולישב עמו בירושלים. עתוי"ט:
רש"י ד"ה אחד וד"ה ואם לאו. צ"ל הד"א:

רש"י ד"ה לאתויי עבדים. עבד עברי כו'. וכ' התוי"ט בשם הר"ן דאי בכנעני השתא מעלין אמרת צ"ל דאין מוציאין. הק"ו תמוה. אבל הרב ל"ד במחכ"ת דעי' בר"ן דלא כתב זה אלא לפי' הראב"ד דהכל מעלין היינו שכופה העבד את רבו להעלותו לירושלים וע"ז שפיר קאמר צ"ל דא"מ:

דף קיא.

גמרא ההוא שלא יעלו ישראל בחומה. אולי צ"ל כחומה וכדאיתא ביומא (ט ב) אם עשיתם עצמכם כחומה כו' ע"ש:

גמ' שם תרגומא אהוצל דבנימין. עי' ר"ן פ"ק דמגילה דף רנ"ח דל"ג דבנימין:

גמ' שם אמר קרנא דברים בגו. קדושין (מד ב):

רש"י ד"ה אילימא ליוחסין וד"ה כל הארצות וד"ה כעיסה. הד"א בע"י ונכון:

דף קיא:

גמרא ת"ל ירעש כלבנון פריו כו' ומשרה את סלתה. עי' תוי"ט פ"ט דשביעית מ"ו ד"ה עד שישרו מש"כ בשם הרמב"ם. ומכאן נראה שהגי' ביומא (כא ב) נושרין נכונה ודלא כמו שהגהתי שם:

גמ' שם ומספק הימנו כפטוס גדול. כצ"ל בסמ"ך כמש"כ בס"ד ברפ"ג דמכות ע"ש:

גמ' שם ועציו מסיקין תחת התבשיל. המהרש"א בח"א פי' עציו של הפטוס. ולא נהירא דבב"ב פ"ו מ"ב מוכח שהוא של חרס:

גמ' **שם ושמא תאמר שאינו אדום ת"ל ובדם ענבים**. כצ"ל. וכ"ה בע"י:

גמ' שם ר"ח בר אדא מקרי דרדקי דר"ל. לעיל (ח ב) הגי' בר אבא:

רש"י ד"ה אין מרביעין עליה. ורבנן פליגי עליה ואמרי א"ח לזרע האב כו'. ר"ל רבנן דחנניא בחולין (עח ב) דס"ל דאותו וא"ב א"נ בזכרים וכדפרש"י שם דא"ח לזרע האב. וכמש"כ הר"ן שם דג' מחלוקת יש בדבר ע"ש. והא דלא פי' דלאפוקי מחנניא אתו דאית ליה דחוששין לזרע האב וכל מיני פרידות אחת הן. וכדאמר שמואל שם (עט) משום דמשמע לישנא דר"י דבא לאשמעינן ג"כ דאסור להרביע עליה ממין אמו וזה לחנניא מכש"כ דאסור ודו"ק:

תד"ה בלבושיהן. משמע בלבושיהן שנקברו. עי' נדה (סא ב) תד"ה א"ר יוסף:

בא"ד אבל בירושלמי כו'. עי' בגה"ש שהעלה דבריהם בצ"ע. ול"נ דאין כוונתם רק למירמי הלשון אהדדי דהכא משמע דפי' בלבושיהן היינו אותן שנקברו בם. ובירושלמי משמע דהיינו בלבושן דמחיים. אכן לפנינו גי' אחרת בירושלמי:

דף קיב.

רש"י ד"ה סאה קמח. והנפה כו'. וקולטת הסולת. כצ"ל. וכ"ה בע"י:

דף קיב:

גמרא עתידין כל אילני סרק כו' שנאמר כי עץ נשא פריו כו'. עי' בתו"כ ר"פ בחוקותי בפסוק ועץ השדה יתן פריו:
סליק מסכת כתובות